

Pedagogická
fakulta
Faculty
of Education

Jihočeská univerzita
v Českých Budějovicích
University of South Bohemia
in České Budějovice

Jihočeská univerzita v Českých Budějovicích

Pedagogická fakulta

Katedra slovanských jazyků a literatur

Oddělení českého jazyka a literatury

Bakalářská práce

Reprezentace ideologické a národněuvědomovací formace v dětských periodikách v meziválečném období

Vypracovala: Adéla Krygarová

Vedoucí práce: Mgr. Veronika Veberová, Ph.D.

České Budějovice 2018

Poděkování

Tímto bych ráda poděkovala vedoucí své bakalářské práce Mgr. Veronice Veberové, Ph.D. za pomoc, odborné vedení, cenné rady a v neposlední řadě za čas, který mi při zpracování této bakalářské práce věnovala.

Prohlašuji, že svoji bakalářskou práci jsem vypracovala samostatně, pouze s použitím pramenů a literatury uvedených v seznamu citované literatury.

Prohlašuji, že v souladu s § 47b zákona č. 111/1998 Sb. v platném znění souhlasím se zveřejněním své bakalářské práce, a to v nezkrácené podobě elektronickou cestou ve veřejně přístupné části databáze STAG provozované Jihočeskou univerzitou v Českých Budějovicích na jejích internetových stránkách, a to se zachováním autorského práva k odevzdanému textu této kvalifikační práce. Souhlasím dále s tím, aby toutéž elektronickou cestou byly v souladu s uvedeným ustanovením zákona č. 111/1998 Sb. zveřejněny posudky školitele a oponentů práce i záznam o průběhu a výsledky obhajoby kvalifikační práce. Rovněž souhlasím s porovnáním textu mé kvalifikační práce s databází kvalifikačních prací Theses.cz provozovanou Národním registrem vysokoškolských kvalifikačních prací a systémem na odhalování plagiátů.

České Budějovice 15. dubna 2018

.....
Adéla Krygarová

Anotace

Bakalářská práce se bude věnovat popisu a komparaci dětských českých časopisů vydávaných v meziválečném období, jejichž specifickou vlastností byla příslušnost k tehdejším spolkům, organizacím a církvi. Práce se zaměří na konkrétní periodika, jmenovitě: Anděl strážný (1882-1941, 1945-1948), Lípa (1925-1940), Malý čtenář (1882-1941), Rajská zahrádka (1892-1942), Růžový palouček (1921-1941, 1948/1949), Sokolské jaro (1936-1941), Svítání (1915-1918) a Zlatá brána (1919-1943), u nichž bude sledovat podstatu jejich vzniku, charakteristické znaky spolků, pod něž spadaly. Rovněž si bude všimnout míry přítomné ideologické agitace v konkrétních periodikách, případně znaků národního uvědomění, které bude interpretovat a komparovat jako možnost reprezentace různých dobových ideologických cílů.

Klíčová slova: Dětská periodika; meziválečné období; první republika; ideologická agitace; národněuvědomovací formace; Anděl strážný; Lípa; Malý čtenář; Rajská zahrádka; Růžový palouček; Sokolské jaro; Svítání; Zlatá brána.

Abstract

Bachelor's thesis will be dedicated to description and comparison of Czech children's magazines published during the interwar period, specific trait of which was their affiliation to different clubs, organizations or the church. Thesis will focus on specific journals, namely: Anděl strážný (1882-1941, 1945-1948), Lípa (1925-1940), Malý čtenář (1882-1941), Rajská zahrádka (1892-1942), Růžový palouček (1921-1941, 1948/1949), Sokolské jaro (1936-1941), Svítání (1915-1918) and Zlatá brána (1919-1943), and will follow the purpose of their origin, characteristics of the organizations they fell under. It will also observe the extent of ideological agitation in each periodical or eventually the symbols of national consciousness, which it will interpret and compare as possible representations of various ideological goals.

Key words: Journals for children; inter-war period; first Czechoslovak Republic; ideological agitation; national-formation consciousness; Anděl strážný; Lípa; Malý čtenář; Rajská zahrádka; Růžový palouček; Sokolské jaro; Svítání; Zlatá brána.

Obsah

ÚVOD	7
1. MEDIÁLNÍ ÚVOD	9
1.1 Obecně o časopisech	9
1.1.1 Obecně o dětských časopisech	10
1.1.1.1 Literatura pro děti a mládež	11
1.1.1.2 Dětský čtenář	11
1.1.1.3 Dětský časopis	13
2. MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ.....	15
2.1 Období první republiky	15
2.1.1 Bezprostředně před rokem 1918.....	15
2.1.2 Vznik Československé republiky	16
2.1.3 Klíčové události první republiky	19
2.1.3.1 Parlamentní ústava	19
2.1.3.2 Edvard Beneš prezidentem	20
2.1.3.3 Zápas o Československo	21
2.1.3.4 Konec první republiky	23
2.2 Mediální svět za první republiky.....	24
2.2.1 Periodický tisk	24
2.2.1.1 Stranický tisk	25
2.2.1.2 Nezávislý a nestranický denní tisk.....	27
2.2.1.3 Německý denní tisk	28
2.2.1.4 Časopisy.....	29
2.3 Dětské časopisy v období první republiky	31
2.3.1 Četba dětí a mládeže.....	31
2.3.2 Dětský časopis jako výchova ke skupinové příslušnosti	34
2.3.2.1 Žánrově orientované časopisy	35
2.3.2.2 Časopisy spolků a organizací.....	37
2.3.2.3 Církevní časopisy.....	38
2.3.3 Obsah dětských časopisů	38
2.3.3.1 Ideologická a národněuvědomovací formace	39
3. REPREZENTACE IDEOLOGICKÉ A NÁRODNĚUVĚDOMOVACÍ FORMACE VE VYBRANÝCH PERIODIKÁCH.....	41

3.1 Anděl strážný	41
3.1.1 Spolková příslušnost.....	42
3.1.2 Rozbor	42
3.2 Lípa	45
3.2.1 Spolková příslušnost.....	45
3.2.2 Rozbor	46
3.3 Malý čtenář.....	49
3.3.1 Spolková příslušnost.....	50
3.3.2 Rozbor	50
3.4 Rajská zahrádka	52
3.4.1 Spolková příslušnost.....	53
3.4.2 Rozbor	53
3.5 Růžový palouček.....	56
3.5.1 Spolková příslušnost.....	56
3.5.2 Rozbor	57
3.6 Sokolské jaro	59
3.6.1 Spolková příslušnost.....	60
3.6.2 Rozbor	60
3.7 Svítání	62
3.7.1 Spolková příslušnost.....	63
3.7.2 Rozbor	64
3.8 Zlatá brána.....	65
3.8.1 Spolková příslušnost.....	66
3.8.2 Rozbor	66
3.9 Porovnání periodik	69
3.9.1 Periodika s náboženskými ideologiemi	69
3.9.2 Periodika s výchovnými ideologiemi	70
3.9.3 Periodika s tělovýchovnými ideologiemi	72
ZÁVĚR	74
BIBLIOGRAFIE.....	78
PŘÍLOHY	84

ÚVOD

Období mezi dvěma válkami, označované jako první republika, je obdobím velmi zajímavým, a to nejen z hlediska historického, nýbrž i z hlediska kulturního. Rozvoji v kulturní sféře dominuje publicistika, tedy progresivita tehdejších médií, zejména díky nástupu nových technologií a snaze se jim vyrovnat. Oblíbenými médii jsou periodické tiskoviny, které si během první republiky získávají stále větší obdiv ve čtenářské obci, na základě něhož se diferencují, aby se čtenářům co nejvíce přiblížili. Do popředí tedy nastupují periodika, která mohou nutnosti diferenciaci nejlépe ze všech tiskovin vyhovět. Nejčtenějšími periodiky bývala periodika stranická, patřící konkrétní politické straně; zájmová, postihující zájmy čtenářů; dále periodika pro ženy a v neposlední řadě právě periodika pro děti a mládež.

Periodika pro děti a mládež zaznamenala v meziválečném období výrazný rozvoj, zvýšil se jejich vliv, nejen díky oné tematické diferenciaci, nýbrž i na základě jejich rozmanitého a zábavného obsahu. Většina periodik měla spolkový charakter, příslušela určitým spolkům či zájmovým skupinám, které prostřednictvím periodika prezentovaly své ideologie. Míra ideologické agitace byla u každého dětského spolkového periodika jiná, mě zajímá, jak moc se reprezentace spolkových ideologií lišila.

Spolkové ideologie byly markantně ovlivněny ideologiemi dobovými, neboť první republika byla plná událostí hýbajících tehdejší společností, přičemž většina souvisela se vznikem Československé republiky, tedy státu, který již nebyl součástí hegemonie určité mocnosti. Právě nově nabytá svoboda a autonomie státu ovlivnila český národ. Ideologií, kterou nový stát hlásal, byla zejména hodnota národněuvědomovací, tedy nutnost přítomného národního vědomí ve společnosti. Periodika, která si chtěla udržet svou lukrativní pozici mezi čtenáři, byla nucena dodržovat dobové trendy a republiku podporovat. Podpora republiky nebyla nutná z důvodu hrozby cenzury, cenzurní praxe v období první republiky se sice zaměřovala na dezinformace a diskreditace týkající se Československé republiky, avšak cílila převážně na texty německých nacionalistických stran nebo na texty jiných radikálních hnutí, dětské časopisy vyjímala. Podpora republiky byla nezbytná právě kvůli nutnosti udržení zájmu mezi čtenáři o jejich obsah – děti, přesněji jejich rodiny, o oslavování Československa většinou stáli. Pozitivní bylo, že velká část vydavatelů dětských periodik také. Periodika, která se reprezentaci národněuvědomovací formace vyhýbala, k tomu měla určité

důvody. V práci se na konkrétní důvody spolků, vydávajících časopisy pro děti a mládež, které vznik Československé republiky nepodporovaly, zaměřím.

Předmětem mé práce je osm periodik počínaje periodiky nábožensky zaměřenými, tedy majícími znaky církevní spolkové příslušnosti: *Anděl strážný* (1882–1941, 1945–1948), *Rajská zahrádka* (1892-1942) a *Růžový palouček* (1921-1941, 1948-1949), dále periodiky s výchovnými ideologiemi, která patřila pedagogickým skupinám několika učitelů: *Malý čtenář* (1882-1888, 1888-1939 a 1939-1941), *Světání* (1915-1918 a 1929) a *Lípa* (1925-1940) a konče periodiky reprezentujícími ideologie tělovýchovného charakteru: *Sokolské jaro* (1936-1941) a *Zlatá brána* (1919-1943). Těmito osmi konkrétními periodiky se zabývám hlavně kvůli velké popularitě, které se jim v období první republiky dostalo, což mi evokuje velký potenciál možnosti přítomnosti žádoucích znaků tehdejší doby – národního uvědomění a taktéž i ideologických cílů reprezentujících konkrétní spolek.

V práci taktéž hodlám brát zřetel na prvorepublikového dětského čtenáře, který byl ve své době velmi specifický. Jeho literární vědomí bylo ovlivněno uniformními názory přejatými z konce 19. století, konkrétně působením didaktismu a znehodnocováním textů pro děti dobovými kritikami. Vezmu tedy v potaz nahlížení na periodika optikou dětských čtenářů a zohledním přizpůsobení se jejich zájmům v obsazích periodik v meziválečném období. Právě pohled dětského čtenáře mi přijde zajímavý, převážně vzhledem ke kontrastu předválečné a poválečné koncepce dětských periodik, kdy ona předválečná periodika kladla důraz na výchovu a vzdělávání a periodika poválečná, určitě i přičiněním uvolněné atmosféry ve společnosti, se zaměřila i na preference čtenáře, a dokonce jim dala možnost se v periodiku realizovat – udělala dítě tvůrcem obsahu a dala mu tak pocit vlastní důležitosti.

První část práce, věnovanou historickému kontextu, považuji za nezbytně nutnou pro pochopení a schopnost nalezení zkoumaných ideologií. Za stejně tak důležitou považuji i část závěrečnou, věnovanou komparaci popisovaných periodik, neboť obecnou tezí vyplývající z výše uvedeného předmětu mého zájmu, je i stupeň sounáležitosti mezi společenskými hodnotami (nyní již mezi hodnotami tohoto historického období) a hodnotami tehdejších periodik pro děti a mládež.

1. MEDIÁLNÍ ÚVOD

1.1 Obecně o časopisech

Ve své bakalářské práci se budu zabývat dětskými časopisy, konkrétně jejich obsahy v období první republiky a zároveň se budu snažit představit formování ideologií a národního uvědomění prostřednictvím časopisů pro děti a mládež. Považuji tedy za nezbytné stručně vymezit pojem časopis a zasadit časopis do historického kontextu.

Časopis známý též pod názvy: *periodikum*, *magazín*, *žurnál* je dle České terminologické databáze knihovnictví a informační vědy, která vychází například z publikací od Beáty Sedláčkové: *Dokumentografie* (1993) či od Hany Vodičkové a Jiřího Cejпка: *Terminologický slovník knihovnický a bibliografický* (1965): „*Dokument vycházející pod týmž (nebo dlouhodobě stabilním) názvem v pravidelných týdenních až půlročních intervalech, který obsahuje příspěvky více autorů a má předem stanovený program i zaměření.*“¹ Databáze taktéž rozlišuje a příkladně uvádí určité typy časopisů, a to třeba časopis firemní, elektronický, odborný či vědecký, dále časopis hybridní (dostupný v elektronické i tištěné podobě), recenzovaný či impaktovaný (procházející před vydáním náročným recenzním řízením), predátorský (vycházející za účelem zisku) nebo i recenzní (kriticky hodnotící určitou oblast).

Naproti tomu Slovník spisovného jazyka českého (SSJČ) v definici pojmu *časopis* zmiňuje existenci druhů časopisů dle žánrového vymezení či charakteru, a to například časopis politický, hospodářský, závodní, literární, humoristický, sportovní či módní. Dle SSJČ je časopis: „*Tisk vycházející v pravidelných (týdenních, měsíčních apod.) lhůtách a obsahující zprávy a články.*“²

Pavel Večeřa pojem časopis vymezuje vzhledem k novinám, neboť je vnímá obdobně, jako periodicky vycházející tištěné médium umožňující přenášet veřejně přístupné, aktuální a pravidelné informace univerzálního nebo specializovaného charakteru, přičemž časopis reprezentuje onen specializovaný charakter – v tom je, spolu s počátkem vývoje, hlavní rozdíl mezi časopisy a novinami. Počátek vývoje novin je

---

¹ Periodikum. In: *KTD – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)*. Databáze Národní knihovny ČR [online]. NK ČR, 2014 [cit. 2018-03-17]. Dostupné z: https://aleph.nkp.cz/F/EN8KF5P7U6MPV2HIIERFVDNIQNF71I2RXI92R8J4BQ2ST77MP8-20534?func=full-set-set&set_number=061684&set_entry=000004&format=999.

² HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960, s. 289.

datován od počátku 17. století, časopisy se začaly formovat až v poslední třetině 17. století.³

Časopis jako tištěné médium vycházející v pravidelných intervalech, oslovující masu lidí, slouží také jako prostředek komunikace. Prostředky komunikace, věnující se různým projevům mezilidské či sociální komunikace a zprostředkující někomu nějaké sdělení se nazývají média. Proto i časopisy, spolu s dalšími tiskovinami, rozhlasem, televizí i dalšími digitálními médii lze označit za média, speciálně za média komunikační.⁴ Komunikační média jsou z podstaty věci založena na bázi komunikace, přičemž v kontextu tiskovin je důležitá komunikace interpersonální, probíhající současně v různých a navzájem se překrývajících kanálech. Bývá často spojována s pojmem masová komunikace, ale důležité je vědět, že nejde o identické procesy, neboť na rozdíl od základního vztahu interpersonální komunikace, který funguje oběma směry, v masové komunikaci je minimální naděje na navázání vztahu recipient-médium. Komunikace bývá ve většině případů vyvolána médiem, ne recipientem, čili vztah odpovídá schématu: médium-recipient.⁵

Proces masové komunikace je synonymum k pojmu *masová média*, pod něž se řadí i časopisy, neboť *masová média* zahrnují veškeré technologie a postupy, které umožňují masovou komunikaci – tedy předávat sdělení rozsáhlému publiku a přenášet jakákoli oznámení soukromého i veřejného charakteru.⁶

1.1.1 Obecně o dětských časopisech

Časopisy lze diferencovat podle různých kritérií, jedním z kritérií je i cílová skupina či s tím související tematické zaměření, do něhož spadají dětské časopisy, nebo též časopisy pro děti a mládež. Praktická encyklopedie žurnalistiky periodika obecně dělí podle nákladu, podle zaměření na věk, podle zájmů, pohlaví a odbornosti. Dětská periodika dle této publikace spadají do kategorie „podle zaměření na věk“.⁷

---

³ VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 12.

⁴ JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPOVÁ. *Média a společnost: Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, s. 15-16.

⁵ KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Přeložila Štěpánka KUDRNÁČOVÁ, přeložil Milan ŠMÍD. Praha: Karolinum, 1995, s. 13-16.

⁶ MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002, s. 30–31.

⁷ OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 3. vyd. Praha: Libri, 2002, s. 38.

Často se dětská periodika ještě rozlišují pro děti předškolního věku, pro děti školního věku a pro mládež (přibližně od 12 let, tedy od druhého stupně základní školy). Dětský čtenář jakéhokoli věku je ale velmi specifický typ mediálního konzumenta, jehož lze lehce okouzlit, nýbrž není lehké jej u média udržet. V následující části práce budu věnovat alespoň malý prostor dětskému čtenáři jako takovému, dětskému čtenářství a samozřejmě představím dětský časopis jako jeden z mnoha druhů periodik.

1.1.1.1 Literatura pro děti a mládež

Dětská periodika se řadí do poměrně rozsáhlé oblasti literatury, do literatury pro děti a mládež (též dětská literatura či literatura pro mládež). Tato literární oblast je určená čtenářům nedospělým (většinou se nedospělý čtenář vymezuje do 14-15 let) a apeluje tedy převážně na výchovnou a didaktickou složku obsahu. Výchova se taktéž považuje za jednu z hlavních funkcí dětské literatury spolu s estetickou a poznávací funkcí, což bývá častým problémem titulů pro děti a mládež – tyto funkce jsou zastoupeny na úkor funkce estetické, která by taktéž měla být přítomná. Dítěti by se měl konkrétní titul líbit, měl by ho bavit. Speciálními funkcemi, kterými disponuje výhradně dětská literatura, jsou: funkce magická (podpora představivosti), fyziologická (nezáměrná výuka správné výslovnosti hlásek a jazykové kultivace), etická (poučení o normách a mezilidských vztazích) a funkce společenská (ovlivnění postoje dítěte ke společnosti a získání rámcové představy o ideologiích společnosti).⁸

Obsah dětské literatury tvoří lidová slovesnost, neintencionální tvorba pro děti (původně psaná pro dospělé, ale zaujala i dětské čtenáře), intencionální tvorba pro děti (primárně psaná pro děti). Časopisy pro děti pracují s těmito obsahy – z titulů pro děti a mládež čerpají do svých rubrik.

1.1.1.2 Dětský čtenář

Dítě je velmi specifický typ čtenáře. Jak už jsem zmínila výše, není těžké jej zaujmout – každé dítě má rádo obrázky, atraktivní vzhled, napínavé příběhy či hádanky a soutěže. Těžké ale je jej zaujmout natolik, aby mělo chuť se ke konkrétnímu titulu vrátit. Jak v dítěti probudit chuť, zájem? Je nutné jej motivovat? Stimulovat?

---

⁸ TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 1992, s. 47-48.

Chaloupka hovoří o takzvaných *proměnách psychických činností dítěte*, které jsou pro percepci jakéhokoli literárního díla zcela nezbytné. Bývají založeny na primitivním vztahu otázek a odpovědí v dialogu. Odpovědi poté vnímá nejen jako uspokojení a naplnění otázek, nýbrž také jako predispozici k tvoření dalších otázek – akce vyvolává reakci a ta opět akci.⁹

Už Sokrates se snažil o vyvolání zájmu o filosofii u lidí prostřednictvím dialogu, založeném na kladení otázek. Právě ona neustálá akce poutá naši pozornost a udržuje nás v excitovaném stavu. Totéž platí i u dítěte. Bude-li text plný zajímavostí, které vyvolávají otázky, udrží to jeho pozornost, ba i jej donutí periodikum znovu vyhledat.

Důležitým kritériem pro vymezení dětského čtenáře je jeho věk. V rané fázi, kdy ještě není schopno samostatného čtení, utváří jeho zájem o čtenářství rodič. Důležitým předělem je nástup do mateřské školy – do institucionálního vzdělávání. Tam se dítě bezpochyby setká s knihou či časopisem. Jeho zájem o konkrétní tiskovinu ale bude ovlivněn předchozí zkušeností – zda mu rodič četl, zda si s ním knihu či časopis prohlížel a zda s ním vedl na základě přečteného obsahu dialog. Tento proces utváří nejen vztah ke čtenářství, ale rovněž i formuje schopnost čtenářské gramotnosti a rozvíjí jazykový kód. Druhým významným předělem je zahájení školní docházky. Dítě je rázem vystaveno nejen četbě zájmové, ale již musí čelit i četbě učebnicové. Pokud mu nebude poskytnut dostatečný prostor a citlivý přístup, týkající se práce s učebnicí, hrozí riziko odcizení se čtenářství obecně. Pokud si ale dítě v tomto období získá k četbě vztah, pozitivně to ovlivní jeho osobnost a poskytne zázemí pro nabytí velkého množství nových kompetencí, ať už vyjadřovacích, komunikačních či čtenářských, tak i rozumových a intelektových. Nabyté kompetence si poté nese životem a odráží se v jeho přístupu k četbě.

Chaloupka označuje za nejdůležitější věk, kdy si dítě vytváří plnohodnotný, autentický a autonomní vztah ke knize či časopisu, období pubescence, neboť pubescent v tomto období hledá sám sebe, identifikuje se se světem a vyžaduje určité pochopení. To mu může nabídnout kniha či časopis. Nejoblíbenějšími texty jsou texty s tematikou dětského života, v nichž se vyskytuje referenční hrdina, který vykazuje podobné chování, motivy a postoje k životu jako pubescent. Ten má díky tomu prostor se s ním identifikovat

---

⁹ CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982, s. 33.

a najít ono kýžené pochopení. Dalšími oblíbenými texty jsou psychologicky zaměřené, případně i dobrodružné s možností úniku myšlení od reality.¹⁰

Časopisy se těší popularitě zejména u čtenářů mladšího školního věku. Tato věková skupina je otevřena veškerým novým zkušenostem a schopna interiorizace, tedy zvnitřnění veškerých zážitků a informací, se kterými se v časopisech seznámí. Je ale těžké striktně určit, která věková kategorie převládá v zájmu o četbu časopisů. Většina výzkumů se soustředí spíše na účinky časopisů na dítě či na produkci obsahů. Pokud se nějaký výzkum soustředí na věk čtenářů – tedy proměnu publika, většinou je výsledek nejednoznačný, neboť záleží na kontextu doby, v níž čtenář vyrůstá, na produkci časopisů, které jsou v dané době dominantní i na trendech konkrétní doby.

1.1.1.3 Dětský časopis

Dětský časopis, jako druh média naplňující jeho vymezenou funkci, lze vnímat specificky dle obsahu, vymezení, pojetí, způsobu vycházení, distribuce, komerčního úspěchu či interakce se čtenářem. Důležitá je jeho samostatnost, neboť existuje velké množství dětských rubrik v časopisech pro dospělé či dětských příloh u časopisů pro dospělé, ty ale nelze považovat za regulérní dětský časopis. Také je třeba dohlížet na periodicitu, neboť politické strany a zájmové organizace například vydávají několikastránkové brožury, které ale nelze považovat za časopisy, právě z důvodu nedodržení tohoto kritéria. Paradoxem je, že spousta časopisů určená pro dospělé je vyhledávána dětmi, což platí i naopak – existují časopisy pro děti, které jsou rovněž vyhledávány dospělými čtenáři. Kdybych chtěla vymezit hranice mezi časopisy pro děti a mládež, řeknu, že s ohledem na jejich věk, je vhodné, abych za dětská periodika považovala časopisy záměrně psané pro děti a mládež. Tedy spadající do intencionální dětské literatury.

Časopisy pro děti a mládež jsem primárně vymezila věkově. Lze je ale dělit i dle genologického, genderového, ideového či konkretizačního (časopisy laciné, obrázkové, textové, černobílé a další) hlediska. Všechny z nich mají mnoho funkcí, které slouží k uspokojení požadavků dětského čtenáře. Těmi hlavními funkcemi jsou: informovat, socializovat, učit a vychovávat čtenáře, popularizovat vědu, zabavit a odreagovat, pomoci

---

¹⁰ CHALOUPEK, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982, s. 397-398.

k sebevyjádření, zároveň i propagovat státní a ideové hodnoty nebo umožnit zisk nakladatelům.¹¹

Dětský časopis, na rozdíl od časopisu klasického, ale nepůsobí na poli mediálního světa dlouho – vznik dětských časopisů na území dnešní České republiky se datuje přibližně od začátku 19. století, přičemž ve světě je tradice distribuce dětských časopisů známá už od poloviny 18. století. Předstupněm časopisů byly ročenky, sborníky a v neposlední řadě již zmíněné přílohy pro děti v časopisech po dospělé. Za úplně první časopis vycházející na českém území, ke kterému měli dětští čtenáři přístup, je považovaná *Bibliotéka mládeže* (1828-1832, 1843-46).¹²

Dětský časopis si za dobu své existence prošel mnoha proměnami, v každém historickém období plnil určitou funkci. Do konce devatenáctého století se soustředil především na didaktický a výchovný aspekt obsahu, od konce 19. století se již přeorientoval na recepci umění s podtextem zábavy, před druhou světovou válkou, během ní a bezprostředně po ní převládal motiv dítěte jako tvůrce a podporování jeho autonomie. Období let poválečných, trvajících až do Sametové revoluce, se časopisy nesly ve znamení unifikace dětství, rozvoje dětského čtenáře a dodržování tradic. Nakonec, ač ne zcela chronologicky, doplňují i období první republiky, kdy časopisy sloužily primárně jako výchova ke skupinové příslušnosti s podporou ideologických a národněuvědomovacích formací – což je dle mých preferencí období nejzajímavější, proto je předmětem mé práce.

---

¹¹ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 14-26.

¹² CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 24.

2. MEZIVÁLEČNÉ OBDOBÍ

2.1 Období první republiky

Meziválečné období, přesněji období první československé republiky, považují za jedno z nejzajímavějších období, co se historického vývoje České republiky týká. Je důležité uvědomit si, jak bohaté bylo, a to nejen historicky či politicky, ale i kulturně a literárně. Není tedy od věci následující kapitolu věnovat stručnému seznámení se s obdobím první republiky, neboť pochopení ideologie tohoto období příznivě přispěje k pochopení sociologie žurnalistiky té doby, tedy k pochopení idejí a hodnot šířených prostřednictvím tisku.

2.1.1 Bezprostředně před rokem 1918

Období první československé republiky bylo obdobím vyvolávajícím kontroverzní názory, podobně jako každá zásadní historická událost, zejména ta událost, jež se stejně jako meziválečná doba, vyznačovala dramatickým průběhem jak v evropském, tak i ve světovém kontextu. Část společnosti na něj pejorativně nahlíží jako na pauzu mezi dvěma katastrofickými scénáři, naopak část v něm shledává i pozitivní resonance společnosti. Výchozím ohlasem se zdá býti fakt, že první československá republika byla dosud nejdelším obdobím, kdy vůbec existoval a fungoval samostatný stát. Konkrétně stát, který se v době svého působení vymkl z nadvlády velmoci rakousko-uherské monarchie, vybudoval si fungující demokratický systém a zasloužil se o respektovanou pozici v rámci Evropy.¹³

Abych mohla srozumitelně přiblížit období první československé republiky a popsat stěžejní událost ovlivňující následující dvě desetiletí, a to jest vznik Československa, je nutné přiblížit události probíhající bezprostředně před tímto stěžejním dním, neboť kauzálně na něj samozřejmě měly zcela zásadní vliv.

V roce 1917, kdy před sebou měla společnost vidinu blížícího se míru, se naděje začala postupně vytrácet kvůli dvěma klíčovým událostem – revoluci v Rusku a vstupu USA do války. Revoluce v Rusku měla markantní dopad na potenciální mír kvůli stále se oslabující pozici Ruska, což bylo zapříčiněno oslabováním vojenské síly právě touto revoluční situací. USA tedy získalo možnost posílit *Dohodu* (spojenectví států válčících

---

¹³ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 7-8.

proti *Centrálním mocnostem*) a přiživit se na oné oslabené pozici Ruska. Rovněž k jeho rozhodnutí o vstupu přispělo počínání Německa, které se začalo stále více dotýkat zájmů USA, konkrétně se jednalo o vzrůstající omezování svobodného pohybu jejich námořních lodí.¹⁴

Uzavření míru, respektive ukončení války, bylo hlavní prioritou sovětské vlády, neboť ukončení války bylo podmínkou pro možnost rozšíření revoluce na celé ruské území, což by mohlo umožnit demobilizaci armády ustupující před německým a rakouským vojskem. Porevoluční situace nebyla příznivá a žádala si okamžitý zásah, byla totiž ohrožena existence samotných legií, proto začal Sovětský svaz jednat o uzavření separátního míru s Německem a Rakouskem-Uherskem. K uzavření míru došlo 3. března 1918 v Brestu Litevském podpisem separátního míru mezi Ruskem a již zmíněnými centrálními velmocemi.¹⁵

2.1.2 Vznik Československé republiky

První myšlenky o sloučení větví československého národa v demokratický stát, který by umožnil život v souvislém celku, vyšly z přesvědčení, že současné národy koexistují pouze jako národy vládnoucí a potlačované a vytvoření spolkového státu svobodných a rovnoprávných národních států z habsbursko-lotrinského mocnářství by tak pomohlo zajistit všestranný rozvoj národa, což by mělo pozitivní dopad na celou říši, především na její fungování.¹⁶

V polovině dubna roku 1918 se sešli představitelé nejružnějších vrstev národa, aby slavnostně přísahali, že v pevné důvěře v konečné vítězství, kdy zvítězí spravedlnost nad bezprávím, právo nad násilím, svoboda nad podrobením se, demokracie nad výsadami a pravda nad klamem, zůstanou tam, kde stanuli, věrni v práci i v zápase. Hlásali samostatnost československého národa: „*Vytrváme, dokud nezvítězíme! Vytrváme, až pozdravíme samostatnost svého národa! Zdráv buď, národe československý! Zůstávej ratolestí rostoucí, přijdiž čas Tvůj.*“ a bezprostředně reagovali

---

¹⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 23-31.

¹⁵ *ibid.*

¹⁶ GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: programy, projekty, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1988, s. 288.

na projev rakousko-uherského politika Ottokara Czernína, v němž mimo jiné odsoudil zahraniční odboj budoucího prezidenta Tomáše Garrigue Masaryka.¹⁷

Myšlenka vytvořit samostatný československý stát potřebovala ale daleko větší podporu, než jen národněuvědomovací projevy. Potřebovala podporu politiků a zároveň i konkrétní přípravy potřebné k utvoření samostatného československého státu.

Politická participace spočívala především v tříbení názorů, na základě nichž se utvořily tři politické proudy. První proud byl iniciativou Karla Kramáře, druhý proud sympatizoval s Tomášem Garrigue Masarykem a třetí proud, revoluční, vedl Bohumír Šmeral.¹⁸

Tomáš Garrigue Masaryk, jako nejaktivnější člen politického proudu, formuloval program, jehož prioritou bylo určení pozice československého státu v rámci Evropy a zároveň akcentoval požadavek republikánské státní formy. ¹⁹ „*Vykládám zde náš národní program, jak pojmáme válku, její význam a co od ní čekáme – úplnou nezávislost našeho národa a obnovení státu českých zemí se Slovenskem. Domáháme se rozčlenění Rakousko-Uherska. Tento náš program není pouze negativní, naopak je pozitivní; naše samostatnost má býtí částí politické a sociální organisace celé Evropy a lidstva. Otázka Čech a Slovenska je otázkou světovou*“.²⁰

Iniciativa Karla Kramáře rovněž podporovala československou samostatnost, přičemž se opírala o hodnoty nově vzniklé politické strany České státoprávní demokracie. Naopak Šmeralův proud vytvoření samostatného československého státu odmítal. Jeden z jeho argumentů cílil na přítomné německé obyvatelstvo – jak by se mohl samotný československý národ udržet, když třetina obyvatelstva by byla německá? ²¹

Tomáš Garrigue Masaryk se své vize nevzdal a 26. června 1918 sepsal memorandum, které bylo určeno americkému ministru zahraničí Robertu Lansingovi. Tato listina usilovala o změnu lednového stanoviska Woodrowa Wilsona, prezidenta USA. Prezidentovo stanovisko ve 14 bodech popisovalo zajištění územní nedotknutelnosti po demokratizačních reformách pro habsburské mocnářství, o němž již bylo dle *Dohody* rozhodnuto, že bude odpoutáno od Německa. Následně o

---

¹⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 53.

¹⁸ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 52-65.

¹⁹ *ibid.*

²⁰ MASARYK, Tomáš Garrigue. *Nová Evropa* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, s. 10.

²¹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 52-65.

československém státě začal uvažovat francouzský ministr zahraničí, který uznal Československou národní radu za jakýsi základ vlády československé. O pár měsíců déle názor francouzského ministra sdílela i britská vláda a konečně 2. září USA uznaly Československou národní radu jako „vládu *de facto*“.²²

Za další klíčový okamžik nápomocný vzniku Československa se dá považovat ohlášení Edvarda Beneše, který veřejnost seznámil s tím, že již byla ustanovena Prozatímní československá vláda v čele s Tomášem Garrigue Masarykem, který usiluje o zásady nového československého státu inspirovaného americkým stylem, což znamená, že nový československý stát by měl být republikou zaručující svobodu a naplňující základní lidská práva a hodnoty – ochraňovat menšiny nebo například udělit ženám plné právo.²³

Česká republika v novém tisíciletí smýšlí o datu 28. října 1918 jako o dni vzniku Československé republiky a každý rok si tuto událost připomíná oslavou Dne vzniku Československa. Svátek je uveden jako den, kdy vzniklo Československo díky národní revoluci, po rozpadu Rakouska-Uherska. Olivová toto datum definuje jako den vzniku Československa na základě publikované odpovědi rakouského ministra zahraničních věcí Gyula Andrássyho, který jménem rakouské vlády vyjadřuje ochotu jednat o uzavření příměří. Z tohoto prohlášení lidé vyvodily závěr říkající, že válka je skončena a Rakousko-Uhersko poraženo. Tato stěžejní informace povzbudila lid, jenž na oslavu samostatného československého státu bezhlavě házel štíty s rakouskými dvojhlavými orly do Vltavy. Mezitím Národní výbor vydal první veřejné prohlášení: „*Lide československý. Tvůj odvěký sen se stal skutkem. Stát československý vstoupil dnešního dne v řadu samostatných kulturních států světa*“.²⁴

Kárník ale ohledně data 28. října jako o dnu vzniku Československa vykazuje jistou míru skepse. Uvádí, že jsme si na myšlenku, že nový stát byl vytvořen národní revolucí, zvykly, ač je svým způsobem zavádějící. Operuje s významovými složkami pojmů *převrat* a *revoluce*, kdy *revoluce* je dle něj v tomto kontextu nenáležitě používáno – on za československou revoluci nepovažuje události 28. a 30. října 1918, nýbrž celý soubor událostí, které k vybudování státu vedly. Dle jeho názoru je *převrat* vhodnější

---

²² KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 29-33.

²³ *ibid.*

²⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 66.

výraz pro charakteristiku události, jež vedla k vytvoření samostatného československého státu.²⁵

2.1.3 Klíčové události první republiky

Období označované jako první republika, trvající bezmála dvacet let, bylo velmi bohaté na významné události. Oficiálně ustanoveným se stalo 28. října 1918 Prvním zákonem o československém státu vydaným Národním výborem a za jeho konec většina historiků považuje noc z 29. na 30. září 1938, kdy se konala konference v Mnichově, které se zúčastnili zástupci čtyř evropských států, a kde rozhodli o likvidaci Československa, čímž odsoudili období první republiky k záhubě.²⁶

K dokreslení atmosféry meziválečného období jsem vybrala čtyři klíčové události, které působily na Československou republiku, na její chod i charakter, tudíž do značné míry ovlivnily i mediální svět oné doby, což je pro mou práci podstatným faktorem.

2.1.3.1 Parlamentní ústava

Marxistická levice se ve své politice snažila hospodářskou situaci, která byla pro stát stále velkou přítěží, využít k vyostření sociálních konfliktů, což pro ně nebylo nikterak náročné – pomohly jim k tomu dělnické rady, jež měly silné pozice v továrnách. Ministerstvo vnitra bylo tedy nuceno řešit stížnosti týkající se stoupající radikalizace proletariátu a jeho komunistického smýšlení. Vláda přijala různé druhy opatření snažící se o sjednocení republiky. Konečně, ještě začátkem onoho revolučního roku 1920, byla přijata parlamentní ústava, jejíž šest hlav pojednávalo o formě, územním rozsahu státu, o státním občanství, o moci zákonodárné, vládní, výkonné, soudcovské, o právech občanských a o ochraně menšin národnostních, náboženských a rasových.²⁷

Autor preambule Jan Herben, poslanec Revolučního národního shromáždění, ve svém rukopisu uvedl: „*My, národ československý, chtějice upevnit dokonalou jednotu národa, zavést spravedlivé řády v Republice, zajistit pokojný vývoj domoviny*

---

²⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. České země v éře První republiky (1918-1938). 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 33-34.

²⁶ BERÁNKOVÁ, Milena, Fraňo RUTTKAY a Alena KŘIVÁNKOVÁ. *Dějiny československé žurnalistiky.: III. Díl Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1988, s. 8-9.

²⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 100-101.

československé, prospět obecnému blahu všech občanů tohoto státu své i jiné národnosti, a zabezpečit pozhnutí svobody příštím pokolením, přijali jsme ve svém Národním shromáždění dne 19. února 1920 ústavu pro Republiku československou.“²⁸

Vyjádření Jana Herbena bylo významné pro porozumění pojmu *československý národ*, který byl v tehdejší době stále častěji desinterpretován jako spolek národů a národních menšin, kterým ale nebyl.

2.1.3.2 Edvard Beneš prezidentem

Událost, jež odstartovala počátek nového politického období, bylo úmrtí Bohumíra Bradáče, předsedy agrární strany a předsedy poslanecké sněmovny. Vedení agrární strany převzali představitelé pravice v čele s Milanem Hodžou, slovenským politikem, který byl velmi činný v zahraniční politice. Právě Milanu Hodžovi oznámil Tomáš Garrigue Masaryk v listopadu 1935 svůj úmysl abdikovat.²⁹

Ke svému působení ve funkci prohlásil: *„Prezidentský úřad je těžký a zodpovědný a vyžaduje proto plné síly. Vidím, že již nestačím, a proto se vzdávám. Byl jsem čtyřikrát zvolen prezidentem naší republiky, a to mi snad dává legitimaci, abych vás poprosil a celý národ československý i spoluobčany národností ostatních, abyste při správě státu pamatovali na to, že státy se udržují těmi ideály, z nichž se zrodily.*“³⁰

Zástupci mladší generace hradní politiky s Masarykovým složením funkce souhlasili, neboť hodlali realizovat vizi boje proti pravicovým silám v republice, například dosazením do funkce spřízněnce svého i Masarykovo dr. Edvarda Beneše.

Naopak agrární strana na Masaryka působila zcela opačnými zbraněmi, jeho odchod neschvalovala, snažila se ho ve funkci udržet, navrhovala, aby funkci převzal zvláštní náměstek, který by Masaryka zastupoval v případě, že by si sám Masaryk myslel, že prezidentskou funkci není, pro svůj vysoký věk, schopný vykonávat. Zaujala defenzivní postoj, který měl pomoci zamezit politickému střetnutí, a snažila se oddálit prezidentské volby. Svůj záměr agrárníci podpořili návrhem demise Hodžovy vlády,

---

²⁸ BROKLOVÁ, Eva. *Československá ústava 1920: devadesát let poté: sborník textů*. 1. vyd. Praha: CEP - Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, s. 16 – 17.

²⁹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 200.

³⁰ CHOVANČÍKOVÁ, Irena, ed. T. G. Masaryk a jižní Morava: Syn kočího a kuchařky filozofem a prezidentem republiky [online]. Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, 2012, s. 23.

kterou ale Masaryk nepřijal, odstoupil a za svého nástupce doporučil Beneše. Agrární strana postavila proti Benešovi univerzitního profesora dr. Bohumila Němce s cílem vytvořit pravicový blok a znemožnit tak Benešovu volbu. Nakonec profesor Němec svou kandidaturu odvolal, neboť se pravicový blok začal rozpadat. 18. prosince 1935 se tak Edvard Beneš s 340 odevzdanými hlasovacími lístky stal novým prezidentem Československa. Jeho zvolení bylo symbolem vítězství demokratických sil v republice – Československo ubránilo svůj demokratický charakter i přes to, že Evropa byla značně ovlivněna nárůstem fašistických a nacistických proudů.³¹

2.1.3.3 Zápas o Československo

Postupný konec meziválečné období, tedy období první republiky, začal již v roce 1937, kdy se rozhořel zápas o Československo. Právě toto období zápasu se dá považovat za začátek konce období první republiky. Československo se úporně snažilo bránit před Německem, jenž si chtělo podmanit střední a východní Evropu, což zmařilo představu Němců o rychlé likvidaci Československa.³² Joseph Goebbels, člen NSDAP a ministr propagandy, toho období snahy o likvidaci Československa zaznamenával ve svých denících, v zápisu z 2. června 1937 zápas o Československo okomentoval slovy: „*Snad teď budou mít po dunění kanónů větší strach. Ani v Rakousku se neminulo účinkem. Praha se třese strachy. Dobře!*“³³

Zápas o Československo se tedy stal předehrou k celosvětovému válečnému konfliktu. Adolf Hitler, angažující se v celé této snaze o hegemonii, pracoval na právnickém odůvodnění útoku na Československo, které v případě, že by bylo napsané výhodně, potažmo kulantně, by mohlo Německo ospravedlnit. Výsledkem tak bude argument proti Československu, jenž by mohl být z hlediska mezinárodního práva vyhodnocený tak, že byl zákrok ze strany Německa oprávněný, protože jej Československo vyprovokovalo. Verdikt předpokládaného postupu německé politiky vůči Československu měl být přednesen v létě 1938 na nacistickém sjezdu v Norimberku, přičemž prezident Edvard Beneš se nechtěl nechat sevřít dusnou atmosférou očekávající

---

³¹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 201.

³² OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 223-227.

³³ GOEBBELS, Joseph. *Deníky*. 1. české vyd. Editor Ralf Georg REUTH. Praha: Naše vojsko, 2009, s. 192.

tragický vývoj událostí, proto se pustil do *čtvrtého plánu*, který se zaměřoval na řešení německé hrozby v Československu.³⁴

Čtvrtý plán se zaměřoval na spoustu aspektů aktuální situace – sliboval okamžité a neodkladné řešení jakýchkoli praktických problémů, uznával určitý podíl různých národnostních složení státních zaměstnanců, snažil se anticipovat proporcionalitu v rozpočtové politice školství, zdravotnictví i sociální péče, přičemž výdaje v konkrétních sektorech by byly rozděleny dle předem daného národnostního klíče. Dále rozmýšlel i nad jazykovou problematikou, měl za cíl jazykovou rovnoprávnost všech jazyků vyskytujících se na území republiky, tedy češtiny, slovenštiny, němčiny, rovněž i maďarštiny, polštiny a ruštiny.³⁵

Nejzávažnější cíl Benešova *čtvrtého plánu* se týkal územní a národnostní samosprávy. Konkrétní představa zněla takto: „*Německý požadavek samosprávných územních celků mělo alespoň zásadně naplňovat župní zřízení, kde se mlčky anticipoval vznik majoritně německých žup v severních Čechách a na severní Moravě, resp. Českém Slezsku. V nich měla také podstatná část správy přejít na volené orgány samosprávy, zatímco státní správě zůstaly jen ty úkoly, které měla zajišťovat vzhledem k potřebě obhajoby integrity a jednoty republiky.*“³⁶

Představitel sudetoněmecké strany Konrad Henlein i celá jeho strana byli čtvrtým plánem zaskočeni. Dá se předpokládat, že překvapen byl i samotný Adolf Hitler, neboť na onom očekávaném norimberském sjezdu se nakonec o Československu ani slovem nezminil. Po několika schůzích se strana rozhodla opustit jednání, které mělo s Československem proběhnout, neboť se stalo po *čtvrtém plánu* pro stoupence Henleina *henleinovce* bezvýhodným, a učinit radikální krok – otevřenou vzpouru a nekompromisní odtržení německých oblastí od Československa. Československá vláda ale tomuto blížícímu se incidentu včas zabránila. Po celou dobu německé snahy si československá vláda stála za tím, že *čtvrtým plánem* splnila požadavky *henleinovců* a pokud by se pokusili o puč, nebude vázaná žádnými závazky vůči nim, ani vůči Západu obecně. Ve sledu událostí byl pokus sudetoněmecké strany o puč neúspěšný a zmíněná strana tak diskreditovala své politické pravomoci i schopnosti. Československá otázka se

---

³⁴ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 228-254.

³⁵ DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008, s. 138-139.

³⁶ DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008, s. 139.

ale řešit nepřestala, naopak v atmosféře nálady, která v září roku 1938 panovala v celé Evropě – hrozící válka, se začala projednávat ve zcela nové dimenzi, stala se předmětem přímého jednání velmocí. Prezident Beneš si začal uvědomovat, že obrana Československa není dostatečná, předal tedy francouzskému vyslanci poselství pro francouzskou vládu, ve kterém psal o naději zarazit Hitlera a o snaze zachovat přízeň a spojení Francie. O pár dnů později Beneš ustanovil novou vládu v čele s armádním generálem Janem Syrovým, který měl ztělesňovat duševní rovnováhu, sílu a odhodlání a získat si důvěru uvnitř republiky. Jeho prvním krokem byla mobilizace československé armády, což se jevilo jako dobrý krok k utvrzení v odhodlání bránit vlastní suverenitu. Německo ale nehodlalo ustoupit a dalo Československu na vědomí, že pokud nepřijme jejich podmínky, překročí 29. září 1938 československé hranice. Obrana Československa ale pokračovala, Československo nehodlalo vydat své pohraniční území, to byla jedna z Hitlerových podmínek. Prezident Beneš zažádal o řešení celého problému na mezinárodní úrovni a rovněž i urychleně provedl veškeré vojenské a politické úkony k přípravě na obranu území. Československo se vydrželo bránit téměř celý rok, problém zůstával stále otevřený. Nemohla se ale nátlaku bránit věčně, německá přesila byla neodvratitelná. Možné je, že by urputnější obrana jen urychlila možnost zániku celého Československa.³⁷ Olivová konstatuje: „*Rozbití Československa v roce 1938 bylo předebráno k nové světové válce.*“³⁸

2.1.3.4 Konec první republiky

První republika ovšem neskončila v momentě začátku druhé světové války 1. září 1939. Za začátek konce bývají označovány události roku 1937, kdy se Německo začalo snažit o likvidaci Československa. Konec první republiky se pak datuje do roku 1938, konkrétně do období zabránění Sudet na základě mnichovské dohody, tedy 29. září 1938. Mnichovská dohoda byla výsledkem schůze, která se konala v Mnichově, zástupců Anglie, Francie, Německa a Itálie. Anglii zastupoval Neville Chamberlain, Francii Édouard Daladier, Německo Adolf Hitler a Itálii Benito Mussolini. Právě z důvodu konání této schůze Hitler odložil útok na Československo, plánovaný původně na 24. září 1938. Všichni zúčastnění měli již od začátku jasnou představu o cílech schůze: konečně zlikvidovat československý odpor. Klíčovým byl Mussoliniho návrh na okamžité

---

³⁷ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 257-278.

³⁸ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 285.

obsazení německých pohraničních oblastí Československa. Mnichovskou dohodu podepsali všichni zúčastnění zástupci, Německo tak mohlo 1. října 1938 začít s obsazováním pohraničních oblastí. To mu ale nestačilo, plánovalo likvidaci i zbytku Československa, proto 15. března 1939 porušilo mnichovskou dohodu - Hitler začal okupovat zbytek Československa. Prezident Beneš rozjel diplomatické jednání o směřování k obnově československých hranic z roku 1918. Podpisy na mnichovské dohodě byly nakonec anulovány, britská vláda a francouzský Národní výbor vyhlásily po druhé světové válce odvolání Mnichova a o pár let později prohlásila mnichovskou dohodu za neplatnou i italská vláda.³⁹

Edvard Beneš, který byl v té době na sklonku života, musel tuto událost vnímat velmi pozitivně, neboť přijetí mnichovské dohody vnímal jako nesmírnou oběť a prohlašoval události, které se staly v období od 19. září 1938, za nelegální a úkony zde provedené za násilně vnučené. Mnichovskou dohodu ale bylo nutné dle jeho slov přijmout, neboť by stát ztratil samostatnost a národ by byl vyvražděn.⁴⁰

2.2 Mediální svět za první republiky

I přes tíživou ekonomickou situaci a politický neklid, se meziválečné období vyznačuje bohatým kulturním rozvojem, a to i v oblasti masových médií.

Stále byl nejoblíbenějším hromadně sdělovacím prostředkem periodický tisk, ale na mediální scéně se již začaly objevovat i další hromadně sdělovací prostředky – televize a rozhlas, které postupně získaly na oblibě. Za zmínku jistě stojí i cenzurní praxe, neboť právě ta hýbala mediálním světem té doby.

2.2.1 Periodický tisk

Struktura tisku vycházejícího za první republiky se utvářela již v období Rakouska-Uherska, neboť byla přímo závislá na vzniku politických stran a čtenářské poptávky. Stranický tisk byl jádrem mediálního světa – byla to jednoduchá cesta komunikace mezi politickými stranami a voliči. Jejich periodika byla zaměřena nejen politicky, ale cílila i na specifický okruh čtenářů – na ženy, děti, chovatele či sportovce. Rovněž vznikaly i deníky nové, nestranné, které se snažily poskytnout objektivní a

---

³⁹ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 279-284.

⁴⁰ OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, s. 284-286.

nezávislý názor týkající se aktuálního dění, neovlivněný vlastnictvím daného tisku.⁴¹ Beránková ale o nezávislém a nestranném tisku tvrdí: „Vydávaly se za nestranné, nezávislé, ve skutečnosti ovšem stranily určitým politickým skupinám, tlumočily a hájily jejich zásady a zájmy.“⁴²

Nelze opomenout německý tisk, ten se na půdě Československa vydával v relativně hojném počtu, kořeny vzniku má většina deníků již v 19. století. Dalším důležitým segmentem mediálního světa meziválečného období je časopisecká tvorba. Mezi vydavatelskými koncerny časopisů bylo vytvořeno silné konkurenční prostředí, popularita barevných periodik s obrázky a pravidelnými rubrikami v tomto období stoupala. Tato tištěná média totiž dotvářela kulturní prostřední a společenské klima první republiky.⁴³

2.2.1.1 Stranický tisk

Stranický tisk byl v prvorepublikovém Československu jádrem mediální sféry, neboť vzhledem k prozatímním chybějícím hromadně sdělovacím prostředkům jiného masového charakteru, byl jediným pojítkem mezi společností a politickými stranami. Nejúspěšnějšími tiskovinami disponovaly strany: národní demokracie, živnostenská strana, agrární strana, lidová strana, národně socialistická strana a sociální demokracie. Rovněž strany komunisté, politická hnutí krajní pravice nebo fašistická uskupení byly v povědomí československé společnosti, avšak svými názory se zcela vymezovaly, protože odmítaly československý stát.⁴⁴

Jednou z nejdéle vydávaných tiskovin, navazující na působení mladočeské strany, která ovlivňovala politiku v druhé polovině 19. století, byly *Národní listy* spadající pod Československou národní demokracii. Tyto noviny se orientovaly nacionalisticky, vyznávaly protihradní politiku a konzervativní názory a vyznačovaly se výjimečností svých rubrik – byly považovány za kvalitní.⁴⁵ Strana československé národní demokracie byla zároveň propojena i s večerníkem určeným pro vydávání v Praze *Národ*, naproti

---

⁴¹ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 158-161.

⁴² BERÁNKOVÁ, Milena, Fraňo RUTTKAY a Alena KŘIVÁNKOVÁ. *Dějiny československé žurnalistiky.: III. DÍL Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1988, s. 54.

⁴³ BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, s. 161-162.

⁴⁴ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 43.

⁴⁵ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 326-328.

tomu ale i v regionech vycházely: *Český deník*, *Pozor*, *Moravskoslezský deník* nebo *Obzor*.⁴⁶

Československá živnostensko-obchodnická strana středostavovská, zkráceně zvaná živnostenská, prosazovala zájmy obchodníků a živnostníků, což by se mělo projevit i v charakteru jejího tisku. Bohužel se ale živnostenský tisk orientoval pouze na stranické dění, které bylo velmi idealizované, nikoli na ekonomické aspekty potřeb živnostníků a obchodníků. Po kvalitativní stránce byla jejich tisková produkce velmi slabá, ve třicátých letech dokonce koketovala s bulvarizací. Podobné ražení měl i tisk agrárnický, který byl produktem republikánské strany zemědělského a maloroľnického lidu, zkráceně známé jako agrární strana. Agrárnický tisk byl příliš podřízen stranické propagaci, kvalitativně se mu nedá přisuzovat velká hodnota, za pozitivní rys lze považovat alespoň snahu o propagaci zemědělské problematiky a popularizaci nových metod zemědělské výroby. Za úspěšný bychom ho ale mohli považovat v kvantitativním měřítku – expandoval totiž do mnoha regionů. Naopak tisk zaštitěný československou stranou lidovou měl velký potenciál stát se úspěšným, kladl důraz na společenské dění a kulturní hodnoty, protkané křesťanskou vírou a konzervativními názory. Lidovecký tisk ale nikdy nedosáhl takové produkce jako tisk jiných politických stran, jeho vliv byl oslaben roztržitěností – ta se projevovala kupříkladu v jeho postoji k hradní politice, kolísal mezi prohradními a protihradními přesvědčeními.⁴⁷ Současně jej neocenili ani nekatoličtí čtenáři, kterých ale podle dat z materiálu vydaného Českým statistickým úřadem (ČSÚ) v roce 2014 byla menšina. ČSÚ dle nasbíraných dat referuje o vyznání víry v období první republiky prostřednictvím grafu, ze kterého lze vyčíst, že kolem devíti milionů lidí se hlásí k náboženskému vyznání, obecně jako k příslušnosti k církvi, a to i bez ohledu na to, zda šlo o církev státem uznanou. Zároveň s tím se přibližně milion lidí nehlásí k žádné církevní příslušnosti.⁴⁸ Lidé vyznávající víru, a to především katolickou, převažovali nad nevěřícími i přes to, že hned po převratu nastalo hromadné vystupování z církve, Ovečka uvádí: „Podle sčítání z r. 1921 počet katolíků v českých zemích klesl o 1 388 000.“⁴⁹

---

⁴⁶ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 43-44.

⁴⁷ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 44-46.

⁴⁸ Odbor statistiky obyvatelstva. *NÁBOŽENSKÁ VÍRA OBYVATEL PODLE VÝSLEDKŮ SČÍTÁNÍ LIDU* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014, s. 4.

⁴⁹ OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré...": česká katolická morální teologie 1884-1948*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011, s. 136.

Socialistický tisk, později národně socialistický tisk patřící československé straně národně socialistické se vyznačoval projevy sympatií a podpory hradní politiky, též se snažil zastupovat zájmy řemeslníků a dělníků. Byl populární hlavně ve velkých městech, podpory se mu dostávalo od učitelů, nebo i od Československé obce legionářské. Dělnictvo se snažil hájit i sociálně demokratický tisk, zastoupený československou sociálně demokratickou stranou dělnickou, který se ale orientoval, na rozdíl od tisku národně socialistického, pouze na dělnictvo kvalifikované. Kromě toho se vymezoval i v názorech týkajících se hradní politiky – měl striktně protihradní postoje a snažil se hledat kompromisy mezi marxismem a sociálním reformismem. Sociálně demokratický tisk byl považován za věcný a objektivní, postupem času si získal respekt hlavně v politicky angažovaných kruzích. Třetím tiskem, známým tím, že se taktéž snažil různými způsoby hájit zájmy dělnictva, byl komunistický tisk, patřící komunistické straně Československa. Konkrétní tituly vydávané komunistickou stranou byly málo čtivé, obsahově převažovaly stranické ideologie a propaganda. Zajímavé je, že strukturou byly podobné právě sociálně demokratickému tisku.⁵⁰

2.2.1.2 Nezávislý a nestraničský denní tisk

V období první republiky existovalo několik deníků, které lze považovat za nezávislé, nebo alespoň nestraničské. Nelze je striktně zařadit do skupiny nezávislých, neboť i přes to, že nebyly vydávány politickými stranami, reflektovaly politické dění, měly určité politické zaměření či strnily konkrétním politickým názorům a postojům, které následně interpretovaly, popřípadě propagovaly. Novinář Václav Cháb se k problematice stranického tisku ve své knize *Jak se dělají noviny* vyjádřil povzbudivě, tvrdí totiž, že takzvaný nestraničský tisk je prakticky nemožné vytvořit, musely by ho dělat stroje. Skutečným zpravodajem je dle něj takový list, který své tendence neskrývá, naopak o nich čtenáře informuje. Za nezávislý, případně nestraničský denní tisk lze v meziválečném období považovat *Lidové noviny*, *Národní politiku*, *Národní osvobození* a *Tribunu*. *Lidové noviny* byly považovány za elitní listy, k čemuž přispělo i to, že významné osobnosti naší kultury, jako bratři Čapkové, Rudolf Těsnohlídek nebo Karel Poláček, do listů přispívaly svými fejetony, články a statěmi. Byly dobře informovány v oblasti zahraniční politiky, ale lze jim vytknout přílišný prostor věnovaný domácím

---

⁵⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 46-51.

zprávám kriminálního rázu doplněných obscénními detaily z případů.⁵¹ Doménou jejich politiky byla obrana československé suverenity a odmítání kapitulace před nacistickým Německem. První republika je považována za vrcholné období listů, co se úrovně týká. Peňás o *Lidových novinách* tvrdí: „*Lidové noviny zejména v době první republiky patřily k tomu nejlepšímu, co se na českém novinovém trhu kdy objevilo.*“⁵²

Národní politika býval deník s dlouholetou tradicí, který nejprve vycházel jako příloha německy psaného deníku *Politik*, po dvou letech se osamostatnil. Přikláněl se k politice národní demokracie, ale listy samy o sobě plnily dojem nepolitičnosti, což mohla způsobit nadměra inzerce v deníku se vyskytující. Naproti tomu další z nezávislých deníků, deník *Národní osvobození*, budil v otázkách politických dojem důvěryhodnosti. Netoužil po zprávách senzačního charakteru, ani neměl ambice stát se komerčním. Tlumočil hradní politiku, snažil se hájit zájmy učitelů a jiných státních zaměstnanců, zároveň ale otevřeně vystupoval proti šovinismu a z reformistických hledisek měl výhrady ke komunistickému hnutí. *Tribuna* je další z významných nezávislých deníků vycházející v první republice. Vznikl ze snahy vytvořit nezávislé noviny se solidním zpravodajstvím poskytujícím pohled z více úhlů a z rozličné sféry dění. V mediálním světě měl ale nakonec krátké působení, neboť se nejvíce vzdálil sociálně reformistickým snahám a začal otevřeně sympatizovat s politikou agrární strany, která jej financovala.⁵³

2.2.1.3 Německý denní tisk

Německý tisk, který vycházel na území Československa, musel dodržovat stejná pravidla jako tisk český. Jeho struktura byla podobná té české, a to hlavně proto, že společenský i politický život byl organizován téměř obdobně pro české i německé obyvatele Československa. Problémem ale byla užší čtenářská obec. V německé čtenářské obci převažoval tisk stranický, z těch nejznámějších to byly noviny *Deutsche Landpost*, do nichž přispívali výhradně vůdci německé agrární strany, dále *Deutsche Presse*, noviny křesťanských sociálů, DNSAP navazovala kontakt se svými voliči prostřednictvím deníku *Die Zeit* a německá sociální demokracie, která byla až do roku 1935 největší německou politickou stranou v Československu, přispívala hned do několika novin, k nimž se i hlásila – nejprve byl stranickou tiskovinou *Freiheit*, později

⁵¹ BERÁNKOVÁ, Milena, Fraňo RUTTKAY a Alena KŘIVÁNKOVÁ. *Dějiny československé žurnalistiky.: III. DÍL Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1988, s. 176-178.

⁵² PEŇÁS, Jiří. *Lidové noviny jako kulturní fenomén 20. století: Sborník textů z literárněvědné konference v Knihovně Václava Havla* [online]. Praha: MAFRA, 2013, s. 1.

⁵³ BERÁNKOVÁ, Milena, Fraňo RUTTKAY a Alena KŘIVÁNKOVÁ. *Dějiny československé žurnalistiky.: III. DÍL Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1988, s. 177-180.

Sozialdemokrat. Na území Československa existoval i tisk, jenž neměl žádnou stranickou příslušnost, jednalo se především o dva známé deníky – *Deutsche Zeitung Bohemia* a *Prager Tagblatt*. Deník *Deutsche Zeitung Bohemia* byl sice zaměřený silně nacionalisticky, nýbrž jeho zpravodajství a literární úroveň obecně dosahovala velmi vysokých kvalit. *Prager Tagblatt* se v otázkách nacionalismus držel více při zemi, noviny vyhlížely moderním dojmem a podporovaly aktivistické směry německé politiky v Československu.⁵⁴

2.2.1.4 Časopisy

První republika byla obdobím mediálně bohatým nejen, co se týká distribuce deníků, do popředí totiž nastoupily i další tiskoviny, jež si rychle získaly na popularitě – časopisy. Strukturovaly se do různých odvětví dle charakteru obsahu. Mezi politickými periodiky dominoval časopis *Přítomnost*, který se snažil pohotově reagovat na společenské dění, rozebíral otázky soudobé společnosti a vysloužil si titul „periodikum na velmi vysoké teoretické úrovni“. Politické časopisy lze vymezit ještě jako konkrétně ideově orientované, kam je možné zařadit časopisy stranicky vztahové, které propagovaly zájmy jednotlivých stran. Jedním z nich byl časopis *Brázda* patřící agrární straně, kolem něhož se shlukovala mladší generace této politické strany. Z oblasti politických časopisů se vymezují ještě periodika kulturně politická, která jsou zaměřena na kulturu a umění, ale jejich obsah bývá propojen s ideami některé politické strany. Do této kategorie spadaly časopisy: *Červen*, *Proletkult*, *Var*, *Tvorba* nebo *Kmen*. Tyto časopisy mají společnou, kromě kategorie, do níž je lze zařadit, i levicovou orientaci. Katolické prostředí bylo v tomto období reprezentováno například časopisy: *Rozmach*, *Na hlubinu* či *Akord*. Jejich společnými jmenovateli byly: konzervativní přístup k náboženství a vysoká literární úroveň. Zajímavou oblast, která byla v první republice rovněž obsazena, zabíral časopis zaměřený na kritiku, vyznačující se svou svébytnou pozicí v mediálním světě, *Šaldův zápisník*.⁵⁵

Poválečná doba byla charakteristická i zájmem o specificky zaměřené časopisy – cílené na konkrétní oblasti či čtenáře. Na oblast posílení úlohy žen ve společnosti se zaměřily časopisy pro ženy. Mezi vyhledávané patřil magazín *Eva* či magazín *List paní*

---

⁵⁴ KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 2., opr. vyd. Praha: Libri, 2003, s. 333-334.

⁵⁵ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 53-54.

a *dívek*.⁵⁶ Časopisy pro ženy se ještě více specifikovaly dle vlastního určení, existovaly ženské magazíny pro ženy v domácnosti, dále periodika obsahující rady pro ženy, taktéž periodika o zdraví, módě, dětech a zařízení bytu či zahrady. Své místo si v Československu našly i časopisy pro muže, které se inspirovaly především zahraničními zdroji – soustředily se na střední vrstvu a mužům poskytovaly náhled do osudů úspěšných politiků či podnikatelů, obsahovaly i úryvky z beletrie. Mimo dětských periodik a periodik pro mládež, kterým se podrobněji věnuji v jiné kapitole, existovaly i časopisy rodinné mající zábavný charakter, ovšem v tomto období se lze setkat i s časopisy orientujícími se na celou řadu jiných odvětví, pro ilustraci uvádím několik příkladů: časopisy ekonomické, vojenské, lázeňské či časopisy se zdravotnickou, školskou a vědeckou tematikou.⁵⁷

2.2.2 Cenzurní praxe

Cenzurní praxe v období první republiky byla silně ovlivněna předlitavskou praxí a týkala se zejména textů s ideovými výhradami týkajícími se existence či organizace první republiky. Cenzura tedy dopadala hlavně na texty německých nacionalistických stran nebo hnutí, která sympatizovala s nacismem, fašismem či komunismem.⁵⁸ Dále se konfiskovaly texty s potenciálem hrozby šíření nepravdivých zpráv. Cenzuře podléhaly i projevy poslanců a senátorů, které měly být otisknuté. Zákony, jež byly od počátku Československa uvedeny v platnost, postupně doplněny novými vyhláškami a dodatky namířenými výhradně na perzekuci komunistického tisku, byly nakonec sloučeny do jednoho zákona, jenž se soustředil i na definici pojmu urážka či pomluva. Tento shrnující zákon byl o pár let později rozšířen ještě o opatření týkající se dopravy zahraničních časopisů a tiskopisů ohrožující mládež. Dostal název *malý tiskový zákon*.⁵⁹

Cenzura se týkala i rozhlasového vysílání, zprvu stála na ústní dohodě policie a zástupců Radiojournalu, kdy zástupci přislíbili, že nejméně 48 hodin před vysíláním policii seznámí s obsahem vysílání. Na konci první republiky již byla cenzura

---

⁵⁶ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 55.

⁵⁷ VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 227-228.

⁵⁸ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 34-35.

⁵⁹ BERÁNKOVÁ, Milena, Fraňo RUTTKAY a Alena KŘIVÁNKOVÁ. *Dějiny československé žurnalistiky.: III. Díl. Český a slovenský tisk v letech 1918–1944*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1988, s. 77-80.

kodifikována. Vzhledem k tomu, že Radiojournal dohodu plnil, nebyl v rozhlasové cenzurní praxi žádný problém. Ve výsledku státu stačilo vědomí, že jediným informačním monopolem je Československá tisková kancelář (ČTK).⁶⁰

2.3 Dětské časopisy v období první republiky

Dětské časopisy existovaly již mnohem dříve, nýbrž v meziválečném období zaznamenaly výrazný rozvoj. Byly velmi rozmanité, soustředily se na velké množství témat a vyznačovaly se různými ilustracemi, často se v nich objevovaly kreslené seriály. Rozlišovaly se zvláště na dětské a zvláště na mládežnické.⁶¹ Dětské čtenáři si časopisy brzy oblíbily, jak díky jejich pestrosti a obsáhlosti, tak i kvůli možnosti příslušnosti – většina časopisů měla charakter organizační či spolkový a jejich odebírání podmiňovala příslušnost ke konkrétnímu spolku, o což děti a mládež projevovaly v meziválečném období zájem.

Časopisy, jež jsou předmětem mé práce, v této části zvýrazním tučně, aby bylo zřejmé, že se jim hodlám věnovat podrobněji. Než ovšem přistoupím k časopisům, tak krátce rozeberu četbu dětí a mládeže v meziválečném období – postavení dětské literatury, percepce dětského čtenáře a žánrové vymezení.

2.3.1 Četba dětí a mládeže

Četba dětí a mládeže v meziválečném období je ovlivněna názory přejatými z konce 19. století, kdy na literaturu pro děti a mládež působil didaktismus a neumělecké vlivy. Literatura byla podceňována a znehodnocována. Žánrovou výjimkou se stala pohádka, potažmo její lidové dědictví, která podceňována nebyla, své místo v literatuře si již dříve vybuodovala a neustále si jej obhajovala.⁶²

Zájem o dítě a jeho umělecké vidění světa krystalizoval až ve třicátých letech dvacátého století, kdy se autoři snažili posunout od onoho didaktismu k jakýmsi herním principům, jež promítali do autorské tvorby pro děti a mládež. Za jedno ze stěžejních děl tohoto období s prvky herních principů a vysokou mírou podnětnosti lze považovat titul Josefa Čapka *Povídání o pejskovi a kočičce*. Ten měl rozhodující vliv na utváření

---

⁶⁰ KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, s. 58.

⁶¹ VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015, s. 228.

⁶² CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 59-60.

literárního vědomí dětí, herní principy jsou zobrazeny skrze ilustrace připomínající autentické dětské kresby a taktéž v situacích, které jsou hlavními hrdiny ztvárněny – hrají si na lidi. Toto dílo rozvíjí dětskou fantazii, pracuje s imaginacemi a asociacemi a je založeno i na jazykovém experimentu – hra se slovy, texty a významy. Tyto příznaky jsou typickými právě pro prvorepublikovou dětskou literaturu.⁶³

Vzhledem k rozmanitosti názorů na dětskou literaturu a dětského čtenáře v meziválečném období lze říci, že až s příchodem kulturních institucí, jako například *Dědictví Komenského*, se dětská literatura začala dostávat na výsluní. *Dědictví Komenského* se totiž snažilo položit základy k systematické kulturní výchově dětí a mládeže a souviselo se vznikem nových edic, přičemž jednu z nich, *Žeň z literatur*, redigoval znalec dětské literatury a známý pohádkář Václav Tille-Říha. Tato i jiné kulturní instituce souvisely i s vydáváním známého pedagogického revue *Pedagogické rozhledy*, který pravidelně publikoval dvě rubriky týkající se literatury pro děti a mládež, to jest *Literatura pro mládež* a *Estetická výchova*, což přispělo k rozvoji dětské literatury, ale též podnítilo spoustu teoretiků a autorů k zamyšlení se nad jejím současným stavem.⁶⁴ Teoretik dětské literatury Jaroslav Petr v devatenáctém čísle *Pedagogických rozhledů* uvedl: „*Náš spisovatelský svět dětské literatury je dosud v plenkách primitivních názorů, na jiném poli již dávno odbytých („co české, to hezké“), staví se na podklad falešného práva na uznávání „výjimečných ohledů“, ignoruje, ať již úmyslně či nevědomky, co vážného v tomto oboru jiní u nás vyslovili.*“⁶⁵

O obrodu dětské literatury s využitím pokrokových obsahů a koncepcí se snažil časopis *Jaro*, který vznikl přibližně v době počátku kritických úvah teoretiků dětské literatury. Další pokrokové tendence přisuzujeme zřízení prvního časopisu pro teorii a kritiku literatury pro mládež s názvem *Úhor*. Akcí, která přispěla k povýšení dětské literatury, bylo kupříkladu zřízení knihovny původních českých spisovatelů pro děti a mládež v roce 1919, k čemuž dal podnět V. F. Suk, učitel a teoretik literatury pro mládež.⁶⁶

---

⁶³ URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003, s. 18-24.

⁶⁴ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 58-60.

⁶⁵ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Počátky kritického myšlení o dětské literatuře I*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, s. 61.

⁶⁶ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 60-61.

Co se týká dětských čtenářů konkrétně, jejich percepce literárních děl a vlastních preferencí, v éře mezi dvěma válkami vyhledávají zejména prozaická díla. Dá se předpokládat, že k nim měli dětští čtenáři blízko díky vhodným tématům, jež autoři volili – současný (převážně venkovský) život, dětský život. V dílech byl značně využíván pedagogický přístup, spisovatelé prostřednictvím knih dětem vštěpovali zásady a zobecněné poznatky ze života či přírody.⁶⁷ František Flos, učitel a spisovatel, se k problematice pedagogických přístupů v dětské literatuře v osmém čísle časopisu *Úhor* vyjadřuje velmi zajímavě: „*Připustíme-li, že kniha jest živoucí bytost, že je to přítel a druh, uznáme, že každý věk vyhledává si přátele přiměřených, a tu jest úkol spisovatelů, aby psali knihy, které by mohly mládeži býti přáteli dobrými, moudrými a příjemnými. Jakmile se z přátel stanou učitelé, kazatelé a karatelé, odmítne je mládež, neboť jsou jí odporné.*“⁶⁸

Svůj prostor dostala i psychologie dětí – zobrazení vnitřního světa dítěte a jeho duševního stavu. Směr, který dominoval v meziválečném období v dětské literatuře, bývá označován jako *pedagogický a sociální realismus* nebo *specifický realismus*. Smysl pro pochopení dětského vnitřního světa měla i básnická tvorba první republiky. Snažila se zaujmout dětskou fantazii, zobrazit známé motivy domova a rodiny s poskytnout humorný nadhled a pochopení dětské hry. U dětí oblíbenost poetického žánru přetrvávala již od posledních desetiletí 19. století. Posledními oblíbenými a vyhledávanými texty byly časopisy pro děti a mládež, krátce pro první světové válce zejména, již zmíněné, obrozenecké *Jaro* (*Nové jaro*).⁶⁹

V polovině první republiky nastala změna vnímání prozaických textů, próza pro děti stagnovala, nebyla schopna dalšího vývoje, ale existovaly i žánry, které se naopak vyvíjely nepřiměřenou rychlostí – moderní pohádka či povídka se sociální tematikou. Lze tedy prózu druhé poloviny meziválečného období označit za velmi disproporční. Někteří autoři dokonce atakovali dětský pohled na společenské dění – vštěpovali jim marxistické a levicové názory, snažili se podpořit jejich třídní uvědomělost. Naproti tomu ale významně vzrostla role pohádky, neboť se autoři snažili vycházet z dědictví Boženy Němcové a Karla Jaromíra Erbena, těžiště nechali ve folklorních látkách. S folklórem

---

⁶⁷ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 65-69.

⁶⁸ ŠMAHELOVÁ, Hana. *Počátky kritického myšlení o dětské literatuře II*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, s. 309-310.

⁶⁹ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 65-69.

pracovala nadále i poezie, orientovala se především na předškolní věk, byla jednoduchá, bezprostřední a hravá, též nebyla schopna v tomto období přinést nic nového. Vzestup zažila až ve třicátých letech, kdy ji autoři začínají vnímat nejen jako hru a didaktickou pomůcku, ale i jako skutečný literární žánr. Stejně jako na začátku meziválečného období, tak i v jeho dalších etapách byly oblíbené dětské časopisy. Lze říci, že se staly ještě oblíbenějšími, neboť díky formování institucí samostatného státu, politických stran či spolků a zájmových organizací vzrostla jejich distribuce. Děti vyhledávaly časopisy, které měly blízko k jejich zájmům, tématům, o něž se zajímaly, a zároveň i k jejich věku. Nejrozšířenějším časopisem byl *Malý čtenář*, zejména díky dobrodružným povídkám, které publikoval. Pro menší děti vycházely časopisy: *Zlatá brána*, *Srdíčko* nebo *Poupě*, pro starší děti stály v popředí časopisy: *Lípa*, *Mladý svět*, *Sokolské jaro* či *Robinson*.⁷⁰

2.3.2 Dětský časopis jako výchova ke skupinové příslušnosti

Důležitým momentem pro dětský svět periodik bylo vyhlášení československého státu, čímž byl významně podpořen společenský život národa, obyvatelé se na něm začali podílet. Vzniklo velké množství nových spolků, zájmových organizací a politických stran, taktéž se církev československá odštěpila od církve katolické a velké množství časopisů se žánrově vymezilo. Dětské časopisy v tomto období byly zaměřeny hlavně nábožensky, spolkově a zájmově, velké množství z nich složilo jako orgán určitých skupin, jehož cílem bylo dětského čtenáře ideologicky ovlivnit či získat jako člena do své skupiny. Časopisy, které takto nesmyslely a zaměřovaly se spíše na zábavu a didaktickou složku textu, byly staršího charakteru – konec 19. století. Z těch nejpopulárnějších přežil *Malý čtenář* (1882-1941), který na novou situaci zareagoval velmi sebevědomě a společenské změny bez úhony přežil. Církevně laděnými časopisy, které se vzchopily i po válce, byly jak katolické časopis pocházející z Brna *Anděl strážný* (1882-1940) a Prahy *Rajská zahrádka* (1892-1943), tak i evangelický časopis *Přítele dětí* (1874-1926). Z druhého soudku lze ale zmínit časopisy, které válku nepřežily, a to časopis *Svítání* (1915-1918). Ten díky Franku Mužíkovi vyšel alespoň ve dvou znovuvydáních almanachů *Jarmil* (1920) a *Vánoce* (1919) a rukodělný časopis pro dívky *Dívčí práce* (1915-1921).⁷¹

⁷⁰ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 123-169.

⁷¹ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 101-104.

Časopisy, jež vznikly po vyhlášení Československa, byly nové, neokoukané a přitažlivé, nýbrž ekonomicky náročné. Po válce se rodiny snažily vrátit k normálnímu životu, zajistit si bydlení a obživu a nezbyly jim tak peníze na takovéto malé radosti, jakými jsou třeba časopisy. Protože stále přetrvávala možnost distribuce pouze skrze předplatné, snažili se dodavatelé oslovit učitele s možností vzniku třídních předplatitelských družstev – aby se časopisy k dětem vůbec dostaly. Udržet se tedy zvládly pouze časopisy se silnou ekonomickou podporou, a tou byly převážně spolky, zájmové organizace či politické strany. Proto byly tak populární časopisy se skupinovým charakterem, vyžadující členskou příslušnost. Těmi se budu podrobně zabývat v následujících podkapitolách.

Zde se krátce zmíním o časopisech, které se snažily o stejný postup jako časopisy nově vzniklé – populární, ale neuspěly. *Listová čítanka mládeže československé* (1919-1920), *Jitro* (1919-1921) a *Chaloupka* (1920-1922) jsou toho zdárným příkladem.⁷²

Chaloupka uvádí i další důvody zániku časopisů bezprostředně pro první světové válce: „*Někdy se tak dělo pro malý zájem čtenářů, někdy proto, že časopis evidentně zaostal za vývojem tvorby pro děti. Ale velmi často a možno říci že především zanikaly ty časopisy, jejichž kulturní úroveň byla nad průměrem a které se nedovedly přizpůsobit komerčnímu tlaku konkurence, příp. programově nebyly k takovému přizpůsobení ochotny.*“⁷³ Zánik časopisů ale nebyl považován za problém, ba naopak vzhledem k nadprodukcí periodik nebyla od věci jistá míra diverzifikace.

Zajímavé ale je, že nová dětská literatura meziválečného období se snažila o jakousi perspektivnost, kterou ale nespatořovala v nejrozšířenější kategorii periodik této doby – v časopisech spolkových, zájmových, i dokonce v náboženských či agrárnických, a snažila se proti takto vyhraněným časopisům bojovat. Lze říci, že nesouhlasila s mírou komerční tvorby, kterou tato periodika vykazovala.⁷⁴

2.3.2.1 Žánrově orientované časopisy

V období první republiky žánry, které převažovaly v dětských časopisech, byly beletristického a dobrodružného charakteru s prvky humoru a zábavy. Taktéž byly

---

⁷² ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 101-104.

⁷³ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 170.

⁷⁴ CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 171.

vydávány regionálně a vlastivědně orientované tituly či tituly s úplně novými uměleckými tendencemi. Toto přítomné žánrové rozpětí napovídá, že rozšíření časopisů ve společnosti bylo spíše z kvantitativní povahy věci, nikoli z povahy kvalitativní, což přímo úměrně souvisí s náhledem na dětskou literaturu první republiky obecně – autoři se snažili především o revoluční a přelomový styl tvorby, každý chtěl přijít s něčím novým. To pak ubíralo na kvalitě konkrétním textům.⁷⁵

Velmi úspěšným titulem, který cílil na malé děti, byla *Zlatá brána* (1919-1943). Stala se čtenářsky nejúspěšnějším titulem vůbec v dané době. Jako časopis pro nejmenší děti byl veden i *Noviny malých* (1927-1932) a ve 30. letech četbu nejmenších čtenářů ovládly *Srdíčko* (1932-1942) a *Kašpárkovy noviny* (1931-1935). Pro starší děti byly určeny časopisy *Roj* (1932-1942) a *Československé ráno* (1928-1930), které pracovaly se zajímavou myšlenkou česko-slovenské vzájemnosti, proto existovaly dvojjazyčně. *Mladý svět* (1920-1945) měl ambici vynikat, snažil se o moderní pojetí vlastní tvorby. Rovněž *Klas* (1922-1942) se snažil o moderní pojetí, proto do svého obsahu řadil kvalitní domácí i překladové texty. Touhu po humoru a zábavě se snažily uspokojit: pražský časopis *Tribuna mládeže* (1926-1928) či brněnský časopis *Kulišek* (1925-1943). Zvláštní kategorií byly novinové časopisy pro děti, které se snažily napodobit noviny, ale s tím rozdílem, že sloužily dětem. Noviny dětské napodobovaly klasické noviny jak v grafickém stylu, tak i ve stylu obsahovém – reprodukovaly zpravodajství o aktuálních událostech dětskou rétorikou. Nejznámějšími novinovými časopisy pro děti se staly: *Mládí* (1919-1941), *Děti republiky* (1918-1925) nebo *Mladé snahy* (1930-1936). Na pomezí časopisu a novin stála *Koule* (1926-1928), která získávala inspiraci v zahraniční tvorbě, zakládala si na zábavném podtextu.⁷⁶

Novinkou na mediálním trhu dětské tvorby byly časopisy obsahující texty s prvky dobrodružné beletrie, velmi populární z této oblasti byl týdeník *Paleček* (1932-1933). Blízko k dobrodružné tematice měla též periodika specializovaná na určitý okruh dětského zájmu. Známým periodikem s vlastivědnou tematikou byla *Naše republika* (1930-1939). Děti vyhledávaly i esteticky a výchovně zaměřené tituly, *Hudební besídka* (1924-1928) reprezentovala hudební tvorbu, příloha časopisu *Drobné umění* *Probuzení* (1926 přejmenována na *Výtvarné snahy*) zase tvorbu výtvarnou. Díky novince mediálního světa – rozhlasu vznikl časopis *Rozhlas mladých* (1934-1942) jako prostředek

---

⁷⁵ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 170-171.

⁷⁶ ŠVEC, Štěpán. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 103-105.

komunikace mezi posluchači a Československým rozhlasem. Zajímavé mi přijde, že zájmové rozpětí bylo opravdu bohaté, neboť svůj vlastní časopis měli i dětští obdivovatelé letadel. Byl nazvaný *Mladý letec* (1929-1934).⁷⁷

2.3.2.2 Časopisy spolků a organizací

Jak již bylo zmíněno výše, časopisy politických stran, zájmových organizací, spolků a dalších jinak vymezených skupin byly značně rozšířené. Politické strany vlastnily několik dětských časopisů, prostřednictvím nichž prosazovaly své idey a hodnoty. *Omladina* (1917-1927) a *Jiskry* (1920-1921), vlastněny sociálně demokratickou stranou, byly určeny spíše pro mládež, neboť jim dost dobře nešlo prosadit své idey tak, aby zaujaly mladší čtenáře – proto se omezila na mládež. Československá lidová strana vydávala časopisy jak pro mládež, tak i pro děti. Specifické pro její výtisky bylo církevní ladění. Příkladem může být *Rajská zahrádka* (1892-1942) nebo *Anděl strážný* (1882-1940).⁷⁸ Levicově orientovaný *Kohoutek* (1922-1930) patřící KSČ odmítal státotvorné hodnoty, které byly dětem vštěpovány v jiných stranických časopisech, naopak se zaměřoval na výchovu proletářských dětí formou výchovných článků či reportáží. Časopis obsahoval také básně a povídky psané převážně levicovými autory oné doby – Jiří Wolker, Vítězslav Nezval, Konstantin Biebl. KSČ měla bohaté spektrum periodik pro děti, velmi známým levicově orientovaným byl též *Oheň* (1922-1932).⁷⁹

Časopisy se spolkovou příslušností byly v meziválečném období na vzestupu. Kromě titulů, které přetrvaly z počátku období vzniku československého státu: *Skaut Junák* (patřící Skautské organizaci), *Vzkříšení* (spadající pod Sokola) a *Sokolské besedy* (spadající taktéž pod Sokola), začaly vycházet nové časopisy patřící i zcela novým organizacím. *Vzkříšení* (1923-1936), které nahradilo *Skřivánka* (1919-1923), bylo samo nahrazeno *Sokolským jarem* (1936-1941). Sokol vlastnil ještě *Poupě* (1936-1941) pro nejmenší čtenáře, a dokonce existovaly i regionální sokolské časopisy, popřípadě sokolské přílohy časopisů. Další tělovýchovná jednota známá pod názvem Orel též vlastnila svůj titul *Květy mládí* (1919-1941). Svaz dělnických tělovýchovných jednot pak vydával *Náš dorost* (1921-1942). Dalšími organizacemi disponujícími svými tiskovinami byly: odbor sociální péče Volné myšlenky československé s ateistickým osvětovým

⁷⁷ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 103-105.

⁷⁸ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 106.

⁷⁹ CHALOUPEK, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, s. 169.

časopisem *Havlíčkoví studenti* (1933-1937) a Klub československých turistů s časopisem *Volání přírody* (1926-1927). Za velmi kvalitní periodikum lze považovat *Lípu* (1926-1940), časopis Československého červeného kříže, který měl na Slovensku sesterskou podobu v časopise *Slniečko*. Také další, i minimálně významné spolky, měly svá periodika: Armáda spásy *Mladého vojína* nebo spolek na podporu abstinentů vydával jako přílohu svého časopisu dětský časopis *Sluníčko*.⁸⁰

2.3.2.3 Církevní časopisy

Vedle spolků, jež vydávaly své časopisy, začala s vydáváním svých vlastních periodik i církev. Ihned po první světové válce vznikl velmi známý *Dětský svět* (1918-1938), o rok později se do rukou středoškolských studentů dostal časopis *Jitro* (1919-1942). Oblíbený *Růžový palouček* (1921-1941) s křesťanskými laděnými texty a tituly si sekundoval s dalšími náboženskými časopisy s výchovnými tendencemi – *Úsměv* (1928-1932) či *Legio angelica* (1930-1941).⁸¹

2.3.3 Obsah dětských časopisů

Obsah časopisů byl různorodý, většinou ovlivněný žánrovým vymezením, stranickou či spolkovou příslušností a rovněž i členy redakce. Tyto aspekty hrály roly v ideologickém zaměření konkrétního časopisu, který byl rovněž rozhodujícím pro celé pojetí periodika.

Vznik Československa byl nesmírně důležitou událostí pro spoustu oblastí života, změna se projevila nejen v politickém životě, nýbrž i v tom kulturním a veřejném. Na tuto nestandardní situaci reagovaly jak denní noviny, tak i časopisy, nevyjímaje časopisy dětské. Většina z nich se zapojila do budování národní ideje, státního vědomí a státotvorné hodnoty. Dělal to prostřednictvím přímého seznamování se s vlastními hodnotami, vykládáním historie vlastních hodnot či vštěpováním spolkového kultu nebo mytologie. Časopisy, jež se nesnažily o žádnou formu manipulace, byly časopisy zábavního charakteru s velkým množstvím veselých hříček, hádanek a soutěží, využívaly pro zpestření čtenářovy percepce komiks a seriálové kresby a některé pracovaly i s dokumentárními fotografiemi. Do dětských titulů pronikla i světová tvorba, vydavatelé

---

⁸⁰ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 105-108.

⁸¹ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 106.

pracovali s překlady a publikovali výňatky z tvorby světových autorů uzpůsobených pro dětského čtenáře. Usazujícím se trendem vydavatelů se stalo pravidelné opakování rubrik a psaní takzvaně „na pokračování“. Převažujícími rubrikami byly rubriky týkající se vnitřního života konkrétní organizace, k níž konkrétní časopisy patřily. Dále se děti setkávaly se zpravodajstvím uzpůsobeným dětskému zájmu, s inzertními rubrikami či sekcí s otištěnými dopisy od čtenářů. Některé časopisy dávaly dopisům takový prostor, že sekci dokonce rozšiřovaly na sekci ryze dětskou – plnou dětských kreseb, textů i fotografií.⁸²

Obsah byl rovněž podmíněn tím, co si žádal mediální trh – i dětské časopisy byly orientovány na zisk. Téměř všechny časopisy obsahovaly reklamní sdělení, za něž vydavatelé inkasovali od zadavatelů, obchodníků peněžní odměny. Problémem se zdál být charakter publikované reklamy – reklamy nebyly orientované na dětského čtenáře, to znamená, že se v časopise neobjevovala reklama například na hračku, nýbrž na cokoli, co zrovna obchodníci potřebovali prodat. V časopisech se objevovaly reklamy jak na věci pouze pro dospělé, tak dokonce i na věci pouze pro seniory.⁸³

Já se zaměřím na ideologickou a národněuvědomovací formaci jako obsah dětských periodik, zmíněnou v prvním odstavci této kapitoly, konkrétně v kontextu vzniku Československa, protože právě to je předmětem mé práce. Obsah tohoto charakteru se budu snažit odhalit ve vybraných časopisech, neboť národněuvědomovací aspekt tohoto období je velmi podstatný pro utvoření jakéhokoli názoru, primárně v onom kontextu první republiky, z něhož až poté vyplývá tematické zaměření, o něž dítě projeví zájem.

2.3.3.1 Ideologická a národněuvědomovací formace

Přítomnost ideologické a národněuvědomovací formace je pro obsahy dětských časopisů charakteristická, ať už kvůli spolkové či stranické příslušnosti, tak i kvůli náhlému rozmachu, jenž šíření ideologií různého druhu zažívá. Veškeré tituly se snaží hledat ideální obraz dětství, který je pro danou organizaci charakteristický – Sokol představuje tělesnou a morální zdatnost jako ideální obraz dětství, Československý červený kříž považuje za ideální znát zdravotní vědu, načež konzervativně laděné časopisy se drží zpátky a za ideální považují reprezentaci jednoho jediného názoru, zvoleného dle

---

⁸² ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 107-118.

⁸³ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 110.

zaměření periodika. Hojně užívanými motivy periodik jsou: vlastní hodnota dítěte projevená na pozadí nějakého dobrodružství, motiv chudoby jako nutnost uvědomit si rozdíly ve společnosti, autonomie či humorné až absurdní situace. Konkrétní témata, se kterými periodika vycházející v meziválečném období pracují, jsou zaměřena převážně na dětského čtenáře. Švec dětského čtenáře v tomto období označuje jako tvůrce a specifikuje čtenářskou situaci následovně: „*Časopisy především začaly překotně publikovat dětské práce. Tento trend, byť některými teoretiky a pedagogy kritizovaný, se velmi rozšířil.*“⁸⁴

Následující kapitoly budou věnované osmi periodikům vycházejícím v meziválečném období, přičemž každé z nich reprezentuje určitou formu ideologické či národněuvědomovací formace. Tu se budu snažit odhalit.

---

⁸⁴ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, s. 120.

3. REPREZENTACE IDEOLOGICKÉ A NÁRODNĚUVĚDOMOVACÍ FORMACE VE VYBRANÝCH PERIODIKÁCH

Dětské časopisy, které jsem si pro svou práci vybrala, jsem vybírala obezřetně – snažila jsem se, aby vybrané tituly mapovaly celé meziválečné období. U některých periodik se zaměřuji na ranou tvorbu, u jiných na tu pozdější – rozhodujícím faktorem je období, ve kterém časopisy apelují na reprezentování ideologické a národněuvědomovací formace. Příklady, které v textu uvádím, jsou výběrem z jednotlivých ročníků. Vybrala jsem ty, které mají potenciál k odhalení národních hodnot a státoporných či spolkových ideologií a zdárně doplňují mnou sepsané teze.

Primárně vycházím z informací, které jsem získala bádáním v konkrétních časopisech. Ročníky mnou prostudované, které mi poslouží jako zdroj informací k této práci, uvádím v bibliografii, která se nachází v závěru práce. Informace doplňuji poznatky z knihy Štefana Švece⁸⁵, který pracuje s širokým spektrem primární i sekundární literatury. Používám-li jiný zdroj, nutný k doplnění stávajících informací, označuji jej zvlášť.

3.1 Anděl strážný

Anděl strážný byl časopis určený pro křesťanskou mládež, o čemž svědčí i jeho podtituly. Od začátku svého vzniku až do roku 1940 vycházel s podtitulem *Časopis pro křesťanskou mládež*, v roce 1940 se na rok transformoval do časopisu s podtitulem *Časopis křesťanské mládeže* a v posledních letech svého působení byl známý jako *Časopis katolických dětí* či *Měsíčník katolických dětí*.

Anděl strážný vycházel v letech 1882–1941 a 1945–1948 s periodicitou měsíčníku, 10x ročně. Cena jednoho čísla byla 8 korun, přičemž bylo ale nutné si časopis předplatit na celý rok, tj. 80 korun/rok.

Jako šéfredaktor ve vydavatelství nejdéle působili Jan Dvořáček a Emanuel Masák. Zároveň do časopisu přispívalo i několik málo významných literátů, jedním z nich byl Jakub Deml, taktéž za zmínku jistě stojí František Hrubín.

---

⁸⁵ ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, 707 s.

3.1.1 Spolková příslušnost

Vzhledem ke spolkové příslušnosti většiny časopisů vycházejících v tomto období, i *Anděl strážný* náležel konkrétnímu spolku. Byl jedním z projektů benediktinských mnichů, kteří působili v klášteře v Rajhradě, kam benediktni přišli již v roce 1048 z Břevnova s úmyslem založit benediktinskou komunitu. Jejich dalšími projekty byly: budování nemocnic, chudobinců, sirotčinců či škol – ve zkratce se tedy valná většina jejich činností týkala zájmů dětí. Přispívali také do mnoha katolických časopisů a založili čtenářský spolek.⁸⁶

Časopis pod záštitou benediktinského spolku nevydržel dlouho, po první světové válce jej začala vydávat Občanská tiskárna v Brně a těsně před koncem svého působení se jeho vydávání ujal brněnský Biskupský ordinariát.

3.1.2 Rozbor

Anděl strážný jako jeden z nejznámějších katolických časopisů vůbec je silně ovlivněný svým náboženským zaměřením. Veškeré rubriky, v časopise se vyskytující, mají nábožensky laděný podtext a snaží se o výchovu ke křesťanské morálce.

Za dobu jeho působení se obsah vyvíjí, avšak jednotlivé rubriky zůstávají v takřka neměnném složení. Každé číslo obsahuje básně, primárně nábožensky zabarvené, což znamená, že se týkají božích darů, náboženských vyznání či křesťanských svátků typických pro konkrétní období. Pokud se v nějakém čísle vyskytuje poezie neobsahující náboženskou tematiku, týká se nejčastěji dětského života – pojednává o škole, rodinném prostředí či dětských povinnostech. Beletristická část nejčastěji zveřejňuje texty, které mají tendenci vychovávat a učit – životopisy svatých, historie náboženství či historie obecně, ale i zajímavosti z živočišné říše, poučení ze světa vědy a techniky, dokonce se lze i setkat s publikovanými cestopisy z exotických míst a aktuálními informacemi ze světa. V obsahu je tato část specifikována jako *Články poučné. Povídky a pohádky*, jako další část beletristického oddílu, *Anděl strážný* čerpá od mnoha známých autorů tehdejší doby, ale rovněž do svého obsahu využívá i texty staršího data – často od Boženy Němcové či Elišky Krásnohorské. Oddíl *Z našeho mladého světa*

---

⁸⁶ Historie klášteřa. *Benediktinské opatství Rajhrad* [online]. Rajhrad, 2002 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: http://www.rajhrad.cz/benediktini/historie_klastera.htm.

se snaží získat si co nejširší okruh čtenářů, proto zahrnuje články, které mohou oslovit široké spektrum dětí – zaměřuje se na jejich zájmy, od táboření přes letectví a modelářství až po vyšívání.

Kuriózní mi přijde rubrika objevující se v časopise od dvacátých let, nazvaná *Tragická smrt*. V této rubrice bývají, často na pokračování – aby udržely čtenáře v bdělém stavu a podpořily jejich dychtivost po dalším čísle, zveřejněny příběhy dětí, které vždy končí smrtí onoho dítěte. Druhé číslo 43. ročníku (příloha č. 1) například uvádí pokračování příběhu malého Jiříka, který nešťastnou náhodou spadl do velkého hrnce s vodou a na následky popálenin zemřel. Domnívám se, že tyto texty, založené na reálných událostech (jak je v úvodu textu zdůrazněno), se snaží o prevenci dětských úrazů demonstrací konkrétních případů sepsaných do příběhu.⁸⁷

Anděl strážný je mimo jiné také jedním z periodik podporující vlastenectví a hlásající národní hodnoty. Nevybrala jsem si jej tedy náhodou, ale proto, že u něj lze shledat rozsáhlou frekvenci národnostněuvědomovacích prvků. Ihned po vzniku československého státu se totiž začal věnovat událostem, které byly spojeny s přechodem k republice. Texty bezprostředně po vzniku republiky apelují na nutnost uvědomit si, jak krásnou zemi máme a jak krásná jsou česká města. Připomínají statečnost českých vojáků a odhodlanost lidí v boji za samostatný stát. Dokonce i pohádky v časopise otištěné jsou bezprostředně po vzniku republiky doplněné kresbami bojovnými. Například pohádka o kováři, který potkal skalní skřítky, *Skřítkové v Blaníku* (příloha č. 2) je doprovázena kresbou P. Maixnera, na níž jsou vedle skřítků mimoděk nakreslené štíty a řemdi.⁸⁸

Dá se říci, že i doporučení k přečtení knih, se kterými se můžeme ve výtiscích setkat, je jistou formou šíření ideologie češství, neboť jsem neshledala ani jednu německou, kterou by k přečtení doporučovali.

Během meziválečného období se *Anděl strážný* snažil co nejvíce oslovit dětské čtenáře, neboť si byl vědom, že ne každé dítě je zainteresováno v katolictví (a to především kvůli tehdejšímu trendu, zavedenému v roce 1918, kdy se mohly rodiny svobodně přihlásit ke statusu „bez vyznání“). Začal se tedy soustředit na samotného čtenáře, rozšířil sekci *Z našeho mladého světa* o větší množství soutěží, hádanek a vtipů.

---

⁸⁷ C. M. Z PONĚTOVIC, Boh. Tragická smrt. In *Anděl strážný*. Brno, 1923-1924, **XLIII** (2), s. 47-48.

⁸⁸ MILOTA, Jan. Skřítkové v Blaníku. In *Anděl strážný*. Brno, 1923-1924, **XLIII** (1), s. 7.

Od třicátých let dokonce zavedl *Co nám píše čtenáři*, a dal tak prostor samotným čtenářům, aby se projeví. Lze zde najít otisknuté jak čtenářské recenze časopisu, tak i prosby či výtky.

Dalším moderním prvkem, který se v časopise začal, zejména ve třicátých letech, objevovat byla popracovaná grafická úprava. Obálka časopisu je od tohoto období barevná (příloha č. 3), uvnitř se střídají obrázky barevné s obrázky černobílými, tematicky vždy doplňující konkrétní text či konkrétní roční období. Při prohlížení lze narazit jak na kresby barevné a černobílé, tak i na črty a místy dokonce fotografie. Například ve vánočním čísle nám připomíná utrpení chudých – přibližuje fotografií (příloha č. 4) ústav Vincentinum, pečující o nevléčitelné ubožáky.⁸⁹ V tomto lze nepochybně vidět odlišnost od ostatních dětských časopisů té doby – zachovával si křesťanskou ideologii ve všech vrstvách, zůstal, i přes snahu se modernizovat a přiblížit trendům doby, konzervativní.

S šířením národněuvědomovacích hodnot nepřestal ani před koncem první republiky – možná naopak se snažil připomenout nám, co jsme získali a čeho se nechceme ve prospěch nacistického Německa vzdát. Výtisky na konci první republiky tyto hodnoty vyjadřují nejen v tematických článcích, ale dokonce i v rébusech a hádankách, nacházejících se na konci časopisu. Příkladem může být třeba rébus: A NÁROD POVSTANE! (příloha č. 5), ve kterém děti nahrazují jednotlivá písmenka, čímž získávají novou větu. Hned nad tímto rébusem je fotografie Vlasty Langášové, titulovaná jako „dívka stará jako naše republika“ (20 let).⁹⁰

Ačkoli nebyl oficiálním listem konkrétní politické strany, několikrát lze v *Andělu strážném* shledat odkazy na činnost Československé strany lidové a zároveň i šíření podobných ideologií – křesťanské názory a konzervativní smýšlení.

Obecně bych přístup k dítěti v tomto dětském periodiku vyhodnotila jako kladný, až nadhodnocený. Tvůrci měli velký zájem na dítěti jako bytosti božské, vnímali jej jako státotvorného činitele, neboť dle jejich ideologií je rodina základem státu, dítě nevyjímaje. Proto se snažili jej vychovávat, učit i varovat. *Anděl strážný* tedy nebyl jen trendem tehdejší doby, či dokonce periodikem určeným k přesvědčení dětí o dobrotě

---

⁸⁹ ELPL., Edv. Vánoční strom chudých. In *Anděl strážný*. Brno, 1938, **LVIII** (4), s. 123.

⁹⁰ OŘÍŠKY. Rozluštění hádanek. In *Anděl strážný*. Brno, 1938, **LVIII** (4), s. 126.

křesťanských hodnot. Opravdu se objektivně snažil postihnout velké množství aspektů dětského světa a dítě upřímně zaujmout a zabavit.

Během druhé světové války se jeho vydávání utlumilo a po Vítězném únoru 1948 zcela zanikl.

3.2 Lípa

Lípa, dětské periodikum známé až do roku 1925 pod názvem *Měsíčník dorostu Červeného kříže* s podtituly: *Časopis pro nejmladší členy dorostu Československého červeného kříže*, *Časopis pro nejmladší dorost Československého červeného kříže*, *Časopis pro nejmladší dorost Společnosti červeného kříže* a *Obrázkový časopis pro mládež obecné školy* s pravidelnými přílohami: *Radost* (*Časopis pro nejmladší členy dorostu Československého červeného kříže*), která vycházela od roku 1924 a sloužila jako samostatná příloha pro ty úplně nejmladší čtenáře a *Naše práce* (*Věstník dorostu Československého červeného kříže*) jako samostatná příloha vycházející od roku 1927, poskytující reportáže z událostí organizovaných Československým červeným křížem a informace o jeho aktivitách.

Časopis *Lípa* vycházel v letech 1925–1940, přičemž vznikl jako produkt změny názvu časopisu *Měsíčník dorostu Červeného kříže*, který byl známý již od roku 1921, právě na název *Lípa*. Vycházel s měsíční pravidelností, vždy první den v měsíci, vyjma července a srpna. Čtenář si mohl časopis předplatit pololetně za 7,50 korun či ročně za 15 korun, nebylo však možné zakoupit si pouze jeden výtisk.

Známymi šéfredaktory byli: Jan Škola, Vincenc Svoboda či Pavla Molnárová. S vydavatelstvím spolupracovalo též mnoho známých osobností publicistického a literárního světa – J. Š. Baar, bratři Čapkovi nebo Alois Jirásek.

3.2.1 Spolková příslušnost

Časopis *Lípa* byl výhradním majetkem Československého červeného kříže. Býval označován za věstník, tedy za tiskovinu s přehledem zpráv týkajících se koordinace spolku. Dále zprostředkovával styk jednotlivých skupin dorostu Československého červeného kříže a zároveň i organizoval mezinárodní výměnu dopisů se členy Červeného kříže všude na světě. Byl tedy primárně informačním zdrojem pro členskou mládež.

Československý červený kříž (ČSČK) vznikl v roce 1920, kdy byl uznán Mezinárodním výborem v Ženevě, přičemž již v roce 1919 tehdejší prezident T. G. Masaryk souhlasil se založením této organizace. Angažoval se natolik, že pověřil svou dceru Alici Masarykovou rolí předsedkyně ČSČK. Tuto roli zastávala po dobu trvání první republiky a byla to právě ona, kdo se zasloužil na vzniku Dorostu ČSČK, z něhož následně vzniklo hnutí mládeže ČSČK, pro něž byl určen právě časopis *Lípa*.⁹¹

3.2.2 Rozbor

Časopis *Lípa*, jak jsem již několikrát zmínila, sloužil primárně jako věstník spolku Československý červený kříž, od čehož se odráží i obsah jednotlivých čísel. Rubrika *Zprávy o činnosti dorostu* obsahuje relativně detailní a specifické informace o počínání spolku – program Dorostu ČSČK, jeho župní sjezdy či oznámení z ústředí. Raritou mezi rubrikami ostatních dětských časopisů byla jejich rubrika *Meziškolní dopisování*. ČSČK podporoval národní vzájemnost, děti si vyměňovaly poznatky a zkušenosti z činností ve spolku. Pokud nebyly schopny se dorozumět v daném jazyce, napsaly dopis ve svém rodném jazyce a přidaly velké množství fotografií a kreseb. Na důkaz oddanosti národu například v roce 1926 zaslaly do severoamerického města Atlanta album s fotografiemi prezidenta T. G. Masaryka a album opatřily národními hesly (příloha č. 6).⁹² Po roce 1927 se informování o činnosti spolku přesunulo do samostatného oddílu/přílohy *Naše práce* a časopis se tak začal soustředit na to, co zajímalo široké spektrum dětí – od veršů, poučných článků, přes obrázky, tvůrčí činnost až po postihnutí zájmů dětí tehdejší doby.

Pozoruhodný je jeho název, neboť ČSČK měl své zpravodajství určené dětem již od roku 1921, nýbrž shledával značná omezení v pouhém informování o činnosti. Vyhlásil tedy v roce 1925 soutěž, kde vyzval dětské čtenáře k zasílání tipů na nové jméno časopisu, s nímž se časopis promění do zajímavého beletristicky laděného periodika s velkým množstvím zábavy. Hned v prvním čísle roku 1926 je první strana věnovaná obhajobě nového názvu (příloha č. 7). Dle autorů je lípa symbolem tělesného zdraví a síly, čemuž přispívá její mohutnost. Obrovitá rozkvetlá koruna v nás evokuje probuzení smyslů a její duše mluví k našemu srdci. Zajímavé mi přijde, že již v tomto názvu lze

---

⁹¹ ŠVEJNOHA, Josef. *Historie Mezinárodního Červeného kříže*. 1. vyd. Praha: Úřad Českého červeného kříže, 2008. s. 39-43.

⁹² MEZIŠKOLNÍ DOPISOVÁNÍ. Zprávy o činnosti dorostu. In *Lípa*. Praha, 1926, VI (8), s. 116.

shledat mnoho prvků národního uvědomění, neboť jmenování symbolů, které pro redakci představuje lípa, je přímo srovnatelné se symboly nově vzniklého státu. Lípa je dle jejich rétoriky symbolem práce, kterou někdo mlčky den po dni vykonává, slouží tím jiným, ale zůstává neztročen (podobnost s dobou před vznikem republiky, mnoho lidí pracovalo na jejím vzniku, doufali a snažili se – až tato práce přinesla své ovoce a přestala být ztročena jiné monarchii, zůstala jen v kladném slova smyslu ztročena lidem, kterým sloužit chce). Dále je tento posvátný strom symbolem svobody, pokoje, míru a požehnání (podobnost s dobou po vzniku republiky, kdy se obyvatelstvo cítilo neomezeně svobodné, klidné a neohrožené) a v neposlední řadě se i přímo, nejen prostřednictvím metafor, ztotožnilo s charakterem nového státu – lípa je památkou slavných událostí (protože i historie tvoří charakter státu), posvátným symbolem slovanské duše a symbolem poslání v rodině národů.⁹³

Během svého působení se neminul účinkem a zachoval si klíčovou myšlenku mateřského spolku (vydavatele), kterou bylo, a v současném Červeném kříži stále je, tělesné zdraví. Pravidelně tak vycházely články v rubrice *Tělověda, zdravotnědva* (později nazvané *Zdravotnictví a hry* či pouze *Zdravotnictví*) týkající se očisty těla a nabádající děti ke zdravému životnímu stylu. Texty v této rubrice se zaměřují zejména na zdraví fyzické, s nímž bezpochyby úzce souvisí i zdraví psychické. Matoucí se mi zdál být text uveřejněný ve třetím čísle 8. ročníku: *Jak zlepšíme svou třídu?* (příloha č. 8). Dle názvu jsem počítala s textem zaměřujícím se na psychické zdraví, orientujícím se na problémy dospívání a třídního kolektivu. Předmět textu je právě opačný, dává za cíl informovat děti o možnosti zkrášlení si třídy (vymalovat, opravit okenice), což by mělo přispět k příjemnému pocitu při vyučování, a i k zachování tělesného zdraví, neboť je známo, že „čistota je půl zdraví“.⁹⁴ Dá se tedy říci, že časopis byl nástrojem ideové výchovy spolku Československého červeného kříže, neboť jeho hlavními cíli bylo šíření osvěty v oblasti zdravotnictví a světová expanze, a to se mu díky vlastnímu periodiku dařilo. Ideově je, kromě textů, zaměřen i další obsah časopisu – soutěže, písně i fotografie reprezentují ideje spolkové příslušnosti.

Grafická stránka časopisu je na velmi vysoké úrovni, časopis byl tištěný na kvalitní papír, dle slov vydavatele – aby se zachoval pro příští generace, obsahuje fotografie národních i mezinárodních fotografů, seznamuje-li čtenáře s konkrétní zemí

---

⁹³ LÍPA. Milí hoši a děvčata. In *Lípa*. Praha, 1926, VI (1), s. 1.

⁹⁴ JAK ZLEPŠÍME SVOU TŘÍDU?. *Tělověda, zdravotnědva*. In *Lípa*. Praha, 1926, VIII (3), s. 46-47.

světa, nikdy neopomene informace doplnit vábivými fotografiemi. V časopise lze najít i kvalitní reprodukce kreseb a kresby známých autorů, a to i zahraničních. Ve výtiscích se velmi často setkávám s kresbami Rembrandta, známého nizozemského malíře 17. století a Joshua Reynoldse, vlivného anglického malíře 18. století (příloha č. 9). Co se týká obálky titulu, zůstala v téměř neměnné podobě po celou dobu vydávání – černobílá s jednoduchým motivem (příloha č. 10).

Stejně jako se časopis pokoušel o ideovou výuku, tak se snažil i silně tvořit národní vědomí dětských čtenářů. Často otiskuje fotografie T. G. Masaryka, ba i tam, kde fotografie vůbec nesouvisí s kontextem. Například v sedmém čísle 10. ročníku je fotografie T. G. Masaryka s vnoučaty mezi články o meziškolním dopisování (příloha č. 11). *Lípa* nám ho připomíná jako národního hrdinu, fotografie jsou často opatřeny podpisem či vzkazem adresovaným dětem. Rovněž *Lípa* iniciuje akce podporující národní soudržnost a státní vědomí prostřednictvím myšlenek pana prezidenta, v roce 1930 nabádá k symbolickému zasazení lípy k příležitosti prezidentových 80. narozenin.⁹⁵

Národní hodnoty nového státu buduje předáváním hodnot současných a neustálým připomínáním vzniku Československé republiky. V roce 1929 věnuje větší část jednoho čísla připomenutí samostatnosti – v prvním čísle jsou otištěné slovenské písně, texty připomínající, co to vlastně znamená vlastenectví, příběhy o prezidentu T. G. Masarykovi, slavnostní slib přečtený při ustanovení Československé republiky, a dokonce i tipy pro děti, jak oslavit desetileté výročí samostatnosti, kupříkladu tím, že vyjdou do přírody, rozhlédnou se po okolí a uvědomí si krásu všudypřítomné svobody (příloha č. 12).⁹⁶

Za projev loajality k národu a snahy o soudržnost obyvatelstva, a to nejen českého, považuji i to, že *Lípa* vydávala v každém čísle určité texty ve slovenském jazyce. Podporovala rovněž práci slovenských autorů, používala jejich články a fotografie, v několika číslech vyšly i naučné články o slovenské zemi. V roce 1927 dal ČSČK vzniknout slovenské verzi *Lípy* a nové periodikum dostalo název *Slniečko*.

I přes to, že s přibývajícími léty vzrůstala konkurence periodik na poli dětské literatury, *Lípa* zůstala svá, to znamená, že se nestala komerčním plátkem – reklamy uveřejňovala pouze na poslední straně (na obálce) periodika a vždy byly obsahem vhodné

---

⁹⁵ MASARYKOVA LÍPA. Naše práce. In *Lípa*. Praha, 1930, X (7), s. 52-53.

⁹⁶ *Lípa*. Praha, 1930, IX (1), s. 2-19.

k uveřejnění v dětském časopise. Často se v jednotlivých výtiscích objevuje reklama na mýdlo, na sběr víček od zubní pasty či na školní pomůcky. Zároveň se *Lípa* nenechala zmámit ani komerčními postavičkami, které hýbaly dětským světem – ve třicátých letech byl například velmi populární Kašpárek – *Lípa* jej ale pro svůj koncept nevyužila.

I ke konci svého působení *Lípa* na národní hodnoty a nutnost národního uvědomění nezapomněla, a ač od založení republiky uplynulo mnoho let, stále její vznik oslavovala. V 5. čísle 17. ročníku je zveřejněna báseň oslavující prezidenta a připomínající jeho 87. narozeniny (příloha č. 13).⁹⁷ *Lípa* podporovala nejen současnou republiku a národní hodnoty, ale i myšlenku tehdejšího mediálního světa „dítěte jako tvůrce“, i výše zmíněnou báseň napsal student měšťanské školy. Dává jim prostor, na rozdíl od jiných dětských periodik, v celém časopise, články či verše řadí mezi texty předních autorů. Myslím, že i díky tomuto kroku si získala opravdu širokou základnu dětských čtenářů.

3.3 Malý čtenář

Malý čtenář s podtitulem *Školské mládeži československé pro poučení a zábavu* užívaným na sklonku 19. století, dále se zkráceným podtitulem *Časopis pro českou mládež*. V období první republiky byl užíván podtitul *Kniha české mládeže*, který se na titulní straně periodika udržel nejdéle. V závěru svého působení časopis operoval ještě s podtituly: *Kniha československé mládeže*, *Obrázkový týdeník české mládeže* a *První obrázkový týdeník české mládeže*.

Časopis vycházel, s několika pauzami ve vydávání, v letech 1882-1888, 1888-1939 a 1939-1941, přičemž do konce 19. století vycházel s periodicitou měsíčníku, od 9. ročníku pak bezmála 40 let jako čtrnáctideník. Na konci mnou zkoumaného období, období meziválečného, si vyzkoušel i koncept týdeníku. Vydržel mu ale pouhé dva roky. Cena jednoho výtisku se lišila dle aktuálního obsahu. Pokud číslo nebylo ničím speciální a nemělo románovou přílohu, bylo považováno za vydání A a stálo 1,40 korun. Nacházela-li se v čísle rozsáhlá románová příloha, jednalo se o vydání B, které stálo od 2 do 4 korun dle rozsahu přílohy. Některé výtisky však výjimečně stály 1 korunu, domnívám se, že to byla pouhá akce, jak nalákat čtenáře, neboť na titulní straně je u těchto výtisků vždy uvedeno „výjimečně 1 koruna“. Ba i tak byly výtisky velmi levné a za jejich

---

⁹⁷ K 7. BŘEZNU. Poezie. In *Lípa*. Praha, 1937, **XVII** (5), s. 98.

přednost se dá považovat, že si je čtenář mohl koupit po jednotlivých číslech – nemusel mít předplatné. Pokud si ale chtěl výtisky předplatit, vyšlo jej vydání A na 42 korun ročně a vydání B na 30 korun ročně.

Na tvorbě časopisu se podílela řada umělců, pedagogů i žurnalistů. V roce 1940 se v *Malém čtenáři* začal angažovat i známý spisovatel František Hrubín, který v tomto periodiku otiskl své úplně první verše po děti.

3.3.1 Spolková příslušnost

Malý čtenář nepatřil pod spolek, jakožto zájmové sdružení, v pravém slova smyslu, nýbrž charakter jeho existence a způsob vzniku jej pod pomyslnou skupinu řadí – pod skupinu pedagogů. Byl založen jako projekt tří pedagogů, kteří působili v měšťanské škole v Poděbradech – Gabriela Smetany, Josefa Zeleného a Karla Vognara. Pro tři pedagogy bylo náročné vydávat časopis, nebyla možná distribuce ve velkém rozsahu – zprvu byl skromně vyhlížející, vydávaný v malém formátu. Od sedmého ročníku jej ale zaštitil pražský nakladatelský dům J. R. Vilímka a periodikum dostalo zcela nový rozměr.

3.3.2 Rozbor

Malý čtenář vznikl jako regionální učitelský časopis určený pro zvědavé děti staršího věku, neboť prvotní koncept časopisu byl velmi náročný, redaktoři pracovali s velkým množstvím překladové i původní tvorby, publikovali zahraniční zprávy a snažili se o vysokou úroveň beletrie. Jeho hlavním cílem byla výchova k četbě, snažil se prostřednictvím uměleckých textů přiblížit dětem současnou i minulou literární tvorbu.

Časopis své texty dělil do pomyslných oddílů, v nichž se na počátku první republiky nacházely: básně, povídky, báchorky, bajky, články poučné a texty nezařazené. Zajímavou rubrikou v jednom z oddílů je *Kronika* (příloha č. 14), podávající zprávy z různých oborů – vytýká zajímavosti známých událostí, vysvětluje významy slov a informuje o konkrétních předmětech. Ve třicátých letech se tyto oddíly lehce proměnily a na místo článků poučných se dostaly články zábavně-poučné, pohádky a povídky. Ač si zachoval vysokou míru konzervativnosti, posunul v těchto třicátých letech svou tvorbu o příčku výš, a to tím, že do svého obsahu zařadil humor. Pravidelně se ve výtiscích začínají objevovat anekdoty na různá témata, hádanky mající soutěžní charakter, a dokonce i obrázkové komiksy (příloha č. 15).

Konzervativnost, kterou *Malému čtenáři* čtenářská obec mnohdy vytýkala, mu ale neuškodila, možná naopak – díky tomu, že nepropadl aktuálním trendům a nestal se tak jedním z mnoha, ale zůstal unikátem, si zachoval své příznivce. Mnozí z příznivců se k němu dostali díky rodinné tradici, *Malého čtenáře* četly všechny generace – ač byl intencionálně určen dětem. Konzervativnost se rovněž projevovala v přístupu k publicistice obecně – časopis neusiloval o vůdčí postavení na poli dětské literatury, volil ověřené postupy ve způsobu psaní a publikování textů a byl imunní vůči moderním výtvarným trendům. Dá se říci, že se mu grafický vývoj vyhnul také z důvodu, že jeho obálka je téměř od počátku vydávání moderní. Má propracované kresby a přitažlivou vizualizaci. Kresba na titulní straně vždy napovídá, co je předmětem onoho konkrétního čísla. Během třicátých let ji tvůrci povyšují co do barevnosti – rozložení ale zůstává téměř neměnné (příloha č. 16).

Malý čtenář apeluje na spoustu cílů své tvorby, ať už to byl cíl výchovný, cíl informační či cíl vzdělávací, rozhodně vím, že se mezi ně neřadí cíl národněuvědomovací. Striktně se vyhýbá jakékoli politické reflexi, ani okrajově se nedotýká politiky či společenského dění. I když přežil první světovou válku téměř bez úhony, nevrací se k jejím událostem. Zachovává si beletristickou orientaci a tradiční charakter podpořený neutrální pozicí ve společenském dění a názorovou nevyhraněností. Vydavatelství jej vnímá jako pouhý zdroj nenáročného a zábavného čtení pro děti a mládež – lehce se tedy v průběhu první republiky odklání od původní myšlenky, která zastávala názor pouhého vzdělávání a výchovy prostřednictvím uměleckých textů.

Jediný výtvar hodný spekulace, tedy zda je myšlený jako projev národního vědomí, jsem našla v první čísle 37. ročníku, roku 1918, tedy bezprostředně po vzniku Československé republiky. František Serafínský Procházka, tehdejší šéfredaktor *Malého čtenáře*, zde má uveřejněnou báseň. V básni dětem prostřednictvím metafor připomíná, že ony jsou nadějí naší republiky, neboť je nutné udělat ještě mnoho práce, která spadá právě na jejich bedra. Vyjadřuje také naději, že díky těmto dětem národ vzkvetne a že děti svým srdcem naše zůstanou.⁹⁸

Existuje ale jedna věc, kterou dokázal *Mladý čtenář* zdárně vytvořit, čímž tedy nejsou státní hodnoty, ale je tím obraz dětství. Bez zaváhání šel naproti skrytým tužbám

---

⁹⁸ PROCHÁZKA, S. FRANTIŠEK. Hoj, děti české .... In *Malý čtenář*. Praha, 1918, XXXVII (1), s. 2.

prvorepublikového dítěte a ve svém periodiku zavedl hned několik rubrik: *Z vlastní hlavy*, *Práce našich čtenářů* a *Dílno*, kde poskytuje dětem prostor k tvorbě vlastních textů, vydával jejich slohové práce, poezii i výtvarné pokusy. Rovněž jsou zde zveřejněny dopisy, které dětští čtenáři do redakce poslali a jednu stranu dokonce poskytuje inzerátům různého charakteru – děti hledaly kamarády a nabízely i poptávaly různé věci.

Zaměřím-li se v *Malém čtenáři* na komerci, která se během první republiky velmi rozšířila, musím konstatovat, že i vůči tomuto trendu zůstal imunní. Je-li nějaká reklama otištěna, týká se pouze knih a speciálních vydání časopisu vydávaných vydavatelským domem J. R. Vilímka, majitele *Malého čtenáře*. Výjimkou je ale reklama na „anginolky – aby hochy nebolelo v krku“ (první antibiotikum u nás), která se od třicátých let vyskytuje naprosto v každém čísle, většinou v sekci mezi hádankami, není to ale podmínkou, lze jej najít na začátku periodika, na zadní straně obálky i mezi texty.

Tvorba *Malého čtenáře*, který byl ke konci svého působení unaven kritikou svých čtenářů za neschopnost vyhovět dobovým nárokům kvůli své zarputilé konzervativnosti, začala ztrácet na kvalitě. Periodikum začalo být plné obrazového materiálu, namísto textu. Vzhledem k předchozí struktuře je zarážející, že například ve 20. čísle 58. ročníku je několik stran za sebou pokrytých pouze fotografiemi s popisky (příloha č. 17). Časopisu určitě uškodila i změna periodicity na týdeník, děti jej nestíhaly číst a předpokládám, že je i omrzela přílišná dostupnost dříve tak žádaného periodika.

3.4 Rajská zahrádka

Vedle *Anděla strážného*, katolicky zaměřeného periodika pro děti a mládež, existovala i *Rajská zahrádka*, taktéž časopis pro děti a mládež s katolicky zaměřeným obsahem. V době svého vzniku opatřena vedlejšími tituly: *Obrázkový časopis pro mládež* a *Časopis pro mládež*. Nějakou dobu, přesněji 13 let, existoval bez uvedeného podtitulu a v posledních letech své existence vycházel s podtituly: *Nejstarší časopis pro katolickou mládež v Čechách* a *Obrázkový časopis pro mládež*.

Rajská zahrádka, aspirující na čtenářsky nejoblíbenější katolicky zaměřené periodikum, vznikla v roce 1892 a byla vydávána až do roku 1942. Vycházela jedenkrát měsíčně, kromě července a srpna, kopírovala tedy – jako valná většina dětských časopisů té doby – školní rok. Jeden výtisk stál 90 haléřů, bylo ale nutné si předplatit celý ročník, tedy 9 korun za rok.

Co se týká tvůrců časopisu či externích přispěvatelů, nutno poznamenat, že si periodikum pro své účely nezískalo mnoho známých umělců. Většina tvůrců byla z řad pedagogů a novinářů. Za zmínku ale jistě stojí Jan Fischer, kreslíř Rychlých šípů, který pro *Rajskou zahrádku* kreslil komiksy.

3.4.1 Spolková příslušnost

Rajská zahrádka sice byla periodikem určeným katolické mládeži, ale nebyla projektem žádného spolku, ani toho katolického. Založil ji řídící učitel Václav Špaček v Počátkách a na přelomu 19. a 20. století jej převzal Václav Kotrba se svým Cyrillo-Methodějským nakladatelstvím, které sloužilo i jako vydavatelství. O časopis projevil zájem zejména díky orientaci vlastního nakladatelství na vydávání katolické literatury. Když v roce 1932 zemřel, časopisu se ujal jeho syn Václav Kotrba nejml.

Důležité je ale zmínit, že ač *Růžová zahrádka* nepatřila žádnému spolku, nebyla úplně svobodná – patřila totiž Československé straně lidové. Tato politická strana se vyznačovala názory spjatými s politickým katolicismem, které šířila prostřednictvím periodik různého zaměření mezi rozličné vrstvy obyvatelstva. Vlastnila periodika pro ženy, pro dělníky i pro lid z venkovských poměrů. Mimo *Růžové zahrádky* se letmo angažovala i ve vydávání výše zmíněného *Anděla strážného*.

3.4.2 Rozbor

Pokud jsem *Malého čtenáře*, časopis rozebraný výše, označila za konzervativní, tak pouze z důvodu, že jsem neměla možnost porovnání s *Růžovou zahrádkou*, která je mírou konzervativnosti velmi vysoko nad ním. *Růžová zahrádka* jako katolický časopis určený pro děti jakéhokoli věku je striktně konzervativní a zásadový. Veškerý obsah tohoto periodika je podřízen katolickým hodnotám, a to i na úkor obsahu – oproti jiným dětským periodikům je velmi chudý, jednotvárný a přísně vyhlížející. Nedává prostor k žádným polemikám, nevyvolává otázky ani nepodněcuje ke konkrétním akcím. Jeho hlavní funkcí je poučení a předání morálních zásad.

Útvary, které se v časopise vyskytují, jsou standardně básně, povídky, pohádky, pověsti a články naučné. Naučné články se týkají života svatých a církevních reálií. Dále se v této sekci otiskují modlitby a náboženské písně. Povídky, se kterými se v jednotlivých číslech setkáme, jsou ze sekce výchovné katolické beletrie. Ani ve výtiskách z třicátých let, kdy spousta časopisů čerpala ze zahraniční tvorby, aby byla

v souladu s požadavky doby a se stále přibývajícimi trendy na poli dětské literatury, neslevila ze svých zásad a tvorbu povídek ubírala stále stejným směrem katolicity. Jediné, co lze považovat za prvek respektování doby ze strany tvůrců je vydávání textů na pokračování – uvědomovali si, jak je důležité vytvořit si čtenářkou základnu a zaujmout je natolik, aby měli chuť se k periodiku vrátit.

Zajímavé je, že poetické a prozaické texty, mající zpravidla krátký rozsah, jsou omezeny pouze na dvojí charakter klíčové myšlenky. Většina z nich se týká života dětí a klíčová myšlenka je buď formou zidealizovaného pohledu na dítě obecně – tedy veškeré situace vidí natolik idylicky, že lze použít jednoduchou rovnici: hodné dítě = úspěch. Například v povídce Marie Blatské přišla Zdenička o oba rodiče, stala se chudým sirotkem, ale protože byla tuze hodné dítě a dobře se učila, vzal si ji do opatrovnictví strýc, který se s její rodinou dosud nestýkal. Zařídil jí kvalitní vzdělání, nové oblečení a umožnil jí bydlet ve svém domě. Dokonce Zdeničku, jako odměnu za dobré známky na vysvědčení, vzal na své pracovní zahraniční cesty.⁹⁹ Taktéž Pepíček v povídce A. Simerské je natolik vzorným dítětem, že by do školy nejraději chodil i v nemoci. Dělá panu učiteli samou radost, a tak ho pak učitel před všemi dětmi pochválí – Pepíček je mu prý ze všech dětí nejmilejších, a to díky jeho mírné povaze, tichosti, uzavřenosti a vytrvalé pili. I v této povídce lze aplikovat rovnici hodného dítěte, kterému se vždy dostane úspěchu – Pepíčkově totiž pan farář nabídl (neboť se doslechl o jeho poslušnosti), aby se stal jeho ministrantem.¹⁰⁰

Druhý charakter klíčových myšlenek textů nacházejících se v periodiku je přesně opačný – na dítě, které zlobí či se jinak odchyluje od standardních vzorců chování – těch kladných samozřejmě, je pohlíženo skrze prsty. Zlobí-li nebo provede-li nějakou „lumpárnu“ je po zásluze potrestáno. Autoři příběhů neberou ohled na to, že zlobení většinou bývá projevem osobnosti dítěte – právě tu se samotné příběhy snaží potlačit. Třeba chlapec v povídce přeložené z polštiny Fr. Šebestíkem, který z pouhé dětské zvědavosti okusil med, dostal za tento nehodný čin od včelky žihadlo do tváře. Včelka zesláblá ztrátou žihadla zemřela, ale před smrtí se potěšila z toho, že zachránila roj a dala za vyučenou zlobivému chlapci.¹⁰¹

---

⁹⁹ BLATSKÁ, Marie. Zděnčino štěstí. In *Rajská Zahrádka*. Praha, 1922-1923, **XXXII** (3-4), s. 41-45.

¹⁰⁰ SIMERSKÁ, A. Pepíček. In *Rajská Zahrádka*. Praha, 1922-1923, **XXXII** (3-4), s. 63-64.

¹⁰¹ ŠEBESTÍK, Fr. Včelka. In *Rajská Zahrádka*. Praha, 1922-1923, **XXXII** (7), s. 101.

Rajská zahrádka tedy na dětský svět nahlíží pouze dvojí formou – činy lze buď potrestat, nebo odměnit. K tomuto rozhodování vždy pomáhá Bůh, neboť on je spasitelem všehomíru. Zbožnost dítěte dle obsahu jednotlivých textů překoná vše – nemoc, hlad, chudobu i jiné, třeba i malicherné, problémy.

Zajímavé též je, s jakou okázalostí jsou dětem vštěpovány morální hodnoty. V časopise se vyskytují v různých formách – jsou dětem podané přímo, prostřednictvím rubriky nazvané *Pro výstrahu*, jež zveřejňuje události uplynulých dnů jako odstrašující případy pro děti, které by zamýšlely chovat se podobně neopatrně (příloha č. 18). Dále jsou vštěpovány poučeními, které vyplnou z příběhů, anebo přímým poučováním samotnými dětmi. Například v povídce *Za deštivého odpoledne* Rosiny Jarošové jedenáctiletá dívka Věra dychtivě očekává návštěvu svých kamarádek, má ale strach, že kvůli deštivému počasí nedorazí. Nakonec přece jen dorazí, přičemž celá návštěva probíhá tak, že se dívky, během sdílených aktivit, navzájem poučují – jak je nezbytné očistit si obuv, anebo že je nutné nechat deštník okapatí.¹⁰²

Vrátím-li se k pohledu na dítě očima tvůrců *Rajské zahrádky*, zdá se mi, že způsobem, kterým ke svým čtenářům přistupují, se zasekli na hodnotách, jež vyznávala dětská literatura v čele s dětskými periodiky na počátku svého vzniku. V tehdejší době byla určena především k výchově a vzdělávání, nikoli k zábavě a zkrácení volné chvíle. *Rajská zahrádka* totiž, jako jedno z mála periodik, nedává dětskému čtenáři prostor. Časopis neobsahuje žádnou sekci, kde by se dítě mohlo realizovat, neorganizuje žádné soutěže. Jen v několika vybraných ročnících v rubrice *Rozmanitosti* otiskla pár hádanek a rébusů.

Reprezentace ideologické a národněuvědomovací formace není v časopise ve zkoumaném období příliš patrná, jedné, co považuji za relevantní důkaz podpory tvorby státního vědomí je přítomnost slovenských textů a textů týkající se slovenské kultury a tradic (příloha č. 19), což vnímám jako velmi vstřícný krok ze strany redakce, neboť konzervativnost, kterou se časopis prezentoval, byla natolik silná, že se od veškerého společenského dění distancoval – vyjma dění církevního, k tomu se místy i vyjádřil.

Grafická stránka periodika je jedním z důvodů hojné kritiky, které ve třicátých letech *Rajská zahrádka* čelila. Kvalita ilustrací byla špatná, velmi jednoduchá a nikdy

---

¹⁰² JAROŠOVÁ, Rosina. *Za deštivého odpoledne*. In *Rajská Zahrádka*. Praha, 1922-1923, XXXII (1), s. 14.

nebyl uvedený autor. Sice tematicky doplňovala text, ale na čtenáře nezapůsobila (příloha č. 20). Rovněž obálka nebyla vizuálně atraktivní, až do průběhu druhé světové války byla černobílá, bez obrázku (příloha č. 21). Periodikum rovněž čelilo kritice kvůli zarputile náboženskému obsahu a žádnému znatelnému vývoji s přibývajícými roky.

Ač se v posledních letech svého působení *Rajská zahrádka* snažila o modernizaci – změnou šéfredaktora, publikováním fotografií i redukcí nábožensky zabarveného obsahu, nové příznivce si již nezískala.

3.5 Růžový palouček

Růžový palouček, též známý pod zkráceným názvem z roku 1948 *Palouček*, byl dětský časopis s užívanými podtituly: *Obrázkový sborník pro děti českobratrské*, *Měsíčník pro dítky českobratrské*, *Obrázkový sborník pro děti českobratrské*, *Měsíčník pro děti*. *Orgán svazu nedělních škol v Československu*, *Časopis evangelické mládeže a vůbec* nejdéle byl užíván podtitul: *Obrázkový měsíčník pro děti*. *Orgán Svazu nedělních škol v Československu*.

Nábožensky zaměřený časopis vycházel od roku 1921 až do roku 1941 jedenkrát za měsíc, některé ročníky byly ale charakteristické nepravidelností ve vycházení původně měsíčníku. Po sedmileté pauze se časopis v roce 1948 vrátil jako dvouměsíčník. Jeho vydávání ale nemělo dlouhé trvání, na konci roku 1949 zanikl. Jeden výtisk stál 1 korunu, bylo možné jej odebírat po jednotlivých výtiscích. Předplatné pak bylo 10 korun na deset měsíců.

Vybranými příspěvateli nebyli populární umělci té doby, ale evangeličtí spisovatelé či redaktoři. Pozici šéfredaktora po celou dobu zastávali: František Kučera a Józsa Novotný.

3.5.1 Spolková příslušnost

Růžový palouček byl časopis určený pro děti a mládež církve českobratrské. Prezentoval se jako orgán Svazu nedělních škol v Československu, který jej prostřednictvím nakladatelství Kalich i vydával.

Nedělní školy vznikly již v 19. století za účelem výchovy dětí k víře, přičemž organizace zabývající se činností nedělních besídek Svaz nedělních škol vznikla v roce

1921, kdy již znala smysl těchto nedělních besídek – vnímala je jako způsob cvičení vlastní pobožnosti.¹⁰³

Růžový palouček tedy vyznával ideologie českobratrské církve a rozšiřoval je mezi své dětské čtenáře.

3.5.2 Rozbor

Růžový palouček je třetím nábožensky laděným časopisem, kterému se ve své práci věnuji. Rozdíl oproti dvěma již zmíněným je ten, že není periodikem katolickým, nýbrž evangelickým. To se v periodiku projevuje například aktivním šířením víry, úctou k Bohu, ale ne ke svatým a bezmeznou láskou k *Písmu svatému*. Od roku 1924 se ve výtiscích objevuje rubrika *Nedělní škola*, v níž se lze setkat právě s výkladem *Bible* (příloha č. 22). *Nedělní škola* též suplovala nedělní cvičení určené pro děti církve českobratrské – informace, jež by se dozvěděly na nedělní besídce, zveřejňuje v časopise.

Charakter obsahu se nijak neliší od jiných nábožensky laděných časopisů. Uvnitř každého čísla se setkáme s verši, povídkami, texty poučnými, texty náboženskými a texty týkajícími se dějin obecně či životopisů historicky známých postav. Též se v každém čísle vyskytuje rubrika *Zprávy a rozhledy*, informující o aktuálním dění – snažící se zprávy pro dospělé čtenáře transformovat do zpráv pro čtenáře dětského.

Beletrie v časopise se vyskytující má povětšinou moralizující charakter a náboženský podtext, není to ale pravidlem. Velmi často se v periodiku po celou dobu jeho vydávání vyskytují texty písní i s notovým zápisem, troufnu si říci, že se písně objevují daleko častěji než básně. Jsou buď lidové nebo náboženské a nejčastěji se vyskytují na titulní straně periodika (příloha č. 23). V druhém čísle 2. ročníku je dokonce píseň zamýšlena jako příloha periodika, je přiložena na samostatném papíře a sešita s ostatními stranami tak, že se dá rozkládat (příloha č. 24).

Od druhé poloviny 20. let 20. století *Růžový palouček* v *Zábavném koutku* poskytuje čtenářům zajímavé hádanky, křížovky a rébusy. V určitých číslech se lze setkat i s anekdotami. Řešení jednotlivých rébusů je vždy uveřejněno v následujícím čísle. V *Koutku malých přispěvatelů* dává prostor tvorbě samotných dětí a zveřejňuje jejich slohové práce, zážitky i vlastní vymyšlené hádanky.

---

¹⁰³ ŠUBERT, V. *Nedělní škola*. 1. vyd. Praha: J. Bašteccký a sp., 1881. s. 3.

Text je rovněž doplněn ilustracemi, za něž byl velmi obdivován. Ilustrace v časopise jsou opravdu krásné, precizní. Vyhlížejí skromností, ale bohaté jsou skrytou myšlenkou. Nejzajímavější jsou ty s náboženskými motivy (příloha č. 25), které ale nebyly opatřeny autorstvím. Za zmínku jistě stojí i reprodukce obrazů a černobílé fotografie související s tematikou textu.

Již samotný název periodika *Růžový palouček* v sobě nese jistou dávku národního uvědomění. V prvním čísle 1. ročníku je totiž výběr názvu odůvodněn. Začíná příběhem o nemilosrdném habsburském králi, který věznil české biskupy a o dalších Habsburcích, kteří vyháněli nejlepší český lid z českých zemí. Právě oni vyhnanci chodili na jeden určitý palouček, modlit se za svou vlast. Palouček líbali a klaněli se k zemi tak oddaně, až na příštího jara rozkvetl, neboť ze slz českých vlastenců vyrostly květiny jako symbol toho, že česká vlast nedojde k zániku – jako forma naděje. Byl tedy nazván *Růžový palouček*, čímž se redakce periodika inspirovala a na důkaz podpory českého vlastenectví i své periodikum pojmenovala *Růžový palouček*. Mládeži pak *Růžový palouček* vzkazuje: „*A čeho bychom si nejvíce přáli je, aby ta naše mládež, abyste vy, mladí čtenáři, byli jako ty růže na Růžovém paloučku: vkořenění v půdu otcovskou, českobratrskou, ze které by vás na světě nic a nikdo nevyrvál, a abyste kvetli Bohu ke cti, národu k slávě a lidem k radosti.*“¹⁰⁴

Tvorba národního vědomí se *Růžovému paloučku* daří i nadále, zůstává tak v souladu s druhotným úmyslem vzniku periodika (prvotní úmysl byl sloužit jako orgán českobratrské církvi). Ke každému výroční vzniku republiky zveřejňuje tematické články, básně i fotografie. Vyzývá k tomu i své mladé čtenáře – aby se zamysleli, jak krásné je mít svou vlastní republiku. Proto je v roce 1928, k příležitosti blížícího se desetiletého výročí, zveřejněna báseň *Lány* Pavla Dlouhého, studenta gymnázia (příloha č. 26). Student ve své básni používá familiární označení „tatiček“ pro prezidenta T. G. Masaryka, neboť *Růžový palouček* sám toto oslovení užívá – aby dětem prezidenta T. G. Masaryka přiblížil.¹⁰⁵ V roce 1937 pak celé druhé číslo věnuje prezidentu T. G. Masarykovi (příloha č. 27), který 14. září 1937 zemřel.

Dalším charakteristickým rysem vlastenectví tvořeného tímto dětským periodikem je soustředěnost na tvorbu národních umělců Československé republiky.

---

¹⁰⁴ STRÝČEK, Jbš. O *Růžovém paloučku*. In *Růžový palouček*. Praha, 1921, I (1), s. 1-3.

¹⁰⁵ DLOUHÝ, Pavel. *Lány*. In *Růžový palouček*. Praha, 1928, VIII (7), s. 10.

Publikuje nejen jejich vlastní texty, ale i životopisy či zajímavosti z jejich života. Často se věnuje Aloisi Jiráskovi nebo Janu Karafiátovi (příloha č. 28).

Ač je v *Růžovém paloučku* příslušnost ke Svazu nedělních škol a souznění s evangelickou církví patrná, není tak markantní jako u jiných náboženských periodik. Titul se po celou dobu svého působení snažil být progresivní, využíval znalosti dětských zájmů a aktuálních trendů. Jistou míru konzervativnosti si byl schopen udržet i přes snahu být moderní, přijímal klasickou koncepci, ale nikdy nezaostal před požadavky současné doby. Chtěl být zajímavý, jak obsahově, tak i formálně – velmi často měnil vzhled obálky, chtěl se zalíbit (příloha č. 29). V důsledku společenských změn zanikl, a i přes snahu se po druhé světové válce vrátit na mediální scénu, si již nikdy nezískal popularitu, kterou v období první republiky měl.

3.6 Sokolské jaro

Periodikum pro děti a mládež, primárně určené pro žáky a žákyně cvičící v Sokolu, *Sokolské jaro* s podtitulem *Noviny sokolské mládeže* patřící Československé obci sokolské, se začalo vydávat až téměř v závěru období první republiky. První číslo vyšlo roku 1936, to poslední roku 1941. Vycházelo tedy pouhých 5 let.

Periodicky vycházelo každý měsíc, kopírovalo školní rok – to znamená, že vycházelo od září do června. Bylo možné si jej opatřit formou předplatného, které činilo 7 korun na rok, nebo i po jednotlivých výtiscích. Jedno číslo vyšlo na 0,70 korun. Nabízela se i výhodná akce – pokud se skupina deseti lidí domluvila, že by ráda hromadně odebrala jedno číslo, měla celou várku za pouhých 6,30 korun.

Do *Sokolského jara* přispívalo mnoho publicistů, ale hlavně velké množství tělovýchovných pracovníků a lidí jinak spřízněných se Sokolem. V textové části obsahu se například angažovala Renata Tyršová, manželka zakladatele Sokola Miroslava Tyrše. Redaktorem byl po celou dobu existence periodika Jan Petrus. Do časopisu nepřispívali žádní literární umělci, neorientoval se totiž na beletrii, nýbrž na publicistiku.

Sokolské jaro nevzniklo náhodou, bylo projektem Československé obce sokolské, navázalo na časopis *Vzkříšení* (1905–1914, 1923–1936) s podtitulem *Vzdělávací list pro mládež*, později *Noviny sokolské mládeže*, které se orientovalo převážně na beletrii. Původně bylo samotné *Vzkříšení* přílohou časopisu *Vzdělání lidu*, poté se osamostatnilo a po první světové válce přešlo pod záštitu tělovýchovné jednoty

Sokol, přičemž ale nahradilo *Skřivánka*, dosud vydávaného Sokolem. Než se *Vzkříšení* transformovalo do *Sokolského jara*, stihla se z něj ještě osamostatnit příloha *Poupě*. *Poupě* bylo pod záštitou Sokola od roku 1936 vedeno jako periodikum určené pro děti mladší devíti let. *Sokolské jaro* bylo naopak titulem určeným pro děti starší devíti let a pro mládež.

3.6.1 Spolková příslušnost

Sokolské jaro patřilo v té době již téměř tři čtvrtě století fungujícímu spolku nazvanému Československá obec sokolská, zkráceně Sokol. Vznikl v roce 1862 a byl, tedy stále je, tělovýchovnou jednotkou, která vznikla za účelem zvýšení tělesné zdatnosti a obratnosti svých členů. Hlavní myšlenkou spolku, kterou zavedl Miroslav Tyrš s Jindřichem Fügnerem, je síla a statečnost, odhodlanost a vytrvalost i mravnost a kázeň. Taktéž lásku Sokol považuje za důležitou – konkrétně lásku k vlasti a volnosti.¹⁰⁶

Sokolské jaro titulovala Československá obec sokolská svým orgánem, neboť jej využívala k podávání informací o svém působení a rovněž se snažila o výchovu ke skupinové příslušnosti právě prostřednictvím onoho periodika.

3.6.2 Rozbor

Obsah časopisu pro děti starší devíti let a pro mládež *Sokolské jaro* byl zaměřen nikoli beletristicky, jako jej měla zaměřený většina časopisů té doby, a to i jeho předchůdce – *Vzkříšení* – nýbrž publicisticky. Tomu napovídá již zmíněný podtitul *Noviny sokolské mládeže*. Redakce se tedy snažila podávat dětem aktuální informace o událostech uplynulých dnů. Publikoval úvodníky, fejetony i zprávy.

Odhaduji, že nejoblíbenější rubrikou té doby mohla být rubrika *Kašpárkův koutek*, která se v časopise sice objevuje jen první rok, kdy časopis vycházel, neboť byl trendem spíše na počátku třicátých let, ale vzhledem k tomu, že Kašpárek byl pro děti natolik oblíbenou postavou, věřím, že i pozdní zařazení trendu časopisu prospělo (příloha č. 30). Další způsob, jakým se periodikum snažilo přiblížit požadavkům současné doby bylo zařazení filatelistického koutku – děti měly velmi rády rubriky týkající se vlastních

---

¹⁰⁶ PELIKÁN, Jan. *Sokolská myšlenka*. 7. vyd. Praha: Nákladem Československé obce sokolské, 1930. 15 s.

zájmů – proto časem přibyla ještě rubrika *Z dědečkovy dílny*, která se soustředila na ruční práce. Za moderní mohu rovněž označit i úplnou novinku mezi dětskými časopisy – texty určené k vytržení. Časopis hned v prvním ročníku v několika číslech otiskl texty, které si mohl čtenář vytrhnout a později svázat. Vznikla z toho pak malá příběhová kniha (příloha č. 31).

Periodikum hojně šířilo ideologické hodnoty svého mateřského spolku, vychovávalo čtenáře ke spolkové příslušnosti. Většina zbylých rubrik se týká právě Sokola. Zveřejněny jsou aktuální články o sokolství a různá oznámení redakce v rubrice *Tělovýchova a sport*, dále v sekci *Z našeho života* (později přejmenované na *Jak žijeme*) jsou zveřejněny fotografie a reportáže ze sokolských akcí, taktéž podobný charakter má rubrika *Sletový zpravodaj*. V rubrice *Nesmrtelní* si lze přečíst o důležitých postavách historie, a kromě těchto sokolských zpravodajství se v časopise vyskytují i sokolské básně, písně, povídky, a dokonce i cestopisy.

Výjimečným se časopis stal i pro značný zájem o své dětské čtenáře. Nejen, že jim ve speciálním oddělení umožnil realizovat se – psát své práce, dopisy i texty, ale pořádal velké množství soutěží s možností vyhrát krásné ceny, například každým dítětem vysněnou stavebnici „Edison“.¹⁰⁷ Soutěž se nachází téměř v každém čísle. Nechybí ani hádanky, rébusy a anekdoty pro radost.

Co se týká národněuvědomovacích hodnot, jejich tendence jsou v periodiku více než patrné. Už jen fakt, že formování Sokola jako spolku bylo nepřímou namířeno proti německému nacismu, nasvědčuje tomu, že Sokol se bude snažit národní hodnoty budovat. *Sokolské jaro* tedy znatelně, a to nejen prostřednictvím textů, buduje ideu národního vědomí a oddanosti české vlasti. Buduje je i, stejně jako časopis *Lípa*, podporou národní vzájemnosti – děti si dopisovaly se členy Sokola na různých místech Československa.

Velmi zajímavý je i název *Sokolské jaro*. Jak už jsem zmínila, vznikl přejmenováním periodika *Vzkříšení*, a to proto, že vyhověl požadavkům slovenských čtenářů, kteří hlásali, že se jim název *Vzkříšení* špatně vyslovuje.¹⁰⁸ Ideu čechoslovakismu rovněž budoval i publikováním textů ve slovenštině.

Státní orgány si již za doby *Vzkříšení* všimly jejich aktivní kampaně pro podporu nově vzniklého státu, proto se sám ministr školství Dr. Emil Franke nabídl, že do prvního

---

¹⁰⁷ UTLER, Franta. Hádej, hádej, hadači. In *Sokolské jaro*. Praha, 1937, I (5), s. 112.

¹⁰⁸ REDAKCE. Sokolští žáci a žákyně. In *Sokolské jaro*. Praha, 1936, I (1), s. 2.

číslo prvního ročníku *Sokolského jara* přispěje svým textem. Píše o tom, jak si cení sokolského bratrstva. Vyzdvihuje sokolské bratry jako boží bojovníky, proto děti žádá, aby se milovaly, bojovaly a pravdu každému přály. Druhá část textu je již věnovaná budování národního vědomí, vkládá do dětí naději: „*A nyní přichází, děti řada na Vás! Musíte si svobodu svého národa, svého státu a svou udržet! Proto je třeba abyste byli silní a zdatní tělem i duchem!*“¹⁰⁹ K ministru školství se přidal i tehdejší ministr národní obrany František Machník a též do periodika přispěl, tentokrát do čísla druhého. Též píše, že v mládeži je budoucnost národa, proto musí být dorost natolik silný, aby zvládl zemi bránit a dovést ji k rozkvětu.¹¹⁰

Vyjádření obou státníků dodalo časopisu na důvěryhodnosti, a proto na hodnoty nového státu *Sokolské jaro* nezanevřelo – byly budovány i dlouho po jejím vzniku. Při každé příležitosti časopis otiskl vlastenecké básně a texty, fotografie prezidenta T. G. Masaryka a různými způsoby oslavoval další ikony Československé republiky. Ke dvacátému výročí vzniku věnoval část říjnového čísla vzpomínce na rok 1918 (příloha č. 32), otiskl text nazvaný *Po dvaceti letech, báseň 28. říjen 1938* či článek o bezpečnosti naší vlasti, která by nám měla být nejvyšším zákonem.¹¹¹

Obrazový materiál též věrně doplňuje budování ideologie spolku a podpory Československa. Ideologie spolku má v grafické stránce textu větší oporu – periodikum je tvořeno převážně fotografiemi ze života spolku. Místy lze nalézt i drobné ilustrace. Kresby týkající se obrany československých hodnot jsou výhradně na titulních stranách (příloha č. 33).

Charakterem je tedy *Sokolské jaro* ideologicky orientovaným periodikem na zájmy vlastního spolku s podporou Československé republiky a jejích důležitých rysů a vyznávaných hodnot. Rovněž podporuje své čtenáře a je znatelná snaha neustálého zlepšování svého obsahu.

3.7 Svítání

Dětské periodikum *Svítání* vycházející s podtitulem *Čtení pro děti*, 3. ročník však s podtitulem *Čtení pro děti* s přílohou pro rodiče *Zahrada dětství*, bylo periodikum

---

¹⁰⁹ FRANKE, Em. Milé děti, sokolští žáci a žákyně! In *Sokolské jaro*. Praha, 1936, I (1), s. 3.

¹¹⁰ MACHNÍK, František. Sokolská mládež – naděje státu. In *Sokolské jaro*. Praha, 1936, I (2), s. 27.

¹¹¹ *Sokolské jaro*. Praha, 1938, III (2), s. 27-45.

progresivního pedagoga Franka Mužíka, který je známý jako propagátor pokusných škol a iniciátor alternativního vzdělávání. Periodikum se zaměřovalo na estetickou výchovu dětí mladšího školního věku.

Vycházelo pouhé tři roky, od roku 1915 do roku 1918. Jak je vidno, toto časové rozpětí nezapadá do konceptu mé práce, neboť já se zabývám obdobím po první světové válce, první republikou. Omyl jsem ale neudělala, Frank Mužík, jako vydavatel a šéfredaktor zároveň, ještě po zániku periodika vydal *Svítání* ve formě dvou almanachů. V roce 1919 vyšel almanach *Vánoce*, v roce 1920 pak almanach *Jarmil*. Oba dva almanachy byly svázané a vyšly ještě společně v roce 1929, a to ve formě dvouročního svazku. Svazek je složen z 54 čísel, přičemž každé číslo se rovná jednomu týdnu – kdyby almanachy vycházely rozděleně jako jednotlivá čísla, měla by periodicitu týdeníku. Každé číslo obsahuje jednu dvojstranu rozličně zaměřených textů, obálku a potištěnou zadní stranu obálky.

Tento svazek dvou almanachů si mohli čtenáři opatřit jako knihu za cenu určenou konkrétním knihkupcem, do některých škol je František Mužík věnoval zdarma v rámci své kampaně propagace alternativního vzdělávání.

S Frankem Mužíkem spolupracoval Jiří Mahen, František Procházka či Ivan Krahulík. Autory obrazového materiálu byli převážně: Mikoláš Aleš nebo Josef Mahen.

3.7.1 Spolková příslušnost

Svítání nemělo žádnou spolkovou příslušnost, vlastnil jej Frank Mužík, propagátor pokrokového školství.

První republika byla velmi bohatá na reformy v oblasti školství, spousta pedagogů se snažila o nové formy vzdělávání – o alternativní školství. Rovněž i Frank Mužík měl vizi esteticky orientované výuky s uměleckými prvky, kde by se kladl důraz na estetickou a mravní výchovu. Cílem bylo, aby student poznal sám sebe a díky tomu pak mohl pochopit svět, v němž žije. Mužíkova výuka byla založena na výchovném individualismu, což znamenalo, že se vyučovalo v takzvaných blocích, nikoli ve striktně ohraničených vyučovacích hodinách. Jak už jsem zmínila výše, nejdůležitější pro něj byla estetická výchova, která šla ruku v ruce s estetickým cítěním.¹¹²

---

¹¹² FILOVÁ, Hana, SVOBODOVÁ, Jarmila, ed. *Výběr z reformních i současných edukačních koncepcí: (zdroje inspirace pro učitele)*. 1. vyd. Brno: MSD, 2007. s. 25.

Právě ona estetická výchova se odrážela i v obsahu *Svítání*. Snažilo se v dětech probudit zájem o literaturu a umění obecně.

3.7.2 Rozbor

Zaměřím-li se přímo na ony dva almanachy znovu vydané v roce 1929, na první pohled si všímám zajímavého rysu beletrie, která se v periodiku vyskytuje – je totiž velmi rozdílná od beletrie, která se vyskytovala ve *Svítání* v období první světové války. Próza, kterou *Svítání* v letech 1915-1918 vydávalo, byla, na poměry dětské publicistiky, velmi náročná – zvláště vezmu-li v potaz, že periodikum bylo určeno pro mladší školní věk. Texty byly ale záměrně voleny takové, které měly náročnější myšlenku či samotný obsah, redaktoři totiž operovali s jasnou vizí – probudit v dětech literární citění a vyvolat v nich chuť pro pochopení literatury. Na bázi náročné literatury by dle redaktorů měla vznikat myšlenka vlastní tvorby u dětí, protože pochopí-li, o čem literatura je, budou schopny ji samy psát. Práce, které pak děti na základě přečtených textů z klasické literatury, napsaly, periodikum otisklo.

Almanachy *Svítání* již nevydávají náročnou literaturu, soustředí se na zajímavé texty, napsané samotnými redaktory či externími publicisty a všechny texty tematicky zařazují dle konkrétního období. Například v létě 1929 je číslo 39 věnováno příhodám z vlaku (příloha č. 34) – obsahuje verše o vláčkách a humorné povídky z prostředí železnic. Na Velikonoce 1929 je pak číslo 14 věnováno velikonočním tradicím (příloha č. 35). Stejně je to u ostatních svátků, ročních období a významných výročí – taktéž mají své tematické číslo.

Nutno podotknout, že ačkoli většina čísel obsahuje výhradně a pouze beletrii, lze najít i pár výjimek, obsahujících hádanky, písně, návody ke hrám či ručním pracím, zároveň třeba i anekdoty či humorné úryvky.

Děti mají v jednotlivých číslech almanachu také prostor – *Svítání* publikuje jejich práce, kterým často věnuje celou dvojstranu. V několika číslech publikuje dokonce texty žaček z měšťanských škol v Lučenci, na Slovenku.¹¹³ Podporuje tak ideu vzájemnosti českého a slovenského národa.

Podporu vyjadřuje Československé republice, jejímu fungování i vzniku. K jubileím dává ve svých vydáních prostor textům určeným panu prezidentu T. G.

---

¹¹³ *Svítání*. Praha, 1929, VI (17), s. 2-4.

Masarykovi (příloha č. 36) či jiným významným osobnostem českého národa, například Janu Husovi (příloha č. 37).

V 10. čísle 6. ročníku, které je věnováno prezidentu T. G. Masarykovi, žák měšťanské školy v Žižkově s iniciály J. B. bravurně shrnuje důvody titulování prezidenta familiárním „tatičkem“. Píše: „*Tatičkem začali nazývati pana profesora Masaryka již naši legionáři v Rusku. Po nich jsme mu tak říkali v Čechách i my. Nikdo se legionářů neptal, proč ho tak nazývají a nikdo se nediví, že mu tak u nás říká kde kdo. Tatiček jest jedno z nejkrásnějších slov a jenom slovem tatiček lze vyjádřit onu velikou lásku a oddanost, kterou chováme k němu tak, jako hodné děti k svému tatičkovi, jako věrní občané k svému prvnímu presidentovi republiky.*“¹¹⁴

Ideu národního budování vědomí symbolizuje již název periodika - *Svítání*. Podle tvůrců *Svítání* odhaluje víru v národní osvobození a naději na lepší zítřky.

Svítání na konci první světové války přestalo vycházet hlavně kvůli technickým problémům způsobeným ekonomickou situací. Vydavatelství nemělo dostatečné množství papíru, aby mohlo časopis i v období poválečné krize vydávat. Frank Mužík se tedy pokusil o renovaci formou výše popisovaných almanachů, ale marně. Obnova periodika jako takového se již nepodařila.

3.8 Zlatá brána

Zlatá brána s podtitulem *Kniha první dětem k zábavě, práci a přemýšlení*, později ale dostala pouze jednoduchý podtitul *Časopis pro děti*, je dětský časopis určený těm nejmenším dětem, čímž si vysloužil titul vůbec prvního dětského časopisu v Československu, který vznikl pro nejmenší děti, nikoli pro děti školní a mládež. Cíleně směřoval na děti dělníků a členy Dělnických tělovýchovných jednot, neboť jeho vydavatelem byl právě Svaz dělnických tělocvičných jednot československých.

Začal vycházet po vzniku Československé republiky, v roce 1919. Vycházel dlouhých 24 let, v roce 1943 skončil. Měl periodicitu měsíčníku, rovněž kopíroval školní rok, a to i přes to, že primárně nebyl určen školním dětem. Obával se ale, že by jej v červenci a srpnu děti neměly čas číst, proto bylo ročně k dispozici 10 čísel. Opatřit si jej čtenáři mohli za 0,80 korun za kus, nebo formou předplatného – pět čísel za 4,50

---

¹¹⁴ J. B. Tatiček Masaryk. In *Svítání*. Praha, 1929, VI (10), s. 2.

korun, 10 čísel za 9 korun. Na začátku svého vydávání byla ale cena periodika 0,40 korun, ve dvacátých letech ji vydavatelství zvýšilo.

Do periodika přispívali umělci formátu Eduarda Štorcha či Adolfa Weniga. Rovněž přispívali: pedagogové, publicisté a i další členové Svazu dělnických tělocvičných jednot československých.

3.8.1 Spolková příslušnost

Svaz dělnických tělocvičných jednot československých, též známý jako Dělnická tělocvičná jednota (DTJ) byl v Československu známý jako svaz starající se o tělesné schopnosti a zdravotní úroveň široké vrstvy pracujícího lidu – dělnictva. Vzniklo odštěpením od tělovýchovné jednoty Sokol na přelomu 19. a 20. století. První odbor zaměřený na tělovýchovu, konkrétně na tělovýchovu krejčovských dělníků, byl založen 1894 v Praze. Přímo Svaz dělnických tělovýchovných jednot československých byl založen roku 1903 jako iniciativa jednotlivých spolků roztržštěných po krajích. Spolek se soustředil na zdatnost v prostém tělocviku, v míčových hrách, plavectví a od roku 1920 dokonce i ve skautingu. S tělesnou výchovou idea spolku pojí i snahu o mravní a duševní poučení dělnického obyvatelstva. Vše staví na ideji socialismu.¹¹⁵

Dělnická tělocvičná jednota měla rovněž svůj vlastní věstník *Tělocvičný ruch*, z jehož rubriky *Dětský koutek* se vyvinula *Zlatá brána* určena pro děti dělníků a členy DTJ.

3.8.2 Rozbor

Zlatá brána určená menším dětem – není ale specifikováno, jak si tvůrci představují „menší dítě“, dle charakteru textů ale tipují, že obsah je určen pro děti od tří let, jimž by časopis mohla předčítat maminka, až do maximálně devíti let věku. Je ale možné, že za „menší děti“ tvůrci považovali i děti do 14 let, protože oddíl tělovýchovné jednoty řadil děti do 14 let k mladšímu dorostu.

Každý výtisk časopisu obsahuje poezii, prózu, písně, hry a obrázky. Zaměřuje se na domácí i překladovou beletrii, lze jej tedy označit za časopis beletristický. Prozaické

---

¹¹⁵ NĚMEC, Bohumil. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému* 2. 1. vyd. Praha: J. Otto, 1932. s. 23.

texty jsou vybírány s ohledem na věk čtenářů, mají mazlivé názvy – například *Uhlíček na cestách* (příloha č. 38) – a zábavný obsah. Raritou byl tvůrčí koutek, kterým *Zlatá brána* excelovala. Nachází se v něm návody k hrám, které se staly velmi populárními – děti je posléze hrály ve školách a na hřištích. Však i od populární hry *Zlatá brána* periodikum odvodilo svůj název. Taktéž písně s notovým zápisem, které *Zlatá brána* publikovala, děti zajímaly. Dokonce postavila svou tvorbu, jako spousta dalších dětských periodik, na postavě Kašpárka, který byl přítomný v tvůrčím koutku i v hádankách.

Trend tehdejší doby – dodávat dětem na důležitosti prostřednictvím možnosti stát se tvůrcem časopisu – byl ve *Zlaté bráně* oblíbený. Redakce dětem dávala velké množství prostoru, publikovala nejen jejich ilustrace, říkanky a prózy, ale dokonce i vymyšlené hry či vlastní návody k ručním pracím. Později rozšířila pole působnosti i na autentické dětské ilustrace, několik z nich vyšlo dokonce na titulní straně. Postupem času ale lze na titulní straně vidat pouze fotografie (příloha č. 39). Zajímavou zvyklostí čtenářů *Zlaté brány* bylo sbírání lidové slovesnosti. Děti sbíraly lidovou slovesnost – básně, říkanky, škádlivky či rozpočítadla v regionech, kde žily – například v Podkarpatské Rusi (příloha č. 40) a posílaly je do redakce časopisu. Ta je otiskla. Toto byl jeden z aspektů tvorby národního vědomí, neboť historie lidové slovesnosti, kterou se pokoušel zachovat již Karel Jaromír Erben a Božena Němcová, byly důležitou součástí českého národa.

Národní vědomí bylo *Zlatou bránou* tvořeno také přibližováním osobnosti pana prezidenta T. G. Masaryka, kterého, po vzoru jiných periodik, familiárně oslovuje „tatiček“. K jeho 78. narozeninám zveřejnil báseň *Kytička* (příloha č. 41), kde autor Pavel Skřivan panu prezidentovi k narozeninám ponouká kyticu, která symbolizuje snahu pracovat, učit se a milovat naši vlast. Kyticu ale není dokonalá, proto je třeba brát ohled na to, že může ještě rozkvést – že se ještě budeme zlepšovat.¹¹⁶

Ač se k politickému dění *Zlatá brána* vůbec nevyjadřuje, zdržuje se konstatování i soudů, tak v prvním ročníku prvního čísla se vyjadřuje alespoň ke vzniku Československé republiky. Oslavuje její vznik a hlásá, že se budou snažit hájit to, čemu se jim v plné míře nedostalo, což má být ochrana dětství. Chtějí, aby děti, ke kterým text promlouvá, měly krásné a bohaté dětství. Chtějí prostřednictvím nové generace dětí napravit sebe a zároveň čtenářům vštípit to nejlepší.¹¹⁷

---

¹¹⁶ SKŘIVAN, Pavel. *Kytička* (K 7. březnu). In *Zlatá brána*. Praha, 1936, VII (7), s. 95.

¹¹⁷ *Zlatá brána*. Praha, 1919, I (1), s. 2.

Během zkoumání jednotlivých periodik jsem si kladla otázku, do jaké míry se v něm budou vyskytovat levicově zabarvené myšlenky. K těmto úvahám svádí fakt, že DJT byl spolek založený na myšlence socialismu. Jak se ale *Zlatá brána* snaží distancovat od politického dění, tak stejně se snaží distancovat od jakékoli ideologie, která by mohla jejich tvorbu ubírat nějakým konkrétním směrem. Hlásá pouze ideologické hodnoty spolku – články jsou věnované tělovýchově a zdraví těla i ducha.

František Krch, známý jako redaktor *Lípy*, rovněž působící jako šéfredaktor *Zlaté brány*, po prvním ročníku časopis opustil. Jeho původní myšlenkou bylo stavět časopis neutrálně, rozhodně nepočítal s přítomností levicových myšlenek. Dá se ale polemizovat, zda pozdější texty *Zlaté brány* týkající se chudých dělníků, pro které tvůrci periodika prosí pomoc a vyzdvihují, jak je důležitá síla a odvaha bojovat a překonávat své osudy, nezavání levicovým smýšlením.¹¹⁸ Nebo články týkající se práce jako hodnoty, která utváří člověka, jsou určitým socialistickým myšlenkám velmi podobné. Například povídka *O velké práci* Fr. Homolky pojednává o mouchách, které chtěly ze stolu ukrást koblihu, nemohly ji ale uzvednout, proto zavolaly na pomoc vosy a posléze i čmeláka. A protože ani s pomocí vos a čmeláka s koblihou nepohnuli, domluvili se, že zavolají pracovitě mravence – dělníky, kteří práci rozumějí. Ti koblihu uzvedli, čmeláci i vosy je pochválili, uznali, že jsou velmi pracovití a řemeslu rozumějí. Během radování se z velkého úlovku se ale kobliha, kvůli čmelákově povykování, mravencům vymanila a málem usmrtila vosy se čmelákem, naštěstí stihli uletět. Protože mravenci nikam neutekli, zůstala jim kobliha pro vlastní účely, měli tak dostatek jídla pro celé mraveniště.¹¹⁹ Avšak nutno poznamenat, že takových textů *Zlatá brána* mnoho nevydala, je tedy možné uznat, že se o neutralitu ideologickou i politickou snažila.

Co se jí ale dařilo bylo budování ideje čechoslovakismu. Tvůrci publikovali texty ve slovenštině a zároveň i slovenské čtenáře zohledňovali tak, že často zveřejňovali střípky ze slovenské historie, slovenská pořekadla či hry slovenských dětí.

Roku 1943 bylo vydávání *Zlaté brány* úředně zastaveno, nikdy se již DTJ nevrátilo k vydávání periodika pro děti.

---

¹¹⁸ POMOZTE POTŘEBNÝM. Próza. In *Zlatá brána*. Praha, 1936, XVII (5), s. 52.

¹¹⁹ HOMOLKA, Fr. O velké práci. In *Zlatá brána*. Praha, 1927, VIII (1), s. 8.

3.9 Porovnání periodik

Zaměřila jsem se na periodika pro děti a mládež vycházející v období první republiky. Zajímalo mě, jak se konkrétní periodika staví ke vzniku Československé republiky, zda budují národní vědomí a do jaké míry je v obsazích periodika přítomna složka národněuvědomovací. Rovněž jsem se zaměřila na aspekt ideologický – do jaké míry periodikum ovlivňuje jeho spolková příslušnost. Kvůli srozumitelnosti kontextu jsem rovněž uvedla i další charakteristické rysy periodik v čele s jejich zaměřením a klíčovým obsahem.

Mám-li dětská periodika meziválečného období porovnat, je nutné, abych těchto konkrétních osm periodik diferencovala dle jejich vlastních ideologií, neboť relevantním kritériem pro posuzování ideologického a národněuvědomovacího aspektu je nutnost stejné, nebo alespoň podobné, kategorie, do níž lze periodika rozčlenit.

3.9.1 Periodika s náboženskými ideologiemi

První kategorií jsou periodika náboženského charakteru. Zabývala jsem se třemi periodiky vyznačujícími se náboženskými ideologiemi. *Anděl strážný* (1882–1941, 1945–1948), patřící benediktinským mnichům, cílil na katolicky orientované čtenáře, taktéž i *Rajská zahrádka* (1892-1942) směřovala svým obsahem k zájmům katolických dětí. Naproti tomu *Růžový palouček* (1921-1941, 1948-1949), patřící českobratrské církvi, prosazoval víru evangelickou a zaměřoval se tak na děti z evangelických rodin.

Všechna tři periodika v sobě nesou jisté rysy náboženské příslušnosti, například *Anděl strážný* byl silně ovlivněn náboženstvím, tedy spolkovou ideologií – texty otištěné v jednotlivých číslech jsou orientované na výchovu k víře a kladou důraz na křesťanskou morálku. V časopise převažují poučné texty s náboženskou tematikou. Na rozdíl od *Rajské zahrádky* ale *Anděla strážného* nelze označit za jednoznačně konzervativní, neboť v průběhu své existence prohloubil zájem o svou tvorbu i u čtenářů nemajících žádné náboženské vyznání, a to zařazením rubrik bez náboženského podtextu, které se věnovaly aktuálním a populárním činnostem, oblíbených u dětí a mládeže. *Rajská zahrádka* právě naopak konzervativním periodikem byla – striktně dodržovala křesťanské zásady, veškerý obsah v časopise je podřízen katolickým hodnotám, rovněž nejevil žádné známky vývoje, nesnažil se o přiblížení aktuálním trendům dětského zájmu. S *Andělem strážným* měl ale společný charakter šíření morálních hodnot, a to skrze rubriku obsahující tragické zprávy, jež měla děti podněcovat k opatrnosti a posilovat jejich morálku. Obsah se od

dvou zmíněných periodik neliší ani v periodiku třetím – v *Růžovém paloučku*. Texty jsou nábožensky zabarvené, mají moralizující tendence, ale na rozdíl od dvou předchozích, nevykazuje vůbec žádné známky konzervativnosti, neboť byl velmi progresivním periodikem – neustále se snažil vylepšovat a zakládat obsah na dětském zájmu.

Reprezentaci národněuvědomovací formace zdárně splňuje *Anděl strážný* a *Růžový palouček*, zatímco *Rajská zahrádka* se jí, pravděpodobně kvůli své zapřísáhlé politické zdrženlivosti a neangažovanosti ve společenském dění, vyhýbá. *Rajská zahrádka* budování národní myšlenky nepodporuje veřejně, což ale neznamená, že ji nepodporuje vůbec – určité rysy v jejím obsahu patrné jsou. Rozhodně ale podporuje ideu čechoslovakismu, uveřejňuje totiž velké množství textů ve slovenském jazyce na důkaz podpory české a slovenské vzájemnosti. Slovenské texty zveřejňuje i *Růžový palouček*, doplňuje je texty o slovenské kultuře, slovenských tradicích, případně i o slavných osobnostech slovenské národnosti. *Růžový palouček* rovněž velmi podporoval vznik nového státu – už jeho název symbolizuje radost z jeho vzniku a oslavování českého národa za schopnost vymanění se z hegemonie habsburské vlády. Taktéž vyzdvihuje počínání prezidenta T. G. Masaryka a činů dalších národních umělců či hrdinů. I *Anděl strážný* prostřednictvím svého obsahu aktivně podporuje vlastenectví a buduje národní vědomí ihned po vzniku republiky oslavnými texty a hojným množstvím slov díky a podpory. Nezaměřuje se ale na budování úzkých vztahů mezi oběma národy, v periodiku nejsou uveřejněny žádné slovenské texty ani texty směřující na slovenský národ. Rovněž opomíjí národnostní složení Československa - soustředí se pouze na obyvatelstvo mluvící českým jazykem.

3.9.2 Periodika s výchovnými ideologiemi

Do druhé kategorie, pracovně nazvané „periodika s výchovnými ideologiemi“, jsem zařadila periodika, v nichž jsou zjevně přítomné výchovné či vzdělávací tendence tvůrců. Zařadila jsem sem jak *Malého čtenáře* (1882-1888, 1888-1939 a 1939-1941), patřící týmu pedagogů, *Svítání* (1915-1918 a 1929), rovněž patřící pedagogovi, tak i *Lípu* (1925-1940), která sice byla majetkem velkého spolku s mezinárodními konexemi, který ani netvořili pedagogové, ale vyznačuje se velkým množstvím výchovných i vzdělávacích prvků, proto zde má své zasloužené místo. Při porovnávání těchto tří periodik se zaměřím, stejně jako v první kategorii, na míru ideologické agitace a reprezentaci národního uvědomění.

Ideologické cíle jsou nejzřetelněji vykreslovány v periodiku *Lípa*, což se dalo očekávat, vzhledem k neregulární spolkové příslušnosti ostatních dvou periodik. *Lípa* patřila Československému červenému kříži, který se snažil o výchovu dětí pomocí připomínání péče o vlastní zdraví. Idey spolku, který jej vlastnil, nejen prosazoval, ale dokonce jimi žil. Byl totiž založen právě na myšlence publikování informací týkajících se spolku – i proto měl v podtitulu „věstník“. Kromě textů, které informovaly o činnosti Dorostu Československého Červeného kříže, byly idey spolku prezentovány i prostřednictvím dalších částí časopisu, konkrétně písněmi, soutěžemi i fotografiemi. U *Malého čtenáře* a *Svítání* je náročné polemizovat o míře propagace vlastních ideologií, neboť oba dva časopisy byly vedeny pedagogy, kteří nezakládali žádný regulární spolek. V časopisech lze hledat pouze míru ideologií charakteru didaktického či pedagogického, nikoli přímo spolkového. Vydavatelé *Malého čtenáře* tvorbu pro děti orientovali směrem výchovným a vzdělávacím, neboť vysoká úroveň tvorby, kterou v časopise publikovali, měla děti vychovávat k četbě. *Svítání* mělo koncept zcela podobný – též publikovalo náročnou tvorbu s vysokou uměleckou hodnotou, čímž podporuje vizi zakladatele – výchova k četbě jako forma způsobu fungování alternativní pedagogiky. Náročná četba měla v dětech evokovat literární citění a podněcovat je k uvažování.

Znaky podpory národního uvědomění jsou patrné jak v *Lípě*, tak i ve *Svítání*. *Lípa* apeluje na národní vzájemnost – formou meziškolního dopisování seznamují děti Dorostu Československého červeného kříže děti z jiných zájmových spolků s hodnotami nově vzniklého státu a šíří ideu češství sepsáním myšlenek a hesel českých státníků. Taktéž připomíná veškerá výročí spojená se vznikem Československé republiky a vydává speciální čísla k příležitosti jejího vzniku. Loajalitu národu vyjadřuje díky slovenským textům v ní uveřejněných, podporuje slovenské autory a snahu o národní vzájemnost podporuje i založením obdoby svého periodika pro slovenské čtenáře – *Slniečko*. I periodikum, založeno pokrokovým pedagogem propagujícím alternativní školství, *Svítání*, si kladlo za cíl čtenáře podnítit k podpoře hodnot Československé republiky tím, že se k jejímu fungování vyjadřuje. Taktéž její vznik oslavuje konkrétními texty a podporuje prezidenta T. G. Masaryka spolu s dalšími osobnostmi českého národa zveřejňováním textů týkajících se jejich osobnosti. *Lípa* i *Svítání* mají společný jeden aspekt reprezentující národněuvědomovací formaci, a to jejich název. Oba dva totiž pouhým názvem symbolizují to, jak s novou republikou sympatizují. *Lípa* jako strom odráží svým charakterem charakter nového státu, přičemž *Svítání* má v sobě skrytou myšlenku: „svítání na lepší časy“. *Malý čtenář* se obsahem týkajícím se společenského

dění vymyká, neboť se striktně vyhýbá jakékoli politické reflexi a popisu společenského dění. Možná za to může jeho konzervativnost, kterou se obsah vyznačuje, a tradiční pojetí, kterou se vydavatelství snaží zachovávat. Místo tvorby národního vědomí se věnuje spíše pojetí dítěte – tvoří obraz dětství, dětem dává široký prostor k jejich realizaci.

3.9.3 Periodika s tělovýchovnými ideologiemi

Dvě zbylá periodika, patřící určitým tělovýchovným spolkům, jsem právě díky jejich znatelné profilaci mohla zařadit do poslední, třetí kategorie, kterou jsem příhodně nazvala „periodika s tělovýchovnými ideologiemi“. *Sokolské jaro* (1936-1941) i *Zlatá brána* (1919-1943) patří tělovýchovným jednotám – *Sokolské jaro* Československé obci sokolské (Sokol), *Zlatá brána* Svazu dělnických tělocvičných jednot československých (Dělnická tělocvičná jednota, DTJ), tudíž by se mohlo zdát, že přístup k obsahu obou periodik bude podobný, neboť hodnoty příslušných spolků podobné jsou. Opak je ale pravdou, v přístupu k šíření vlastních ideologií i v reprezentaci národněuvědomovacích hodnot se rozcházejí.

Obsah *Sokolského jara* je ryze publicistického charakteru a vezmu-li v úvahu šíření ideologických hodnot periodikem, řadí se mezi periodika nejaktivnější – nejvíce propagující důležitost vlastního spolku. Rubriky se týkají sokolských akcí, texty jsou orientovány na předmět, který se ve většině případů týká Sokola a přítomné jsou i oznámení redakce, apelující na děti, aby se členy Sokola staly. Vše, co propaguje spolek, má velkou oporu v grafické stránce periodika – spolkové fotografie a ilustrace nechybí v žádném čísle. *Zlatá brána*, jako beletristicky orientovaný časopis, tak aktivní není. Ideologie spolku zůstávají na pozadí uměleckých textů a dětských prací. V periodiku se lze setkat pouze s texty vyzdvihujícími zdraví těla a ducha, nikoli s texty propagujícími zájmy spolku, nebo dokonce politickou orientaci spolku.

Právě politická orientace spolku byla pro *Zlatou bránu* tabuizovaným tématem, distancovala se jak od dění politického, tak i od dění společenského. To ale neznamená, že by nepodporovalo vznik nové republiky, ba naopak dětem vštěpovala lásku k panu prezidentovi – „tatičku Masarykovi“ a na počátku období první republiky se ke vzniku Československé republiky vyjádřila úvodním textem slibujícím, že se redakce bude snažit prostřednictvím periodika ochraňovat aspekt dětství svých čtenářů. *Zlatá brána* je rovněž velmi vstřícná ke svým slovenským čtenářům – texty publikuje i ve slovenském jazyce a v určitých číslech se věnuje i střípkům ze slovenské kultury. To mají se *Sokolským jarem*

společné – je též velmi vstřícné ke svým slovenským čtenářům a ideu čechoslovakismu vštěpuje nejen svým čtenářům, ale i členům spolku. Na žádost slovenských čtenářů se dokonce přejmenovalo a slovenské kultuře se taktéž věnovalo. Tendence budování národního uvědomění jsou u *Sokolského jara* mnohem patrnější než u *Zlaté brány*. *Sokolské jaro* podporuje nový stát natolik aktivně, že si získal přízeň i mnoha státníků, a na základě vyslovené důvěry v oslavování vzniku Československé republiky pokračovalo po celou dobu své existence.

ZÁVĚR

Periodika pro děti a mládež, která byla předmětem mého zkoumání z pohledu míry přítomné ideologické agitace jejich mateřských spolků a jakékoli podoby přítomnosti znaků národního uvědomění, jmenovitě zkoumaná: *Anděl strážný* (1882–1941, 1945–1948), *Lípa* (1925-1940), *Malý čtenář* (1882-1888, 1888-1939 a 1939-1941), *Rajská zahrádka* (1892-1942), *Růžový palouček* (1921-1941, 1948-1949), *Sokolské jaro* (1936-1941), *Svítání* (1915-1918 a 1929), *Zlatá brána* (1919-1943), vyhodnocuji jako splňující požadovaná kritéria. Kritérii míním požadavek existence v období první republiky, příslušnosti určitému spolku či zájmové organizaci, ideologického vštěpování spolkových hodnot a reprezentace forem národního uvědomění. Na základě těchto čtyř kritérií, která byla v práci zhodnocena, lze periodika komparovat.

Kritérium existence v období první republiky splnilo všech osm periodik, avšak *Svítání* mělo specifickou pozici – sice vycházelo jen během první světové války, ale ve zkoumaném období vyšly almanachy, shromažďující obsahy potřebné pro mou práci. Zároveň i periodika: *Růžový palouček* a *Sokolské jaro* byla svou existencí specifická, obě začala vycházet až několik let po vzniku Československé republiky, nebylo tedy možné zmapovat bezprostřední dojmy ze samostatnosti nového státu, avšak obě dvě periodika se k samostatnosti Československa vracejí v začátcích svého vzniku, tudíž kritérium taktéž splňují.

Trend tehdejší doby, a to příslušnost k určitému spolku, jemuž konkrétní časopis většinou sloužil jako orgán či věstník, uspokojuje *Anděl strážný* jako periodikum určené katolickým čtenářům a patřící spolku benediktinských mnichů v Rajhradě, *Lípa* mající charakter věstníku Československého červeného kříže, rovněž i *Sokolské jaro* mělo svůj mateřský spolek, kterým byla Československa obec sokolská (Sokol) a v neposlední řadě byl i *Růžový palouček* orgánem Svazu nedělních škol v Československu. Taktéž *Zlatá brána* byla periodikem určeným členům spolku Svaz dělnických tělocvičných jednot československých. Naproti tomu se regulární spolkové příslušnosti lehce vymykala *Rajská zahrádka*, sice nebyla projektem žádného katolického spolku, jak by mohlo naznačovat směřování jejího obsahu – katolickým dětem, ale lze ji označit za majetek Československé strany lidové, jejíž hodnoty vyznávala. Československá strana lidová se ale o její vlastnictví dělila ještě s Cyrillo-Methodějským nakladatelstvím Václava Kotrby. U *Malého čtenáře* a *Svítání* lze rovněž spekulovat o regulérnosti jejich spolkového charakteru, neboť byla obě dvě periodika založena skupinou učitelů, kteří nezakládali

žádný oficiální spolek, avšak protože měli vytyčené cíle, program a vize, tak je možné je označit za jakousi skupinu s potenciálem spolku. Šíření ideologií tak lze, vzhledem k tomu, že si je dopředu stanovili, jednoduše zhodnotit.

Míru spolkové ideologie v dětských periodikách, tedy množství informací a směřování veškerého obsahu periodika k zájmům nadřazeného spolku, bych obecně zhodnotila jako únosnou. Ideologická agitace v periodikách, zkoumaných v této práci, je značně ovlivněna charakterem mateřského spolku. Nejvíce jsou spolkovými zájmy ovlivněna periodika patřící nábožensky orientovaným organizacím – *Anděl strážný*, *Rajská zahrádka*, *Růžový palouček*. Ta jsou jimi ovlivněna natolik, že v jejich obsahu prakticky neexistuje text, který by neměl katolický, případně evangelický podtext. To je ale očekávatelné, vzhledem k povaze náboženství obecně – věřící část populace těmito hodnotami žije, nevyznává je pouze příležitostně, nýbrž jimi protkává celý svůj život.

Ideologickou agitací, se znatelněji než zbytek periodik, též projevují periodika patřící velkým spolkům s dlouholetou či dokonce nadnárodní tradicí – *Lípa* a *Sokolské jaro*. Ač je vyznávání hodnot u členů tohoto spolku jiné, než u členů spolků náboženských – většinou právě příležitostně a neovlivňující jejich život takovým způsobem jako u lidí věřících, texty uveřejněné v těchto periodikách ideologii spolku reprezentují dostatečně. Nutno podotknout, že i přes výše zmíněný fakt a zhodnocení míry přítomné ideologické agitace jako vyšší je, že ideologie vštěpována dítěti byla v periodiku vždy nenásilná, zábavně podaná a ve většině případů reprezentována kulantně. To znamená, že v periodiku nenajdeme – s nadsázkou řečeno – podmíněné možnosti odebrání časopisu členstvím, či manipulující texty využívající dětské nevědomosti a naivity, ba naopak spousta textů, týkající se zájmů spolků, je otevřena více pohledům a nechává čtenářům prostor k vlastnímu přemýšlení. Taktéž berou zřetel na názory svých čtenářů, neboť publikují jejich dopisy a dávají prostor jejich tvorbě, která se týká i spolkového života. Rozhodně bych, vzhledem k reprezentaci hodnot konkrétních spolků s ohledem na dětského čtenáře, považovala za zajímavé se v budoucnu zaměřit například na potenciální rozdíl mezi ideologickou agitací spolkových periodik v obsahu určenému dospělým čtenářům a v obsahu pro dětské a mládežnické čtenáře.

První republika jako období bohaté na společenské události, jinými slovy jako studnice námětů na obsah periodik obecně, dala československému národu pocit důležitosti a víru ve vlastní schopnosti díky dlouho očekávané a konečně již nabyté svobodě a autonomii. Radost z těchto aspektů byla všudypřítomná a mezi lidmi žádoucí,

proto se na šíření slávy z formování nového národu zaměřila i periodika. Reprezentaci národního uvědomění periodika zaručovala oslavnými texty, texty připomínajícími historické události a významné osobnosti a ve většině případů i obsahem týkajícím se prezidenta T. G. Masaryka. Rovněž periodika podněcovala čtenáře k uvědomění si národní příslušnosti a dávala jim prostor v jednotlivých oddílech, kde jejich práce z oblasti této problematiky zveřejňovala. Setkala jsem se ale se dvěma periodiky, která se od společenských událostí distancovala natolik, že v nich jen zřídka najít zmínku o národním uvědomění. Jsou jimi periodika: *Malý čtenář* a *Rajská zahrádka*. *Malý čtenář* se jakékoli politické reflexi striktně vyhýbal, nehodlal tedy komentovat ani společenské dění. Jeho hlavním důvodem se zdá být striktní vyhraněnost periodika pro beletrii, dále velká míra konzervativnosti a zastávání tradičních hodnot formou neutrální pozice ve společenském dění a i formou názorové nevyhraněnosti. V *Rajské zahrádce* též nelze najít znaky reprezentace národního uvědomění. Lze to přičíst přehnané konzervativnosti, kterou se periodikum prezentovalo. Ta byla natolik silná, že se *Rajská zahrádka* nevyjadřovala ani ke společenskému dění, které se netýkalo Československé republiky. U ní lze ale, na rozdíl od *Malého čtenáře*, najít alespoň slovenské texty a texty týkající se slovenské kultury a tradic, což lze považovat za určitý projev sympatií s formováním nově vzniklého národa, neboť budování čechoslovakismu bylo též aktuálním tématem tehdejší doby. Právě tyto malé znaky, které i v periodiku veřejně nevzdávajícímu hold novému státu najít, jsou důkazem, že i když periodika ideu aktivně nešířila, tak to nutně neznamená, že republiku nepodporovala. U periodik, kterými jsem se zabývala, toto tvrzení platí.

Periodika pro děti a mládež vycházející v období první republiky jsou velmi zajímavým tématem, a to nejen z hlediska výše zmíněných kritérií, jež mi pomohly ke komparaci periodik, ale i díky jejich vlastnímu obsahu založenému na myšlence „dítěte jako tvůrce“. Tato myšlenka je v éře meziválečného období úplnou novinkou v mediálním světě, a jak už bylo zmíněno výše – dodává dítěti velmi důležitý rys osobnosti, a to pocit důležitosti. Ten je zásadní jak pro účely čtenářů, tak i pro účely periodik, neboť si tím spousta z nich zajistila věrnost čtenářské obce, která byla pohlacena nadějí, že jejich text vyjde, tudíž pro ně nebylo myslitelné si periodikum nepředplatit či nekoupit. Zároveň i to, že v časopisech vycházely texty dětí stejného věku jako byly ony samy, časopisu pomáhalo se dětským čtenářům přibližovat. Stanoviskem, které lze při zkoumání prvorepublikových periodik uplatnit, tedy není jen formace ideologická a národněuvědomovací, nýbrž i obrazotvorná, tedy přístup založený na fantazii dítěte,

zaměřený na dítě jako tvůrce dětských periodik. Tento aspekt, na rozdíl od těch, kterými jsem se zabývala já, může poskytnout i přímý náhled na dítě žijící v období první republiky, na jeho schopnosti, možnosti a v neposlední řadě i zájmy.

BIBLIOGRAFIE

Prameny

Anděl strážný. Brno: Občanská tiskárna v Brně, 1923-1924, **XLIII** (1-8).

Anděl strážný. Brno: Občanská tiskárna v Brně, 1938, **LVIII** (2-8).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1926, **VI** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1927, **VII** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1928, **VIII** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1929, **IX** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1930, **X** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1931, **XI** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1933, **XIII** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1935, **XV** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1936, **XVI** (1-10).

Lípa. Praha: Dorostový výbor Československého červeného kříže, 1937, **XVII** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1918, **XXXVII** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1919, **XXXVIII** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1920, **XXXIX** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1921, **XL** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1922, **XLI** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1923, **XLII** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1924, **XLIII** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1925, **XLIV** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1926, **XLV** (1-10).

Malý čtenář. Praha: Jos. R. Vilímek, 1927, **XLVI** (1-10).

- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1928, **XLVII** (1-10).
- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1929, **XLVIII** (1-10).
- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1930, **XLIX** (1-10).
- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1931, **L** (1-10).
- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1932, **LI** (1-10).
- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1933, **LII** (1-10).
- Malý čtenář*. Praha: Jos. R. Vilímek, 1918, **XXXVII** (1-10).
- Rajská zahrádka*. Praha: Václav Kotrba, 1922, **XXXII** (1-10).
- Rajská zahrádka*. Praha: Václav Kotrba, 1923, **XXXIII** (1-10).
- Rajská zahrádka*. Praha: Václav Kotrba, 1938, **XLVIII** (1-10).
- Rajská zahrádka*. Praha: Václav Kotrba, 1939, **XLIX** (1-10).
- Rajská zahrádka*. Praha: Václav Kotrba, 1940, **L** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1921-1922, **I** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1924-1925, **V** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1925-1926, **VI** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1927-1928, **VIII** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1929-1930, **X** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1931-1932, **XII** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1933-1934, **XIV** (1-10).
- Růžový palouček*. Praha: Nakladatelství Kalich, 1936-1938, **XVII** (1-10).
- Sokolské jaro*. Praha: Československá obec sokolská, 1936, **I** (1-10).
- Sokolské jaro*. Praha: Československá obec sokolská, 1937, **II** (1-10).
- Sokolské jaro*. Praha: Československá obec sokolská, 1938, **III** (1-10).
- Sokolské jaro*. Praha: Československá obec sokolská, 1939, **IV** (1-10).
- Sokolské jaro*. Praha: Československá obec sokolská, 1940, **V** (1-10).

Svítání. Praha: Frank Mužík, 1929, **I-VI** (1-54).

Zlatá brána. Praha: Svaz dělnických tělocvičných jednot československých, 1925-1926, **VII** (1-10).

Zlatá brána. Praha: Svaz dělnických tělocvičných jednot československých, 1925-1927, **VIII** (1-10).

Zlatá brána. Praha: Svaz dělnických tělocvičných jednot československých, 1928, **IX** (1-10).

Zlatá brána. Praha: Svaz dělnických tělocvičných jednot československých, 1925-1936, **XVII** (1-10).

Sekundární literatura

BEDNAŘÍK, Petr, Jan JIRÁK a Barbara KÖPPLOVÁ. *Dějiny českých médií: od počátku do současnosti*. 1. vyd. Praha: Grada, 2011, 439 s. ISBN 978-80-247-3028-8.

BERÁNKOVÁ, Milena, Fraňo RUTTKAY a Alena KŘIVÁNKOVÁ. *Dějiny československé žurnalistiky.: III. DÍL Český a slovenský tisk v letech 1918 – 1944*. 1. vyd. Praha: Novinář, 1988, 315 s.

BROKLOVÁ, Eva. *Československá ústava 1920: devadesát let poté: sborník textů*. 1. vyd. Editor Marek LOUŽEK. Praha: CEP – Centrum pro ekonomiku a politiku, 2010, 143 s. ISBN 978-80-86547-89-3.

DEJMEK, Jindřich. *Edvard Beneš: politická biografie českého demokrata*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2008, 790 s.

FILOVÁ, Hana, SVOBODOVÁ, Jarmila, ed. *Výběr z reformních i současných edukačních koncepcí: (zdroje inspirace pro učitele)*. 1. vyd. Brno: MSD, 2007, 220 s. ISBN 978-80-86633-93-0

GALANDAUER, Jan. *Vznik Československé republiky 1918: programy, projekty, perspektivy*. 1. vyd. Praha: Svoboda, 1988, 344 s.

GOEBBELS, Joseph. *Deníky*. 1. české vyd. Editor Ralf Georg REUTH. Praha: Naše vojsko, 2009, 512 s. ISBN 978-80-206-1000-3

- CHALOUPKA, Otakar a Jaroslav VORÁČEK. *Kontury české literatury pro děti a mládež: od začátku 19. století po současnost*. 2. vyd. Praha: Albatros, 1984, 539 s.
- CHALOUPKA, Otakar. *Rozvoj dětského čtenářství*. 1. vyd. Praha: Albatros, 1982, 572 s.
- JIRÁK, Jan a Barbara KÖPPLOVÁ. *Média a společnost: Stručný úvod do studia médií a mediální komunikace*. 1. vyd. Praha: Portál, 2003, 207 s. ISBN 80-7178-697-7.
- KÁRNÍK, Zdeněk. *České země v éře První republiky (1918-1938)*. 2. opr. vyd. Praha: Libri, 2003. ISBN 80-7277-195-7
- KONČELÍK, Jakub, Pavel VEČEŘA a Petr ORSÁG. *Dějiny českých médií 20. století*. 1. vyd. Praha: Portál, 2010, 310 s.
- KUNCZIK, Michael. *Základy masové komunikace*. 1. vyd. Přeložila Štěpánka KUDRNÁČOVÁ, přeložil Milan ŠMÍD. Praha: Karolinum, 1995, 307 s. ISBN 80-7184-134-X.
- MCQUAIL, Denis. *Úvod do teorie masové komunikace*. 2. vyd. Praha: Portál, 2002. 447 s. ISBN 80-7178-714-0.
- OLIVOVÁ, Věra. *Dějiny první republiky*. 2. vyd. Praha: Společnost Edvarda Beneše, 2012, 359 s. Knižnice Společnosti Edvarda Beneše, sv. 40. ISBN 978-80-86107-47-9.
- OVEČKA, Libor. *"Člověče, bylo ti oznámeno, co je dobré...": česká katolická morální teologie 1884-1948*. 1. vyd. Praha: Karolinum, 2011, 384 s. ISBN 978-80-246-1957-6.
- PELIKÁN, Jan. *Sokolská myšlenka*. 7. vyd. Praha: Nákladem Československé obce sokolské, 1930, 15 s.
- ŠMAHELOVÁ, Hana. *Počátky kritického myšlení o dětské literatuře*. Praha: Univerzita Karlova, 1999, 72 s. ISBN 80-85899-64-7.
- ŠUBERT, V. *Nedělní škola*. 1. vyd. Praha: J. Baštecký a sp., 1881, 14 s.
- ŠVEC, Štefan. *Česky psané časopisy pro děti (1850-1989)*. Praha: Karolinum, 2014, 707 s. ISBN 978-80-246-2478-5.
- ŠVEJNOHA, Josef. *Historie Mezinárodního Červeného kříže*. 1. vyd. Praha: Úřad Českého červeného kříže, 2008, 151 s. ISBN 978-80-87036-28-0.
- TOMAN, Jaroslav. *Vybrané kapitoly z teorie dětské literatury*. 1. vyd. České Budějovice: Pedagogická fakulta JU, 1992, 98 s. ISBN 80-7040-055-2.

URBANOVÁ, Svatava. *Meandry a metamorfózy dětské literatury*. Olomouc: Votobia, 2003, 363 s. ISBN 80-7198-548-1.

VEČEŘA, Pavel. *Úvod do dějin tištěných médií*. 1. vyd. Praha: Grada Publishing, 2015, 270 s. ISBN 978-80-247-4178-9.

Encyklopedie a slovníky

HAVRÁNEK, Bohuslav, ed. *Slovník spisovného jazyka českého*. Praha: Nakladatelství Československé akademie věd, 1960, 1324 s.

NĚMEC, Bohumil. *Ottův slovník naučný nové doby: dodatky k velikému Ottovu slovníku naučnému 2*. 1. vyd. Praha: J. Otto, 1932, 790 s.

OSVALDOVÁ, Barbora a Jan HALADA. *Praktická encyklopedie žurnalistiky*. 3. vyd. Praha: Libri, 2002, 263 s. ISBN 80-7277-108-6

Internetové zdroje

Historie kláštera. *Benediktinské opatství Rajhrad* [online]. Rajhrad, 2002 [cit. 2018-04-01]. Dostupné z: http://www.rajhrad.cz/benediktini/historie_klastera.htm.

CHOVANČÍKOVÁ, Irena, ed. *T. G. Masaryk a jižní Morava: Syn kočího a kuchařky filozofem a prezidentem republiky* [online]. Operační program Vzdělávání pro konkurenceschopnost, 2012, 52 s.

MASARYK, Tomáš Garrigue. *Nová Evropa* [online]. V MKP 1. vyd. Praha: Městská knihovna v Praze, 2014, 144 s.

Odbor statistiky obyvatelstva. *NÁBOŽENSKÁ VÍRA OBYVATEL PODLE VÝSLEDKŮ SČÍTÁNÍ LIDU* [online]. Praha: Český statistický úřad, 2014, 44 s.

PEŇÁS, Jiří. *Lidové noviny jako kulturní fenomén 20. století: Sborník textů z literárněvědné konference v Knihovně Václava Havla* [online]. Praha: MAFRA, 2013, 35 s.

Periodikum. In: *KTD – Česká terminologická databáze knihovnictví a informační vědy (TDKIV)*. Databáze Národní knihovny ČR [online]. NK ČR, 2014 [cit. 2018-03-17].

Dostupné z:

https://aleph.nkp.cz/F/EN8KF5P7U6MPV2HIIERFVDNIQNF71I2RXI92R8J4BQ2ST77MP8-20534?func=full-set-set&set_number=061684&set_entry=000004&format=999

PŘÍLOHY

Seznam příloh

Příloha č. 1: Ukázka příběhu z rubriky *Tragická smrt*

Příloha č. 2: Doprovodná kresba k pohádce *Skřítkové v Blaníku*

Příloha č. 3: Obálka *Anděla strážného* z roku 1938 a 1923

Příloha č. 4: Fotografie chovank „Vincentina“

Příloha č. 5: Rébus

Příloha č. 6: Lípa

Příloha č. 7: Meziškolní dopisování

Příloha č. 8: Jak zlepšíme svou třídu?

Příloha č. 9: Kresby Rembrandta a Joshua Reynoldse

Příloha č. 10: Obálka *Lípy* z roku 1927 a 1930

Příloha č. 11: Fotografie T. G. Masaryka s vnoučaty

Příloha č. 12: Jak oslaví děti desetiletí svobody národa?

Příloha č. 13: K 7. březnu

Příloha č. 14: Kronika

Příloha č. 15: Komiks

Příloha č. 16: Obálka *Malého čtenáře* z roku 1924 a 1932

Příloha č. 17: Fotografie s popisky

Příloha č. 18: Pro výstrahu

Příloha č. 19: Zvyky slovenských dětí

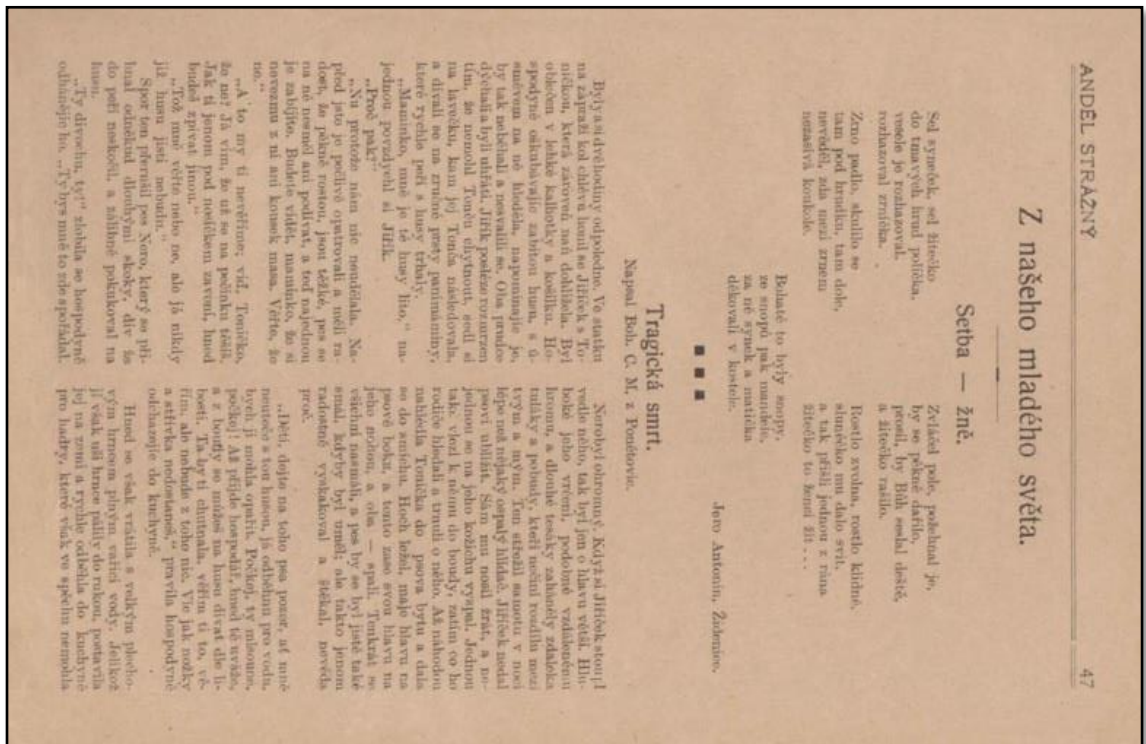
Příloha č. 20: Příklad kresby v *Růžové zahrádce*

Příloha č. 21: Obálka *Rajské zahrádky* z roku 1923 a 1940

Příloha č. 22: Nedělní škola

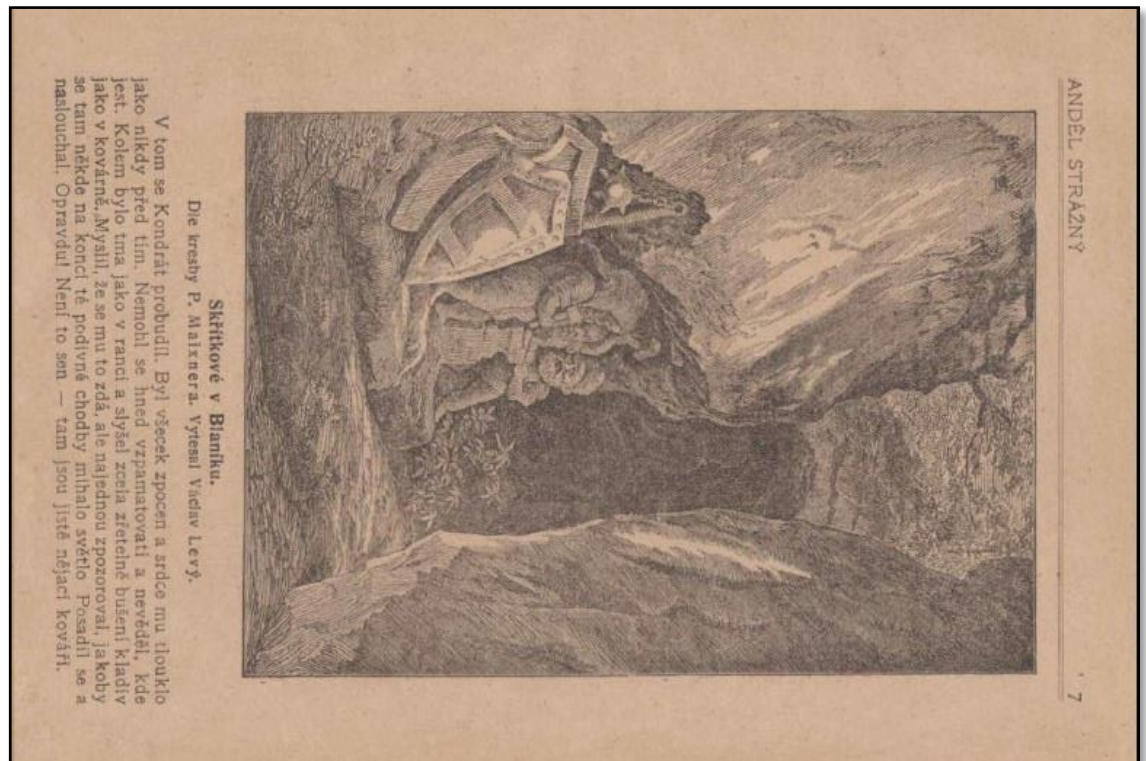
- Příloha č. 23:** Píseň
- Příloha č. 24:** Píseň jako příloha
- Příloha č. 25:** Ilustrace s náboženským motivem
- Příloha č. 26:** Lány
- Příloha č. 27:** T. G. Masaryk
- Příloha č. 28:** Jan Karafiát
- Příloha č. 29:** Obálka *Růžového paloučku* z roku 1922 a 1929
- Příloha č. 30:** Kašpárkův koutek
- Příloha č. 31:** Příběhová kniha
- Příloha č. 32:** Vzpomínka na rok 1918
- Příloha č. 33:** Obálka z roku 1937 a 1939 jako příklad vlasteneckých kreseb
- Příloha č. 34:** Příhody z vlaku
- Příloha č. 35:** Velikonoční tradice
- Příloha č. 36:** T. G. Masaryk
- Příloha č. 37:** Jan Hus
- Příloha č. 38:** Uhlíček na cestách
- Příloha č. 39:** Obálka *Zlaté brány* z roku 1936
- Příloha č. 40:** Říkanky z Podkarpatské Rusi
- Příloha č. 41:** Kytička (K 7. březnu)

Příloha č. 1: Ukázka příběhu z rubriky *Tragická smrt*

(Zdroj: *Anděl strážný*, roč. 43, č. 2)

Příloha č. 2: Doprovodná kresba k pohádce *Skřítkové v Blaníku*

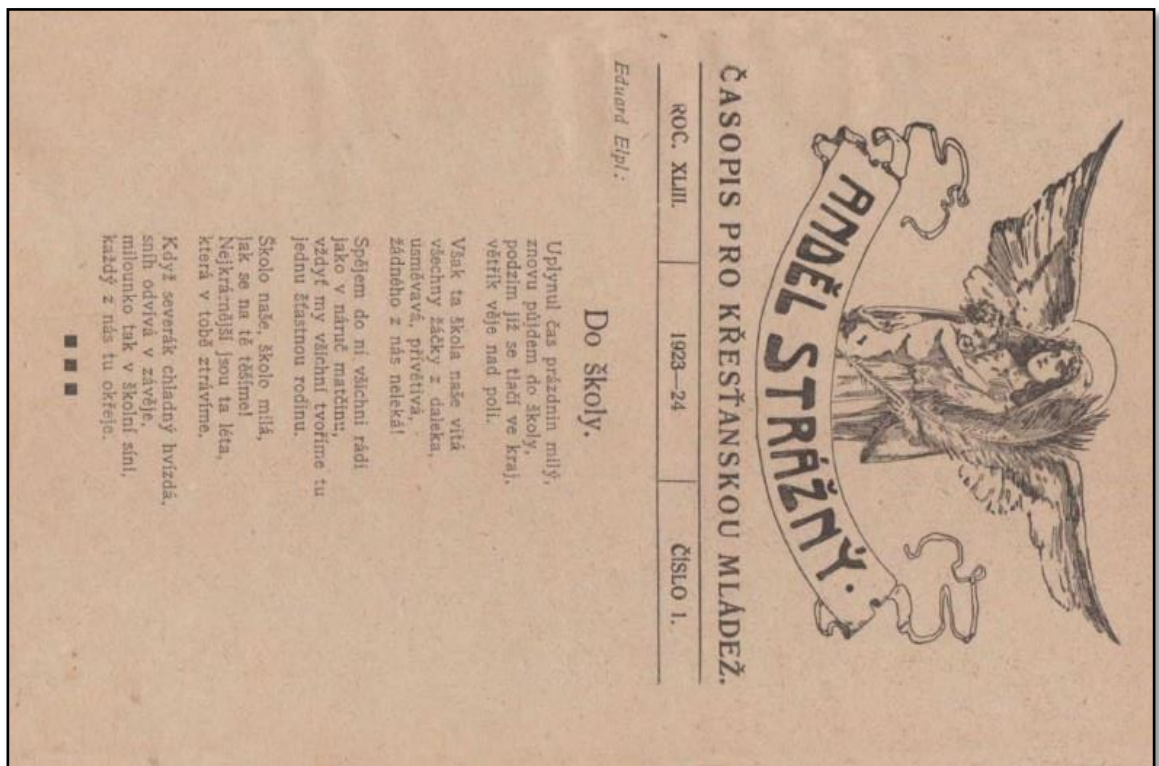

(Zdroj: *Anděl strážný*, roč. 43, č. 1)

Příloha č. 3: Obálka *Anděla strážného* z roku 1938 a 1923

(Zdroj: *Anděl strážný*, roč. 58, č. 4)

(Zdroj: *Anděl strážný*, roč. 43, č. 1)

Příloha č. 4: Fotografie chovank „Vincentina“

Trojístek chovank „Vincentina“, jediného našeho lidumilného ústavu v Praze-Břevnově, který občas pečuje o 400 nevyléčitelně nemocných ubožáků.

VÁNOČNÍ STROM CHUDÝCH.

Edv. Elpl.

O svatě s tím tiché noci,
hvězdy zářné nade slují,
pastýře zřím, vánočné kráje,
jak když bílé mráčky plují.

Každý s dárkem čile spíchá,
poklonit se, pocit vzdáti,
jak by srdce Marky Boží,
chtěl dnes blahem rozehřáti.

Ověku přináší jeden,
jiné medu trochu s sebou,
i kožíšek jeziskova,
když ty něžné nožky zebou.

Chceme-li ucití větu krásnou
o vánočních v dědkem v duši,
zpomeneme dnes chudých dětí,
jež hlad, zima, nouze křuší.

Jak hvězdy jas dnes též září
na náměstích stromů světila.
Volají: „O, dejte rádi
chudým dětem chleba, teplá!

Vždyť jen ten, kdo rukou podá,
sizu setře s oka dětem,
toho srdce o vánočích
zaskvěje se čistým květem.

OKENKO DO SVĚTA.

VELICE MNOHO ODBĚRATELŮ A ČTENÁŘŮ ANDELA STRÁŽNĚHO se ocitlo téměř přes noc zcela neočekyvaně pod cizím panterem — za hranicemi naší republiky. Vzpomínáme zvláště na velmi horlivé hádkarkate a listitelé z Hlučinska, Těšínska, Ostravska, Opavska, Přiborska, Valašska a Znojemska. Mnohým a mnohým z nich bude nyní zřizováno nebo i zne- možněno další odběrání našeho časopisu. Jejich dopisy svědčí, jak těžce to nesou, jak bolestně se loudí, kdežto jim zase sil- bují věrnost. * Doufáme, že i v nových poměrech zůstanou věrni svému národu a druhému mateřskému jazyku! Další spojení s Anđelem Strážným bude jim jistě jen utěšenou, posilou i nadějí v lepší budoucnost! Přátelé v ostatních, sámsnějších krajích pak v Postupě, aby šířením Anděla Strážného ve svém okolí nám pomohli nahraditi ztráty

utrpěné v zahraničen území, aby náš nej- starší český časopis pronikal do nových

KOLIK ZINATILY ČECHY A MO- RAVA — BEZ VALKY. Třebasže nebývá naše armáda porážena, utrpěly naše země posledními smutnými výslovnými nesrovná- znými ztráty, jimiž byl na čas vykoupen evropský mír. Podle dosavadních úředních údajů možno sestavit tento úhledný přehled o rozloze a obyvatelstvu v Čechách a v ze- mi Moravskoslezské: Čechy mají nyní 35.000 km², Zřítanly tedy Čechy 32,9% světlo území, země Moravskoslezská 15 tis. 350 km². Zřítanly tedy Čechy 32,9% světlo území, země Moravskoslezská 33,9%.

Obyvatelstva mají Čechy celkem 4.697.000, z toho 4.399.000 v Čechách, země Moravsko- slezská 2.270.000, z toho 2.080.000 v Čechách. Celkem ubýlo v Čechách 33,9% v zemi Moravskoslezské 36,2% všeho obyvatel- stva. Čechů pak ubýlo v Čechách 9,7% v zemi Moravskoslezské 19,6%. Dohro- mady mají nyní Čechy a země Moravsko-

(Zdroj: *Anděl strážný*, roč. 58, č. 4)

Příloha č. 5: Rébus

ORISKY.

ROZLUŠTĚNÍ HÁDANEK

ze 4—6 čísla zaslale naječtenou do 10. úno- ra 1938 na adresu: Emmauel MARŠEK, karcioara a redaktor „Anděl Stráž- ný“, Brno-Zlúdenice.

1. PŘESMÝČKA (div.).
K. Boháčkovi — Br. Cyr.

A NÁROD POVSTANE!

O = ě

1938 o *Anděl Strážný* o 126

ustavy dnešního Egypta jsou školy misijní, řízené francouzskými jezuity nebo jinými řádovými řády. Většina vznešených a lepší rodin posílá své děti do těchto škol. Když se jim dostává výběrového vychování. Při školách misijních jsou pracovny a dívky všeho druhu, kde se dívky vyučují povolanými odbornými učitelí řemeslům; vidí jsem zde truhlářské, ševcovské a kovářské dílny. Učtiny jsou jednoduché a ústní, loznic světla a uklizení.

ŘÁD NÁBOŽNÍKŮ zřítanly český bratři Adolf Lev r. 1845, ale dal ji do přesebe až r. 1848, před tím dávali lidé tle, do tak zvaných, částeč, připravených na ných z každé ba i do smyselných, zaborve- uzlík, jak se děje někde u židovů. Při tobožky byly větší, ale záhy se jejich forma změnila, přizpůsobovala kapšám. Dnes máme tobožky nepočetnějších tvarů, ale škoda, že velmi zhnata — přázdni!

PARAFIN byl po prvé vyroben před 55 lety r. 1883, a to v Blansku na Moravě, kde jej získal dr. Reichensach z bukového dřevu. Nyní se dobývá destilací petroleje, skalinho vosku (ozokeritu) nebo z dřevu hrdědouchného. Parafin je bílý, vosku po- dobny, bez chuti a bez vñné a na vodě plave. Vytáhší se z něho levné svíčky.

DARUJTE PŘEČTENÉ KNĚHY. Ve- doucí salesiánského chápěčského domova Praha VIII.—Kobylisy, Cimická 640, obraci se s prosbou k přátelům a příznivcům sv. Don Boska, aby darovali přečtené knihy nezavadného obsahu pro chlapce ústavu knihovně. Dobrá kniha, nejlepší příloha, ne- bude na ležet ladem, bude kolovat mezi chlapci, bude sloužit svému poslání, bude apostofovat.

2. ČÍSIELKA.
Jos. M. Sobola, Troubsko.

12345 vozidlo,
13425 hudecký konzertník,
415245 světadíl.

3. ČTYVERCOVKA.
X — n.

ostrov
bydlíšité
prák
mesto ruské
zelenina

(Zdroj: *Anděl strážný*, roč. 58, č. 4)

Příloha č. 6: Lípa

MILÍ HOŠI A DĚVČATA!

Proč píšeme na titul svého listu jméno LÍPA ?
Zamyslíli jste se již někdy pod obrovitou korunnou tohoto stromu v rozkvetu ? Jakobychom stáli v nesmírném chrámu, v němž žní tajuplná, jemná hudba, krásnější než varhany, hudba, v níž slévají se tisíce tónů v jeden slavný chorál, posvátná hudba staroslovanských svatohájů. Moudrost věků, paměť mnohých minulých pokolení hovoří k našim jakoby se probouzejícím smyslům — a polednou chápeme, že je to život od bylosti s krásnou, vznešenou duší, která je přátelsky spjata s našim srdcem.

Obrovský, mohutný strom, vysokého věku, symbol tělesného zdraví a síly.
Den po dni, rok po roce, stoleti po stoleti těše pracující, mlčky slouží sobě i jiným, mlčky koná své dobré dílo: plátkům skývá přístřeší ve svých rozložilých pažích, včely hostí svým medem, duši člověkovy léčí svou vůní, tělo jeho svým květem.

A přece lípa zůstává svobodná, nezotročena, není mezi ní a člověkem vztahu pouhé užičkovosti, ale vztah lásky a dobroty: člověk ji vsazuje u svého obydlí, šťasten, zahálí-li jeho střešní svou mocnou korunou, — a nečím tak pro užitek, ani jejího dřeva nedbá, nechává ji dozít, chrání ji jako vlašovku, — a ona za to pod svými ochrannými křídly chrání jeho slavení, svaděje oddané blek po svém vlastním těle.

Beze slov mlví k srdci našemu duše tohoto stromu statičsem svých listů, statičsekrát na nich kreslí obraz srdce, jako by znovu a znovu opakovala onen velký nepsaný zákon lásky, jehož je hlasatelem.

Je symbolem pokoje, míru a požehání.
Je živým pomníkem, památkem slavných událostí.
Je symbolem svobody, — proto sázíme „lípy svobody“, — a prostá lípová ratolest je nám nejvyšší oslavou vítěze.

Je posvátným symbolem naší slovancké duše. —
Rekněte, co může být krásnějším obrazem našeho úkolu, našeho poslání v rodné rádnosti ?
A proto píšeme na titul svého listu jméno LÍPA.

REDAKCE.

Z myšlenek knihy Jaroslava Naumana „Duše stromu“.
Kresbička Mikoláše Alše.

1

(Zdroj: *Lípa*, roč. 6, č. 1)

Příloha č. 7: Meziškolní dopisování

rázných habků? Jen si vzpomněte, co již má! Víte ještě, jak jsme v této hídce ve 3. sále Lipy poradili Hledece peřičku zrajících habků? Tam si mělo oblést takový pájník čerwonický řábek, jako pan Franc ze záhnu. Jindy si vezme modrý plášť — v mraku do budet — jindy pájník žlutě stásovy v hrabovce omáče se z jablem, kterou tak doře připravuji na moravském Slovákku. A nikdy si, tasák, hraje na schovávání: zalez do bramborové kaše, jen misy jazyček pozná, že se tam schoválo se svým bratrem, žlutoučkým mláskem.

Alé nemyslete si, že se musí vždycky schovávat! Máme je rádi i v jeho bílé, pěkně kosišce. Brambory na loupěku a k tomu hrnek kyselého mléka — to je jídlo pro královskou tabuň!

Přemyslejte trochu, prosím vás, v jakém utrojení jste se už s mlékem u vás doma setkali: jak se spoliš s mloukou, bramborama, zeleninou, sladkoviňi, jidly. Napíše nám o tom a nezapomene přiložit oměti a stih — předpis na upravení.

My si hady by vaše dopisy pečlivě schováváme a do ní možná, že i z toho uděláme malou výstavku, kde budou uvedeny všechny vaše recepty s oznamem, která Dorostová třída z kterého kraje nám je poslala. Pak by se ale nejlépe předpisy měly provést jako úkazy, že? Alé o tom si povíme později, až se nám hodně předpisi sejdou. Tedy zatím nám hodně píše a posíláte recepty na ta jídla, která jsou ve vašem kraji nejobyčtější. J. S.

Jak připravují bramborové jídla na Slovensku, napal nám Dorost z Pohronice v Oravě, z Dlhého Oravou, ze Zlatých Moravců, Z. Moravy dostali jsme příspěvky z rodné školy v Kroměříži, z L. c. mást. školy v Hodoníně, z Lužné v Vasianu, z Hluku u Uh. Hradité, ze Svaté, z Přerádku pod Řoz. norem, Mladějka a Kyjovce, z Čech psaly nám dorostové třídy z Horňák, z Vysokou u Náchoda a z III. obce dvě na Záhorské. Vyšší uvěřejníme v některém z nejbližších čísel Lipy. Těšime se na další příspěvky.

MEZIŠKOLNÍ DOPISOVÁNÍ.
Dorost o. 6. v BEZMĚROVÉ na Hané píše svým kanaradám ve SVALLAVÉ na Podk. Rusi: „Milí přátelé, nebeže se na nás, že Vám tak dlouho nepřelme. Donalší jsme již drůly Vaš dopis. Je to od Vaš hraček, že se staráte o nemonocho, hocha a že mi vaše besedy. My máme mnoho práce a je nás na to málo. Vaše třída je dvakrát početnější než naše. Měli jste asi velkou radost ze slavnosti kázání lip

a divadla v přírodě. Ve drukem dopise nám popište Vaše milé městečko a posíle nám obrázek továrny na lín. Oč p. sekretáře Dorostu ČSL, C. K. z Mulakova jsme dostali několik krásných fotografií, kde jsme viděli Vaše krásné Verčovny. Posíle nám krásné písně, které se nám líbí, zvláště Vaše hymny. Prosim, pošle nám i noty, aby se mohlym písničkám nauřit. Popřevzvíme svéček Váš i Vaše písně učitel. Přikládáme tři limonety, které naši hoši vyřili, a banánku:

Pod našimi olary
sedel vrabček,
hledal do světnice,
prosil drobeček.
Nasypu ti, pláčku,
hrstku zrnček,
zaovlíkáš jasně
jako zvonček.*

*Sozila Maláková Božena,
židkyrné obecné školy v Bezručovce.*

STRÁZNICKÝ Dorost zaslal album, z nejkrásnějších, jež dosud posílá našim učitelům, pro členy klubu »Self-Starters« (Svou vlastní silou) střední školy v severoamerickém městě Atlanta. Album je splněná práce záku mět. Školy a zákyš 5. třídy děti obecné školy. Na prvé stránce je nakresleno pěkně vyzdobené srážko, jež svědčí o tom, s jakou láskou Dorost sestavoval odpověď svým americkým přátelům. Kromě úkazu, vjavení tvorby kreslířské posílá strážnický Dorost věz obrázky ze života pana presidenta. Do alba vpsal mnoho krásných hesel, myšlenek velkých lidí různých národů, a všechny stránky bohatě vyzdobil krasnými kresbami a řezbami do limonety. Všechny obrázky dýšají láskou, byh květy, sluncem a radostí ze života. Každé písečkové let s pozdravy ze Strážnice do dalších amerických listů, že své poselství tam na druhém břehu dobře vyřídí!

V. S.

DOROST INDE.
JUHOSLAVIA. Naši jihoslovanské bratřa a sestry v Dorostu Červ. křta, kterých je přes 132.000, konají práci, na kterou má za být právo hrdin. Snad našim nejmužnějšímu častou ich janské činnosti byl huzovný boj proti tuberkulóze, který vyvrcholil v troci jarních dnů, od 29 do 31. mája, keď Lípa proti tuberkulóze uopisovala přednášky na větrných školách a zaslala letáčky celému učitelstvu. Členova Dorostu usporádali celobné a správcovy mesiom mesic přiklady, kterých napisy mázovne hlá-

116

(Zdroj: *Lípa*, roč. 6, č. 8)

Příloha č. 8: Jak zlepšíme svou třídu?

HLAVIČKA NA BOLI.

Lidová píseň. Pro třídního dělníky sbor zhumbravského. Josef Mautka.

JAK ZLEPŠÍME SVOU TŘÍDU?

Neždá se vám, že po návratu z prázdnin připadá vám vaše třída nějak smutná a cizí, jako by ani nebyla vaše? Snad jste byli zvyklí krami krásou a čistotou letní přírody, že se vám nyní zdá vše tak pomutě a šedé. Snad ano. Možná však, že jste si svou třídu dělali ve vzpomínkách krásnější než skutečně byla. Ale už je tomu jakkoli, bude nejlépe, když místo dlouhého lámání hlavy odstraníte vše, co se vám na vaší třídě nelíbí a proměníte si ji v milou a útulnou klíčku.

Podveďte se tedy, co by asi potřebovala. Malba stěn i stropu je již zasláha, hlavně u kamna, je dosti zakouzaná. Bylo by dobře dát ji vyfilit. Není to sice povinností potřebe peníze z dorozovného fondu a další si svou milou třídu vymaloval, jak by pro sebe. Pak by však ze třídy mysly zmizeli všechny věšáky na šaty, pod nimiž byvá ržna od všičích kniš oděvu vždy odřena a znočičena. Zvlášť za zimních plikanic, kdy se tolik sněhu a vody domce na šatcích do třídy. Věšáky byste mohli umístiti venku na chodbě a tím byste také odstranili ze třídy kabáty, které vám kazí vzhled ve třídě tím, že se snší a při tom zapáchají.

46

47

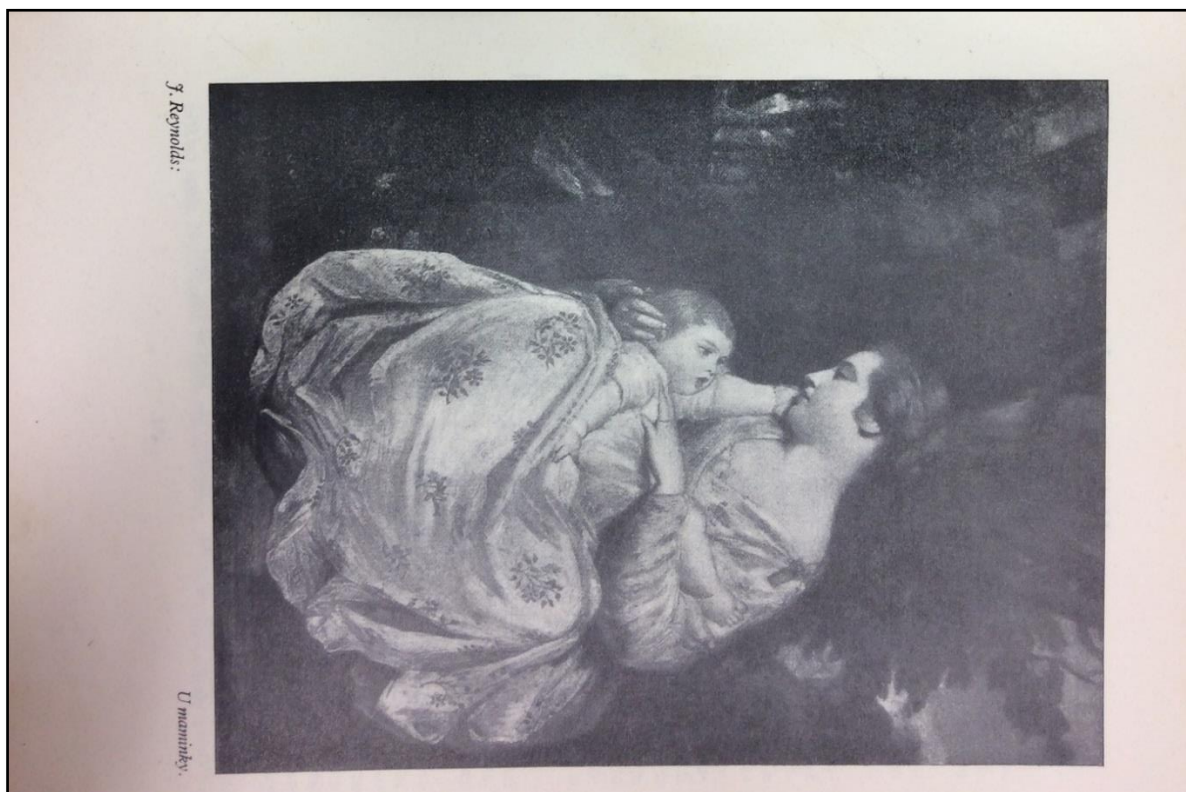
Poznámka: V druhé příloze „Naše práce“ najdete obrázek a popis velmi praktického a laciného zařízení šatny na chodbě s jednoduchými věšáky, olejovým náterem stěny pod věšáky a s kladnami pro optění nohou při přezouvání.

(Zdroj: *Lípa*, roč. 8, č. 3)

Příloha č. 9: Kresby Rembrandta a Joshua Reynoldse

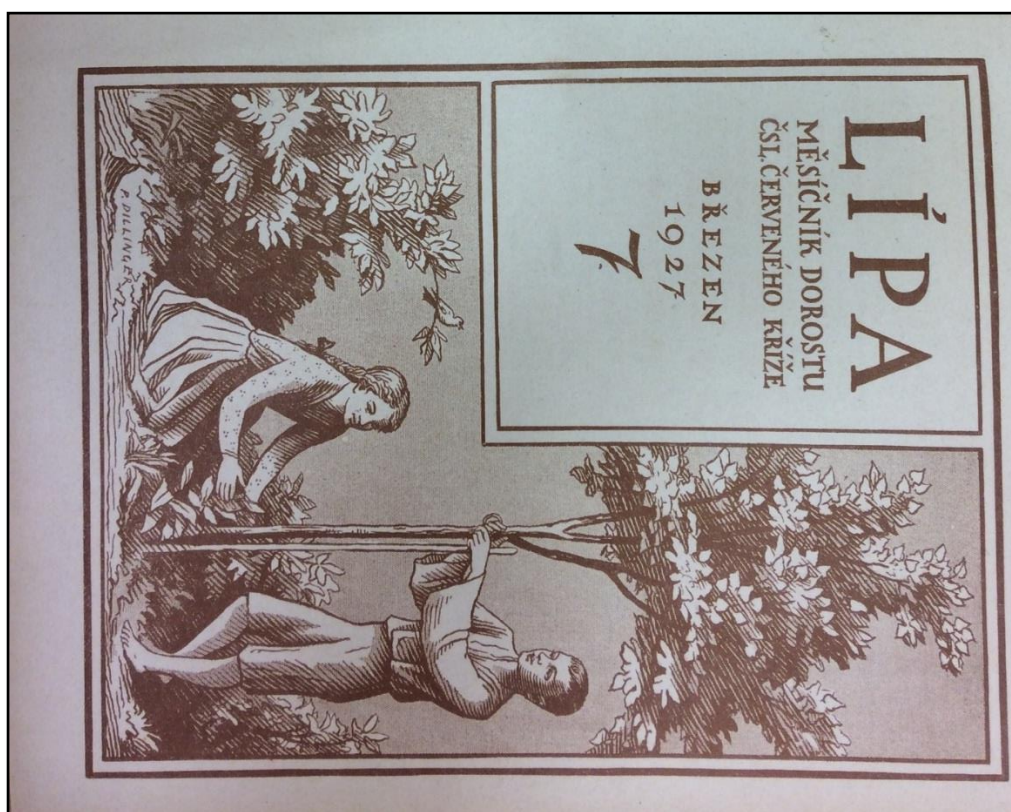

(Zdroj: *Lípa*, roč. 8, č. 3)

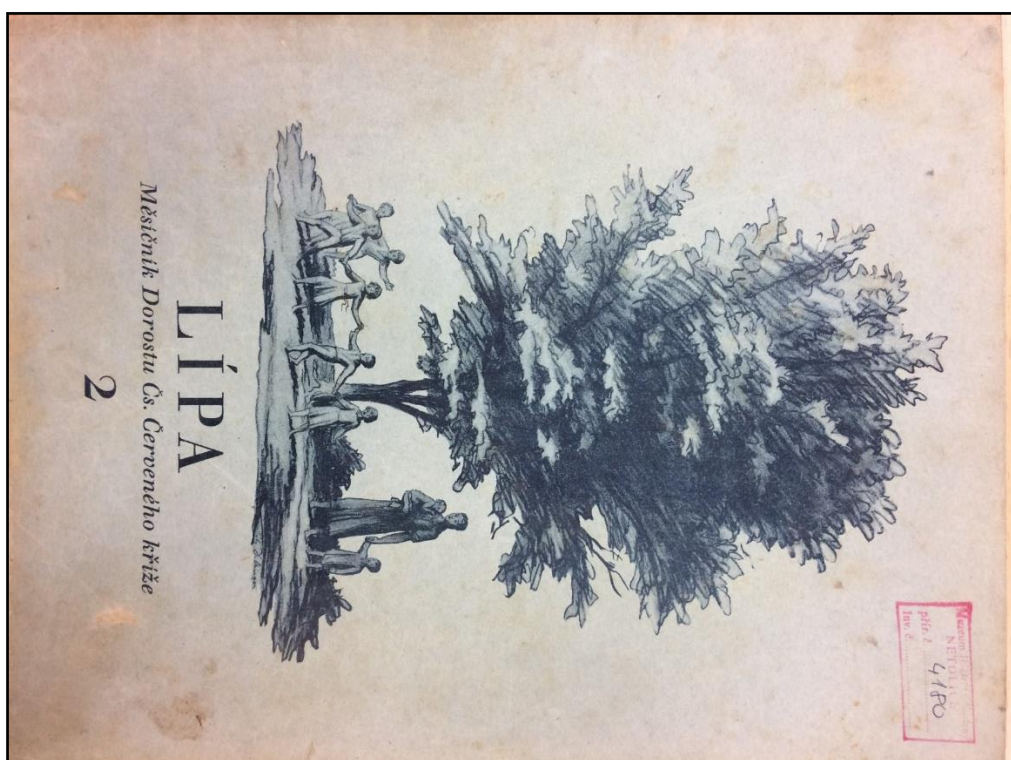

(Zdroj: *Lípa*, roč. 13, č. 5)

Příloha č. 10: Obálka *Lípy* z roku 1927 a 1930

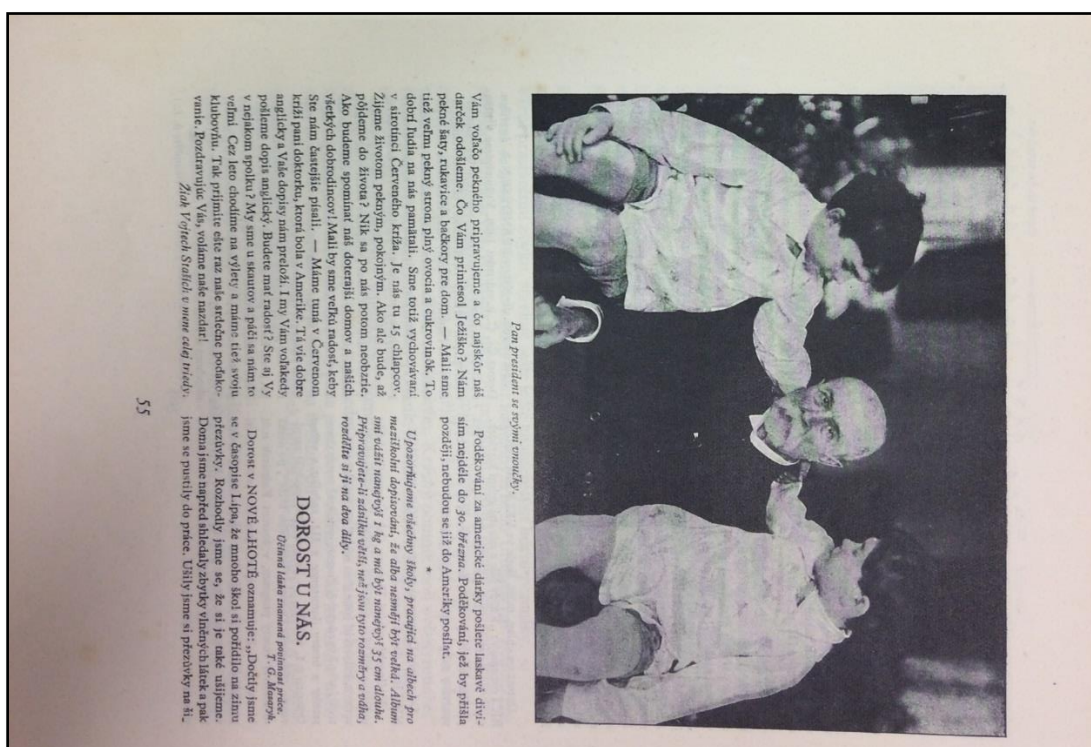

(Zdroj: *Lípa*, roč. 7, č. 7)

(Zdroj: *Lípa*, roč. 10, č. 2)

Příloha č. 11: Fotografie T. G. Masaryka s vnoučaty

(Zdroj: *Lípa*, roč. 10, č. 7)

Příloha č. 12: Jak oslaví děti desetiletí svobody národa?

Jak oslaví československé děti desítní svobody národa?

Deset let již žije národ československý svobodně, ve vlasti, po vzoru nejpokročitějších států ztřízené republiky. Deset let po dlouhém, více jak třicetiletém úpadku a ponížení všeho, co bylo českým, žijí mužové, ženy a děti našeho národa svobodně, sami o obecných, všech se týkajících, věcech rozhodující, sami pro sebe, pro svůj blahobyt, ščestí a pro dobrou pověst národa pracující, sami nesouce chválu i hanu za vše, co činí, sami majíce odpovědnost za osud vlasti a národa v budoucnu.

Rozhédněte se kolem sebe, všude uvidíte stopy svobodného života svého národa. Vyrosla neurčité množství škol, ale vyrosla všechna města i dědiny, připravili do mnoha pro ně vhodných životních povolání, aby jednou samy se v nich živily, přibýlo i jiných útvarů pro vzdělání a zdravotní lidu, národních knihoven, sokolských a jiných tělocvičen, ozdraven pro chore a na všech těchto místech a spravedlivěji byly rozděleny pozemky, staví se nové železnice, splavňují se řeky, při všech pracích přibývá strojů, rozšiřuje se užívání elektřiny a všim tím a mnohým jiným roste *hmožný blahobyt, dobrou pověst národa* pak šití všichni pracující Českoslováci, učící se mládež, dělníci, živnostníci, hospodáři, lidé ve všech vyšších povoláních, v neposlední míře umělci a učená, všichni, kteří při svém díle vynikají a svou práci celému světu — třeba na takové výstavě, jako je letošní výstava soudobé kultury v Brně — ukazují, jak dovedou Českoslováci mysliti a pracovat. Nám všem se však také lépe a snadněji žije nejen doma, v soukromí, ale také při každém vstupu na veřejnost, at jednáme s úřady, v nichž jsou naši krajané na místech vedoucích a nejvyšších, at ve službě vojenské, kterou konají naši jinoši ve vlasti, na obranu vlastní ztřízené československé armády, at cestujeme nebo obchodujeme se zahraničím, kde naše úřady nás ochraňují a nad našim prospěchem bři.

7

Jak oslaví československé děti desítní svobody národa?

na radost svými dětmi, krásná, silná, vel - ka, o - ba - le - na květní!

* Dítěti noty se zpívají, není-li možno přečísti rytmickou notu v prvním hlase.

(Zdroj: *Lípa*, roč. 9, č. 1)

Příloha č. 13: K 7. březnu

Zdeněk Glos, II. roč. měř. školy v Pernecku.

K 7. březnu.

Dnes pozdrav do Lán letí
od pomurských školních dětí,
neb náš první prezident
87 let živoa světi.

Je už to slušná hromádka
a zniť jako pohádka,
jak přel lety se narodil
a náš národ osvobodil.

Přejeme mu dlouhě žít,
v cestu kladem tuď kvítí,
by na tvář usměv stále měl.
Pan Bůh nám ho dlouho zachovej!

Dokončená úloha.
Z vypracování německého sešluka.

Bylo to v srpnu 1914, kdy Rusové řátili ve východním Prusku. Sedli jsme večer v našem malém domku, který ležel trochu za vesnicí u lesa, a přemýšleli o tom, zdali máme ráno utíkat do Královce. Nejbližší sousedé byli již pryč, ale já jsem měl nemocnou ženu a dvě nedospělé děti, a tak nám to bylo zatežko. Neboť kromě domku a kousku polí neměli jsme nic než několik grošů. Vše, co se vešlo na vůz, bylo již připraveno, ale my jsme ještě čekali. Ovčák ze statku tvrdil, že Rusové jsou ještě daleko, a my jsme mu věřili.

Kouřil jsem svoji dýmku, moje žena plačila a děti dělaly svoje úkoly. Lína pochtala nějaký hrrozý příklad, se kterým nemohla být hotova, a Gustav psal německou úlohu na téma: „Sladké a slavné jest pro vlast zemřít.“ (Horatius.)

Napsal první věty: „Áno, jest sladké a slavné pro vlast zemřít. A když přijdou prokleti Rusové —“

Áno, „když přijdou prokleti Rusové...“ Tak daleko to Gustav napsal a oni přišli. Najednou přijel ovčák na koni z lesa jako pomatený a volal: „Už jsem v zámku, dělejte rychle, pro Boha!“ A my, aniž bychom přemýšleli, nasedli jsme rychle do vozu a pryč. Na stole zůstalo všechno, jak to bylo: placent a tabulka s příklady, kralic chleba namazaný máslem a sešit na úkoly. Když jsme se schoulili do rohu vozu, viděl jsem ještě otevřené dveře a myšli jsem si: „Pane Bože, měl jsem vzít aspoň pušku.“

Moje žena plakala a volala zase po slepících, ale už se nedalo nic dělat. Cesta s ostatními uprchlými, kteří také utíkali, byla hrrozná. Poznali jsme na ní víc sil než chleba, ale přece jen jsme dojeli do Královce, kde jsem měl přibuzné. A čas utíkal, východní Prusko obsadili zase Němci a my uprchlíci jsme postýšeli opět na návrat. Bylo mi těžko u srdce, když jsem slyšel, jak Rusové zpustošili náš kraj. Co budeme dělat, když náš domek bude spáleništěm? S chvěním a váháním jsem jel

(Zdroj: *Lípa*, roč. 17, č. 5)

Příloha č. 14: Kronika

296

KRONIKA

Kjaicha a Majmatin. Dvojice měst na pomezí sibírsko-dánském. Prvé ruské, druhé čínské, obě obchodní. Mezi nimi volně přecházejí lidé. Kjaicha plná slachů zpuštěná je pravdělně, s vůlesem přirovněné se krávy k ma, obzámenským zdi se hraničím. Kjaicha je v dánské hranici. Majmatin, stranné čínské ční také ozdobná stavba s nápisu a bájevolnými figurami. Majmatin má ulice úzké, s každé strany dlouhými hlými zdi uzavřené, tu i onde hranami opatřené. Uvnitř dvory, několika domy utvořené, tvoří vyhlídka z oken bytů; do ulic oken nebyvá. Uzavřenost Chianu se i takto uplatňuje.

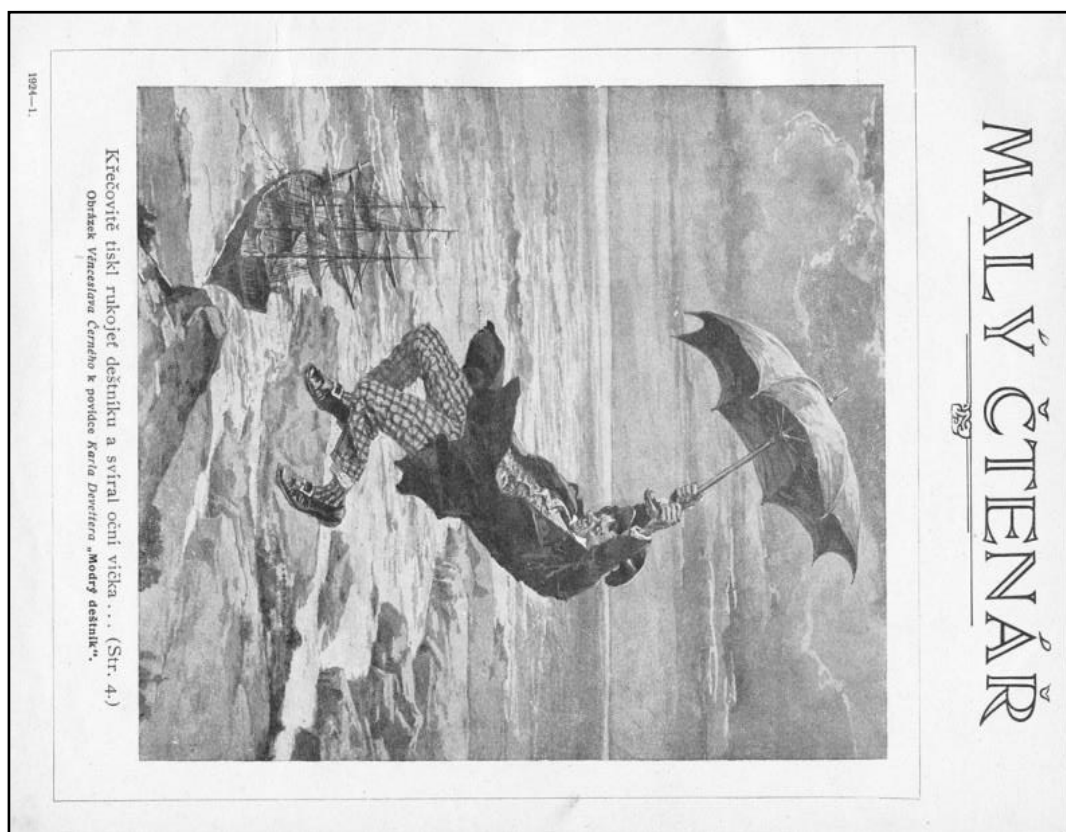
Do této dvojice měst sironáduje se bohatství, zejména stěhání kase podle smiony trnů. Kjaicha je v dánské hranici, Majmatin je v čínské. Majmatin má své jednotle se dvojitě obchodní torvěz. Na tržišti se dosti volněm, však přece obzvedem, vyhlídá se v ustanovenou dobu zboží kupcov evropských, čínských, mongolských, perských i zaponských, jednak pod stany, jednak v krámeh, ba i pod širým nebem. Jedni na pravo, druzí na levo. Každý dle větší obchod umlouvá se na trhu té dvrti, ve které prodávající lidé věžko si předstoupí a s každým obzvedem dožadují se. Znalec vyhodnotí ch reálů a část páze. Rámhoje mu celou rukou odnáá — a nahradí *železnou*, na táldejší poměry velké dovezené sestrogenou (táz chová se do sud ve sbírkách zámka vrtimberského). V souhrané době vycházejí návrhy nuploko-ského chitruge, profesora Sannemburana v Chitruge.

Charvátův Čestřeh. List, Hrvatská, Dánsko, podává zprávou o návratu uprchlíků do jižních zemí rakouských, z nichž jsou nyní lalové vypuzeni, i praví, že bylo o uprchlých mezi bratry Čechy postaráno dobře. Vypaví na př. — jak šli postarání Čechové na rukou uprchlíkům na okrese Homyšlákem, kde se občanstvo všemožně snažilo, aby zmínlo jejich strádání. Časopis ten tvrdí, že uprchlíci ani nemohou došit vyhledání, že obecný důl Chomští, kteří jsou v dánské hranici narodu za to, jak pomáhali, však stědání utobým uprchlíčkám. — *Dobře sbíhaly se nezajímavěji* J. P.

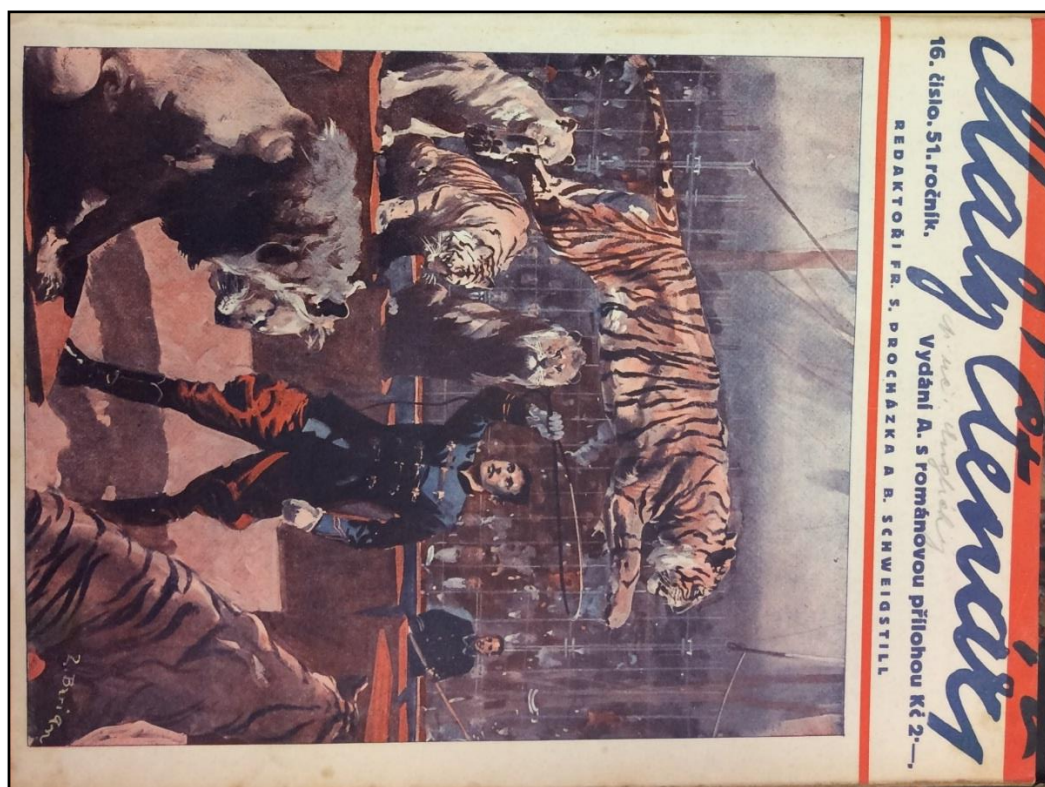
(Zdroj: *Malý čtenář*, roč. 37, č. 12)

Příloha č. 16: Obálka *Malého čtenáře* z roku 1924 a 1932

(Zdroj: *Malý čtenář*, roč. 43, č. 1)

(Zdroj: *Malý čtenář*, roč. 51, č. 16)

Příloha č. 17: Fotografie s popisky

Vilímek, Praha Foto ČEPS

Sona se objeví, lano a na silně šavetní sezona je na Vládné řádě. Ke stavěcí je třeba velké množství psků. Vždy se objeví ze dna teno psěk, těží se díky samouchně iji hned uhláží na připravené paramy, z které se psk vyžádá na břeh. Pska se vyžádá. Na obzoru vidíte dleňky při dobování psků.

Vilímek, Praha Foto Drahav

Vilímek, Praha Milan Proa

N Ā Š

Ve východní Indii a také v Africe a v Americe, kde vlna, přetřpytá, kteří padají velmi bojovně, v domácím hospodářství se však osvědčil jako výborné plemeno. Východní konal manilavou práci a kromě toho dostal výbornou kůži a chutné maso. Neptě se si bavila s bisonem americkým.

Vilímek, Praha Foto ČEPS

Co nevidět zahnou práci, nový a krásně oděný. Vím, že se jí přizpůsobí a šine na každém přírodním a chvilky, které v ní zastře. Až se jahnou buďte bavit u táboru jako host na ná- táh. Na Malého ženské a také na Malého ženské a napíše nám, o čem jste si vypravovali. Pošleme se z vaší radostí.

Vilímek, Praha Foto ČEPS

(Zdroj: *Malý čtenář*, roč. 58, č. 20)

Příloha č. 18: Pro výstrahu

Ročník XXXII

RAJSKA ZAHRADKA

Strana 11

O J Trenčína po silnici mladý Slovák smutně kráčí, žal se zračí v jeho líči, horké slzy očí smáčí.

Opuští ten kraj svůj dravý musí z chudé domoviny, kde mu pobýti byl tak dlouhý, musí, musí do ciziny.

Ohlíží se nazpět stále, smutně hlavu svojí kloni, než, nic plátno — musí dále, na zádech mu dráky zvoní...

Fr. Šebesnik.

—◆◆—

Pro výstrahu.

—◆◆—

Mil čtenářové! Budte vždycky opatrní. Dánil listy přínášejí stále zprávy o nešťastných zaváháních neopatrnosti. Několik z nich zde podáváme:

O sudn ý náđ. Dne 18. srpna vylezl 13letý syn pošovornio zřizovce Otto D. ze Smíchova na čtyřmetrovou zedku domu, ale spadl a utrpěl těžké vnitřní zranění. Záchraná stánc e ho dopravila do vše- obecně nemocnice, kde zůstal v ošetřo- vaní.

Tonoucí chlapec zachráněn. Dne 13. srpna lezl po stavěcí spávu v Kosteletci n. Orlicí chovaneč tamního řídka a skokoznuy spadl do vody právě v místě nehlubším. Neuměl plavat a proto zůstal hned pod hladinou. Dozorce řídka nemohl odvázy sk. čili do hluboké vody, leč nedaleko se koupal skaut, stu- dující realky Jan U. jenž bez váhání vrhl se do vody a díky jemu, vypsal hochka na břeh; zachráněni jsi tak od jisté smrti.

O sudn e pokouření. Toletý VA clay G. z Udic, zaměstnaný u jednoho rolníka v Lázaněch u Chomutova, ušel večer 12. srpna s horčík cigaretou v ústech. Neuměl, že kouří naposledy. Byl při tom přemožen spánkem a udušil se koutkem z doutnáček pětiny, kterou cigareta za- pálila.

S padl se s k á l y. Na východrácké nádráží přivezen byl dne 6. srpna vla- kem ze Revnic učen Antonín H. z Kar- lína, který na výletě u Revnic spadl se skály asi 4 m vysoké a utrpěl dvě těžké rány na temeni hlavy, i možaví odřezání. Byl převezen autonomním záchrané stánc e z Východráckého nádráží do ne- mocnice, kde ponechán byl v ošetřování. Z. n e o p a t r n o s t i. s e o b ě š t i l. 17letý holčský pomocník S. v Sonne- bergu u Bora byl by si rád dne 30. srpna ve stodole na tránu zavěsil kolo. Sehnal tedy provaz a zrovň z něho opátrku, vystoupil na kozlik, aby ji připravil, to se mu síce podařilo, nešťastnou náho- dou však mladíkovi při tom uklouzla noha a otráka zadržla se nešťastníkoví okolo krku tak, že ho zaskrtila.

H o c h u m r e c e n a u t o m o b i l e m. Na silnici mezi Velkou Skalici a Chbuzi u Harce Králové vjehl dne 24. srpna v zatáčce žlezy chlapec obchodníka do- bytkem Roud. J. z Chbuz e před autonomní- jstěm továrníka z Moravy, byl auto- mobilem přejet a na místě usmrcen. Poutkem byl na hrbuové v Chbuzi ná- kladem zmíněného továrníka, jenž však na nešťastí tom ani jeho hřbe neměl viny.

(Zdroj: *Rajská zahrádka*, roč. 32, č. 1)

Příloha č. 19: Zvyky slovenských dětí

Strana 56 RAJSKA ZAHRADKA Ročník XXXII.

Vánoce jsou zde.

Krásné, milé vánoce již jste zase zpátky, radost, štěstí, veselí nesve v české chatky.

Radost nesve v českou zem, ku všem lidem, dětem Narodil se Kristus Pán, až zní celým světem!

Narodil se Ježíšek, krásné dítě Boží, které lásku velikou v lidském srdci množil.

Mnozí lásku v srdcích všech kdož ji znal v duši, a ti nikdy k chudně nejsou slepi, hlouši.

A. M. Kaditáková.

Zvyky slovenských dětí.
Napsal Ant. S. Zápustecký.

Přišli k nám na Nový rok čtyři slovenští hoši s jesličkami. Jest to zde na Slovensku prastarý zvyk, neboť přechází stále ze starých na mladé. Také v Praze v dřívějších letech bylo vidati Slováky s jesličkami, kteří takovým způsobem se živil.

K nám však přišli hoši z nedaleké vsi, veselí a čiperní, až jedna radost. Ti nepišli za vydělkem, ale už ze zvyku, že tak činili každý rok. Zima bylo, jen se jiskřilo, a chlapi přišli jen v dlouhých, bílých košilách, navlečených na lehkém šatě, a s papírovými čepicemi, pestře pomalovanými, na hlavách. Každý měl dlouhou hůl, dvakrát tak velkou, jak byl sám, a za zpěvu jí tloukl o zem.

A jak uměli zpívat! Obdivoval jsem se tolika písničkám, a tak dlouhým. Za jejich zpěvu napadlo mě, abych některé ty písničky, které se mi zvláště líbily, opsal čtenářům „Raj, Zahradky“.

Láskmile hoši skončili, zavolal jsem je ke stolu a silbil jim, že dostanou dobré bezky pomalu diktováni, abych si je mohl napsati. Hoši bera všech okolků souvili. Jaksi jim lichotilo, že si je budu zapisovati. Povídal jsem jim při tom, že pošlu písničky do „novin“, aby také u nás v Čechách a na Moravě poznali zvyky slovenských dětí.

Hoši poněkud chápali a hned každý chtěl být chytřejší než ostatní, aby jen mohli diktovati. Dví, že se nepohádali, kdo to umí lépe. Musil jsem je na konec rozsouditi tak, aby každý diktoval jen písničku svoji. Písne jsou psány jen částečně v slovenském nářečí, neboť jsem misty hochům dobře nerozuměl, a některých výrazů slovních ani nechtěl. Aby i naši čtenáři rozuměli, musil jsem je poněkud jen upravit.

Celý postup zpěvu u jesliček jest tento. Do světnice vejde nejprve anděl s jesličkami, které má na šandách zavěšeny na zádech. Dá nejprve křesťanské pozdravení a pak jesličky postaví na stůl a rozžehne svíčky. Jesličky, u nás zvané Betlém, umí zdejší lid velmi krásně vypracovati. Všechny figurky byly ručně vyřezávané ze dřeva a pestře pomalovány. — Anděl zpívá:

Daj Boh štastie, milí páni, zdravie, Božské požehnaní!
Veľké noviny vám nesem z neba, počítavat vám chytro treba.

Ročník XXXII. RAJSKA ZAHRADKA Strana 57

Panna Syna porodila, do jesliček ho vlozila.
Narodil se nám Spasitel, hriechů našich Vykupitel.

Přišli k Němu traja králi, donesli mu tyto dary: zláto, kadidlo a myrhu, a přijali katolíckou víru.

Dříve než anděl dorpívá, vejde do světnice pastýř Kilmo. Hoši jsou obleženi stejně, jak jsem už podotknul, a proto teprve dle zpěvu lze poznati, co představují. Anděl po dozpívání stoupne si k jesličkám a dětem v rodné i všem domácím ukazuje. Kilmo při tom zpívá:

Dobrý večer, pánové!
Jak sa vy tu mávate?
Dále byste jadi, piili, na nás také památali.

Já jsem z rodu vysokého a plemene Valašského, ještě i dvou bratrů mám, se mnú idú také k vám.

Jakmile dorpívá, že má ještě dva bratry, jde ke dveřím a vpustí další dva účastníky. Jsou obleženi jako předešlí. Své bratry představuje Kilmo písničkou:

Tu jsou, drazi páni.
Pišta chodi za ovcami, za prasaty, za kozami,
Fedor spává na peci.

Sotva ukončí, hlásí se k slovu Fedor, neboť se cítí uražen, že starší bratr prozradil, že spává na peci. Fedor zpívá:

Dobré, dobré, bratko starší, tvoja reč sa mě velmi páči.*
Nejsem starý, ještě mladý, nemám fšou — ani brady, ale som si zapamátal, co anděl Gabriel zvěstoval:

*) Zamilová, líbí se.

Pannenko Maria v městě Betlémě porodí Ježíška, ve chlévě, na seně.

Budí pochválen, v Trojici jeden Boh, Otec, Syn a Duch, na věky. Amen.

Po dokončení postaví se k jesličkám za předešlými. Pišta zpívá:

A já starší, než Fedora, přešol jsem už stery hora, všeličo som v svete zkusil toto šak som nezakusil:

Nebesa sú otvorené, doľny sú svetla plné, a ty ovečky nevinné, co pasú sa v té brezině.

Ven z breziny utekajú radošú si poskakujú aby mohli byť tam, kde zrodil sa Kristus Pan.

Tu ozve se za dvěmi škrábáni a dupot. Dvěte se pojednou oterou, a jen tento jest obležen za „starého dědku“ s velkými vosy z koudele. Pod paží má housle zvláštního druhu. Místo kobylky má nátonký měchýř, místo strun silné motouzky a místo smyčce, dřevěný oblouk s motouzky. Timto zvláštním nástrojem, vydávajícím chraplavé zvuky, doprovází pak společně písne. Sám však Kuba zpívá z veselá:

A vy páni kamarádi, majte na vy rádi!
Len byste piili a jadi, keby vám dobré ľudie dali, a mě, kocira starého, venku siat nechali.

(Zdroj: Rajska zahrádka, roč. 32, č. 3-4)

Příloha č. 20: Příklad kresby v Růžové zahrádce

Ročník XXXIII. RAJSKA ZAHRADKA Strana 83

budele správně odpovídati k dotazům a také váš zpěv se knížeti zalíbí,“ Pachtolice se upokojili, a za chvilky opět se hluchě ozývaly jejich hlasy.

Po zpěvu následovalo učení, opakovalo se písně, co v roce bylo probíráno. Žáci učili se česky i latinsky, v tomto lazce cvičili se zvláště ti, kteří minuli pokračovati ve vědách.

Martin mohl čekati, že jej otec brzy v dlině přidrží u konvadin, ale přece také ve všem ostaráhn se v učení

Na Martinovi často spočinulo oko Uřňovo a hlavou mu kmitlo, tento pacholík že by mnoho dobého vykonal, kdyby mohl dále kráčet životem cestou, na kterou tak silně vstoupil.

„Bude kovářem, nástupcem otčovým, také může prospívat ve svém povolání“, mnil přebán, jenž se o své zásky staral a jejich blaho stále měl na mysli.

Kníže Vratislav přišel do Budče s malou družinou, jenom s několika jezdy pro bezpečnost na cestě, ale vedle ote na grošovátém koni jel Kráče Václav. Všichni, kteří vřítli pání novinka, hned si ho všimni, a žáci byli nemilo potěšeni, neboť poznali staršího syna Vratislavova neznači.

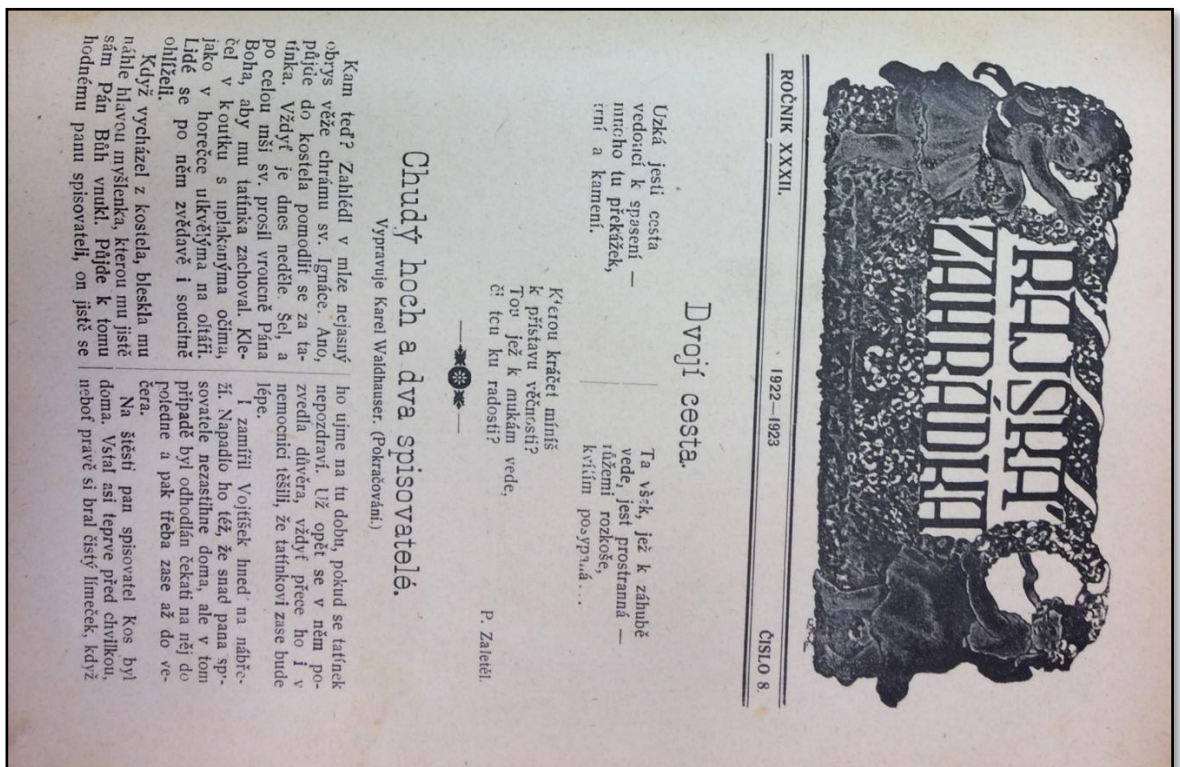
„Václav, budoucí kníže“, šepem poznamenal přeban, stojící za svým zákonem. Býval v Praze a znal nejdřív Václava, ale i jeho bratry Bojislava a Svyřihněva, a čtyři sestry.

ronal, v číi řet vřikal a jiné předří. Proto nat i nyní přeban mnoho společná, že bude za jiné odpovídati a Budčské škole hanby nevnímá. Všelijak mu docházku usnadňoval, za jeho ote se přimlňoval, aby měl hodné díla z hradu i podhradí. Martin mnsí věč s sebou přinášel a přitňáhl. Druhové vidouce ho, vyběhali mu naproti a česem k nemu radostí hradech obyvčelá se do radice zapřítihli a slavne nástroj brnanou vláčeli.

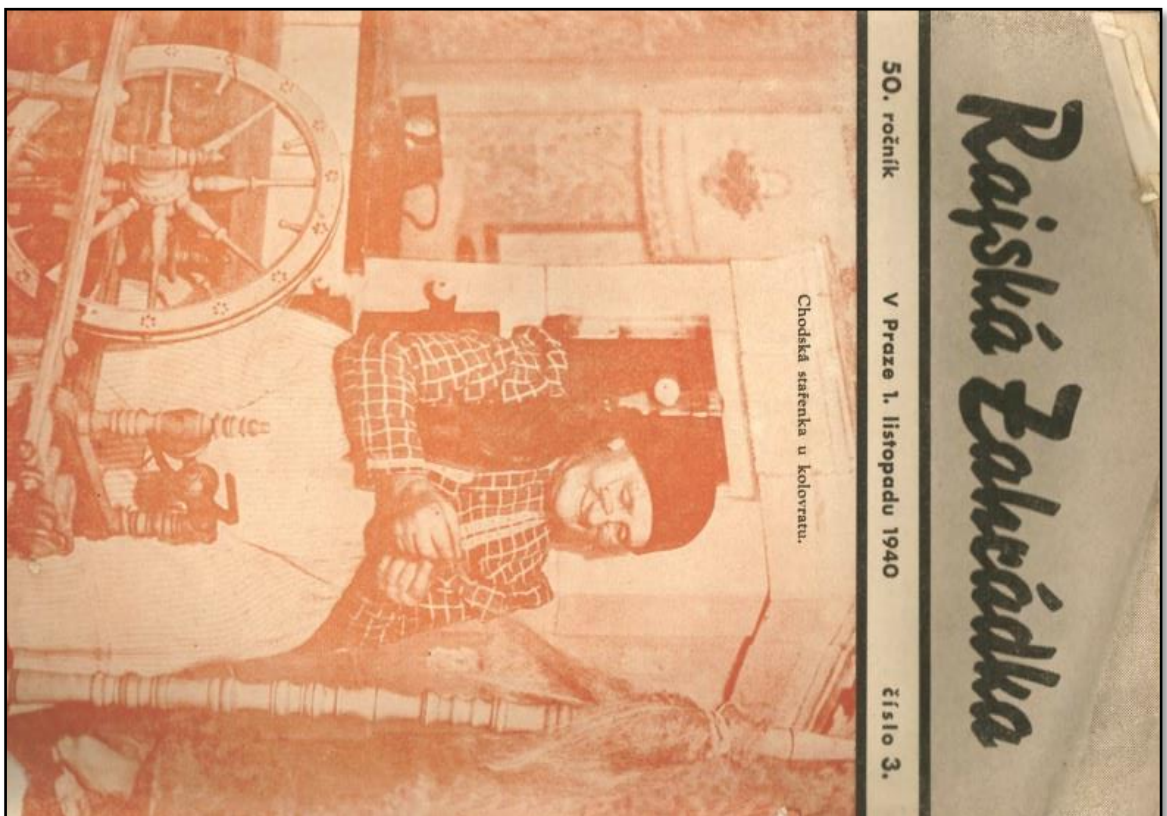

(Zdroj: Rajska zahrádka, roč. 32, č. 6)

Příloha č. 21: Obálka *Rajské zahrádky* z roku 1923 a 1940

(Zdroj: *Rajská zahrádka*, roč. 32, č. 8)

(Zdroj: *Rajská zahrádka*, roč. 50, č. 3)

Příloha č. 22: Nedělní škola

NEDĚLNÍ ŠKOLA

Nejpětiš věc na světě.

Viděli jste už člověka rozněvaného? Každý se ho bojí, a vyhýbá se mu. A takového rozněvaného muže přemohl David. Muselo to být něco velmi silného, co přemohlo mluví Saula. Co to as mohlo být? Rozhodně něco silnějšího než je hněv. Co pak to je? Laska. Největší věc na světě.

Saul s třemi tisíci vybraných vojáků honil Davida a jeho přátele. David utkal a skrýval se před Saulem na poušti, na upatí horstva. Vyžvedalí prozradili Saulovi, kde se David se svými lidmi zdržuje, a Saul přitah se svými rytíři až blízko k místu, kde byl David. Byl již večer a vojáci Saulovi byli velmi unavení celodenním pronásledováním. Přitáhli až ke skále, na kterou se David utkal s poustě, aby se lépe mohl schovávat a chtěl se snažkem připravit na další honbu druhého dne. Poslavili si stany, rozdělali ohně, posedali kolem a z voza si utvořili hrádbu. Uprostřed ležení byl stan nejkrásnější a největší, nad kterým vlála vlajka královská. Byl to stan Saulův. Před stánem chodila sem a tam stráž. Uvnitř pak unavený král hotovil se k spánku zatím co jeho pobocník a vrchní velitel vojsk Abner bděl, aby se jeho pánu nic zlého nepřihodilo.

Slunce už dávno zašlo, měsíc vyšel z mraků a za ním hvězdičky, jako za pasyřem stádo oveček. Vojáci unavení celodenním pochodem, brzy usnuli velmi tvrdě. Ohně dohořival a protože nikdo nepřikládal, brzy vyhynali. Když se úplně setmělo a vše ztichlo, přišel spánek i na vojáky, stráž držičlo před stánem královským. Naposledy ani Abner neodolal a upadl také v hluboký spánek. Tak se stalo, že celé ležení spalo.

David zatím se svými přáteli byl na skále a dival se dolů do údolí, kde viděl ohně, který poznamenahu dohnaní. Tu se David rozhodl se svými přáteli a řekl jim: „Přijdu se dolů podívat, nebojím se, toužím po dobrodružství. Kdo pak se mnou přijde dohlížet?“ Ihned se hlasil jeho nejdůležitější přítel Abizai. A za chvíli oba dva sestupovali klikatou cestou se skály do údolí.

Když se přiblížili k ležení, šli velmi tiše, aby nikoho nevezbudili. Podarilo se jim proniknout až ke stanu Saulovu. Opatrně rozhrnuli zacíonu u vchodu a vkroutil Slabý svíc kahanu poněkud ošvětloval stan, takže rozeznal i dveři těžce oddychujícího Abnera a trochu dále na krásné kožišné křesle Saula, u jehož hlavy bylo do země zaráženo jeho kopy. Abizai se radoval, že konečně má svého nepřítelie ve své moci. A jsem zvedav, co byste asi vy nyní dělali, kdybyste byli na místě Davida?

Abizai se nezdržel a zaseptal Davidovi do ucha: „Konečně! Teď máš toho zlého Saula ve své ruce. Dovol mi, abych vzal jeho kopy a abych ho k zemi proklal, aby už nikdy vstáti nemohl. Vždyť to bude jen spravedlivé za tolik utrpení, která ti připravil.“ A Abizai ani nečekal na odpověď Davida a rychle se hnul po kopy Saulově. Než vtom ho David vzal za ruku a zřejmě rozholostěn mu septal odpověď: „Abizai! Ani tě nepoznávám. To jsi měl přití? Chci! bys sáhout na člověka bezbranného? Spatně našeho Boží vůli. Saul je králem našeho národa a když chybule, nesmíme přec mu opáčet zlym za zlé. Nedovolím, abys mu ublížil. Vezmeme jen jeho kopy a tuto čísi u jeho hlavy a odejdeme. Uvidíš, že tak ho spíše přemůžeme, než jak tys to chtěl.“

Abizai nechalal jednání Davida, tím méně, co zamýšlil s kopym a čísi.

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 5, č. 5)

Příloha č. 23: Píseň

ROČNÍK VIII.

RŮŽOVÝ PALOUČEK

SEŠIT 2.

Pojďme do domu Hospodinova.

Vesela mf

Ó jak rád slyším ta le-ber-ná slova: *Přijdeme*

do domu Hospodi-nova; do domu Páně, kde hršným se

hlá-sá pokoj a smí-ře-ní, radost a spá-sa.

V lásce tam spojeni mlati i státi Ó jak rád slyším ta libezná slova: *zbožně se sklánějí před Boží taří,* *Přijdeme do domu Hospodinova;* *před Bohem spatým, jenž rodné svoji* *do domu Páně, kde čerpáme sílu* *na zemi káhná a při ní vždy stojí,* *na cestu životem, k boji i k dílu.*

Z „Písní malého bratra“.

Nápěv od J. P. Nemanického.

Na moři.

Martin Hudek.

Ilé děti, dci věřítí, *mé cizí kraje, procházeti se v roz-košných hájích, hustých hvozdech nebo ve sínu mohutných tropických stromů, vylézati na vysoké hory a obhlížeti vábné vesničky hluboko v údolí skry-*

že jste odvážlivy. *Miním odváživost vaši v touze po cestování, zřítí, byí jen v myslí, krás-*

17

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 8, č. 2)

Příloha č. 24: Píseň jako příloha

60

Na myšku.

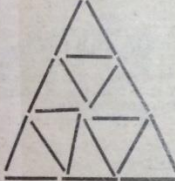
Pišti, pošti, pušti...
Co to v seně šustí?
Myška! — Chceš ji jistě mítí?
Očásek jí musíš vzítí!
Pišti, pošti, pušti...
Co to v seně šustí?

Muře, moře, myře...
Hola, už je v díři!
Na útek se chytě dale,
očásek si s sebou vzal!
Muře, moře, myře...
Myška už je v díři!

???

HRY.

???

Z 18 zápalek sestroj tento obrazec.
Odeber 3 zápalky tak, aby zůstalo
jen 6 trojúhelníků.

Totěž lze řešit s dvěma bílými
a černými v 8 tazích.

Sešit 3. vyjde dne 3. května 1922.

Otiiskovatí články a verše dovoleno jen s udáním pramene.
Tiskli Jaroš a Kalhaus v Žižkově, Jakoubkova 14.

1. Rabim modlba.

Thakerna O Lapa Praha II. Pátová 22.

1. vers
2. vers
3. vers
4. vers
5. vers

Ridi Fr. Kučera. Hlav. spolupracovník Dr. J. B. Simek.
Redakce a správa v Praze-II., Jungmannova 15.
Roč. II. Seš. 3.

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 2, č. 2)

Příloha č. 25: Ilustrace s náboženským motivem

Žalm.

39

vyvoštil jsi slou
spojí nad nebosa,
Lstý malych děh,
I lech namluhndek,
dokazuješ silu
proti nepřítelům,
krole protivny,
přítel čně mstuyom.
Spodrujli nabe,
dllo prsil. Tvojich,
mšic a ty huzdi.
které upemil jsi,
řikám: Co je človek,
ze nah pamětiho jsi,
a co človeka sym,
že ho navštevuješ?

Hospodine, Pane,
jak je na oší zemi
distojné Tvé jméno!

Mlo mošim jsi jel
ondřil učnil,
slanou a cil vealkou
jst ho koronoval.
Panem učnil s ho
nad dílem svých rukou,
nšecko položil jsi
pod jeho zde nohy:
onečny i nohy,
nšecny dohromady,
také zrofe koufy
běhojiet v poli,
nebeské též plectov,
ha i ryby mošké,
jež se prohánějí
moře hlubnamy.

Hospodine, Pane,
jak je na oší zemi
distojné Tvé jméno!

(Zalm 81)

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 1, č. 2)

Příloha č. 26: Lány

Kouček malých přispěvatelů.

Lány.

Lány, širé lány,
jak jste vy teď pusté,
na zřehonech našich
koutečka neroste.

Zdím též jiné Lány,
kde je užjocký mládo,
tam náš pan prezident
má své lemní sídlo.

Sdíli tam tatíček
dřevy náš a mlýn,
chtěl bych ho spartiti
těba jen na chvíli.

Váčeky si tak myslím:
Lány, mláď Lány,
nevíte vy ani,
jak jste požehnaný!

Pavel Dlouhý,
II. tř. Šyma. v Praze.

Švadlenka.

V malé komůrce sedí švadlenka
Skloněna nad krásnými šaty, přiši-
vá ozdoby. Zlutaný plamének spo-
čívá tu. Její práci Petroletí docla-
ní a švadlenka pohledně mluví:
„Proč já snáším chudobu? Proč
jsem sama, bez muže, proč mi je
pán Bůh vzal? Byl tak dobrý. Mám
jednou dcerku Miličku a malého
Svátku. Ti mi však nepomohou. Jini
se radují a na mne sešlali Bůh ta-
kové utrpění.“ Ani nepozorovala
že není sama. Do světnice vkročila
12letá dívka. Naloučala slovně
matřným, a v srdceku vzpřála oš-
vážnost. Ze zadu přibíhala se k
matce, uchopila připravovanou ruku a
pravila ro cehřejším hlasem: „Nena-
hkec, maminko! Bůh je vždy sprá-
vedlivý, učíme se tak v nečelní
škole. Ty stále nařkáš, na Boží
pomoc zapomínáš. Tatíček mě ne-

chtěl, pouštět do mečků! Školy, ty
mi to dovo. Já. Takže pan farář nám
skle je velmi pěkný, kter: Srdce lid-
v Tobě, o Bože. Dej Miu své reče,
maminko, uč: Miu a On ti zašle
pomůžek!“

Děvče se odmlklo. Chvíli bylo
ticho. Vtom maminka zase promlu-
vila: „Budu se modlit, Bohu vyřvat
a co mi dá? Nic, peníze jistě ne!“
„Och, nemluv tak, maminko!“
prosilo dítě se sepiřtím rukama.
„On tě slyší, a pošle ještě větší
bidu na nás.“ Tuto prosbu matku
dojala. Políbila dcerku a ta vyběh-
la ven, sláňet bratra.

Švadlenka šla plně dál. Tět
dcerkou pronesený nešel jí z hla-
vy. Chvěla slova zapuřte, ale ne-
mohla: „Srdce lidké je nepoko-
né, dožad nepořine v tobe, o Pa-
ne!“ Jak krásně ta slova zněla! Za
chvíli vbehl do světničky hořáček:
„Maminko, mám hlad!“ Matce tato
slova drásala srdce. Droněla stěží
zadržujíc pláč: „Nemám. Slávek-
ku.“ „Alespoň kousek chlebska, ma-
mínko. Ty mě trápiš hladý.“ Do-
háněl jsem tě snad? Tato hává
prosba, ty sepiřte hubené dětské
růčky příměly matku, že zvolala:
„O, pomoz mi, Bože, jsi-li tak vel-
ký, a dej, bych mohla aspoň děti
nakrmit.“ A proučenuši v pláč,
klesla na židli. Hořák také plakal.

To vše viděla Milička, přisou-
pila k hořákoví i matce a pravila:
„Ty jsi maminko tak krásně zvolala
tu prosbu prosbu k Bohu. On ji
slyšel a pomuze nám.“ Matka se
vzchopila: „Myslíš? pravila s pat-
ným vzrusem. „Myslí, že mě vy-
slyšel, když jsem v Něj díve ne-
věřila?“ „Dostal, on přilid.“

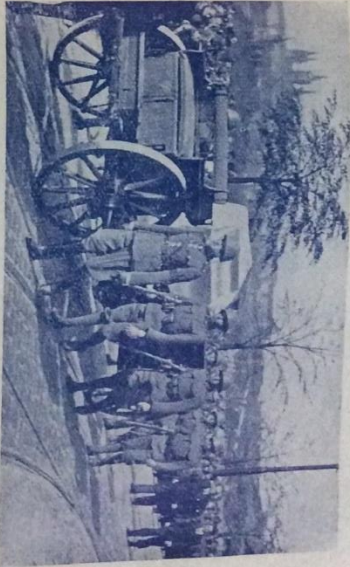
Od této doby modila se švad-
lenka často. Když jí bylo nejhře,
pomohla se, a udeřlo se jí. Do-
pomohu dosiřvána práce více, takže
možná žít děti i sebe. Když pak

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 8, č. 7)

Příloha č. 27: T. G. Masaryk

Roč. XVIII. V Praze 15. října 1937. Sešit 2.

Růžový palouček

Dořech presidenta Osvoboditele.

OBSAH :

Léta, kterého umřel král. K. — Umřel Hospodář. K. — Jan
Sítana: O vnučech presidenta Osvoboditele. — J. Francouz:
K 28. říjnu. — Zlatá slova T. G. Masaryka. — Charliotta Masa-
ryková. — M. Vondrouč-Fastrová: Večer 21. září. — G. Sloan:
Děti v Galliech. — Přítid království Tvé (Piseň). K. — Paměti
deska v Herspících. — B. Černík: Dobré zprávy z Dobříše.
Zprávy. — Zábavný koutek.

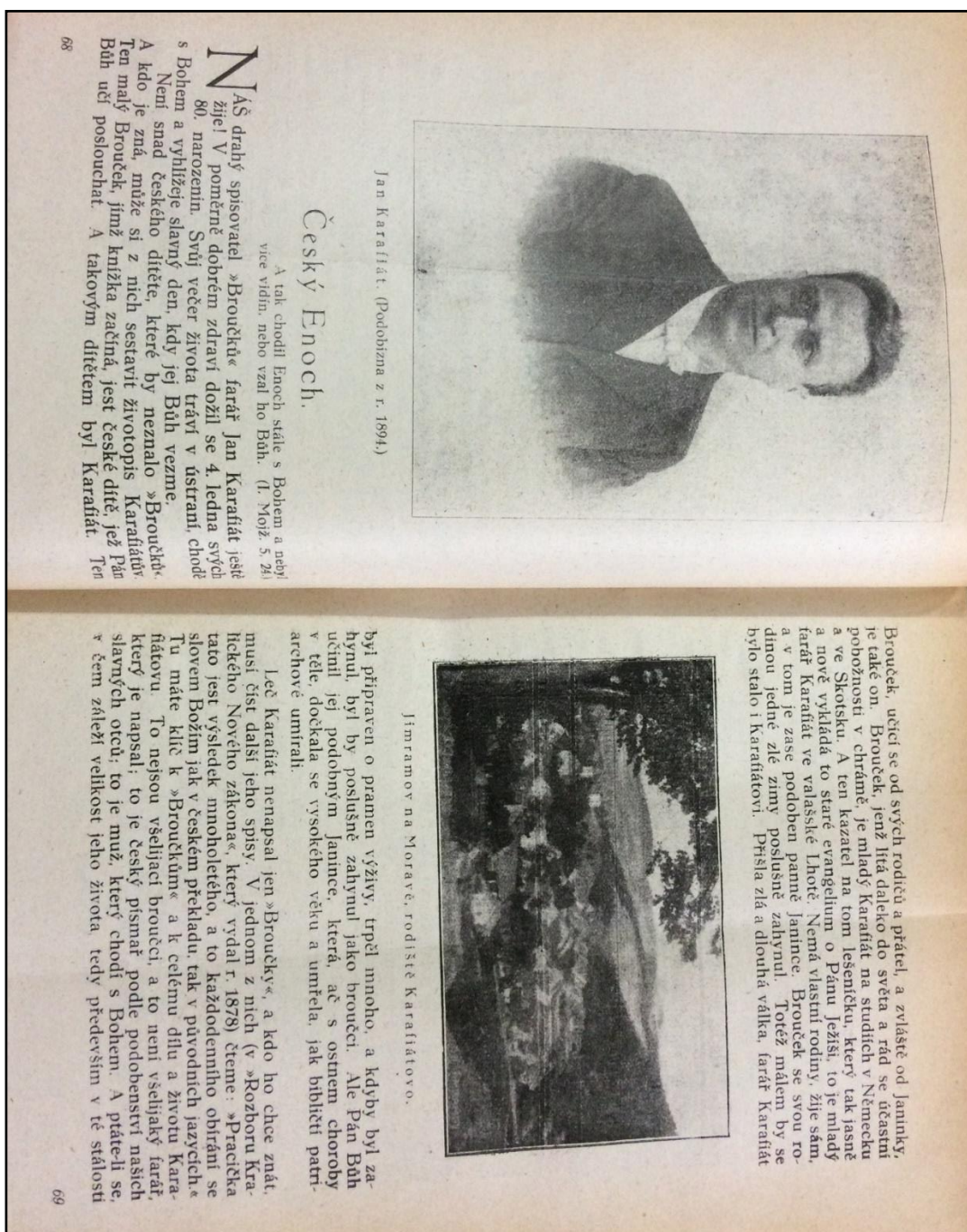
Měsíčník pro děti. Orgán Svazu nedělních škol.

Předplatné 10 Kč. Ročně 10 sešitů.

Vydává nakladatelství KALICH v Praze II., Jungmannova 15.
Tamtéž i redakce a administrace listu.

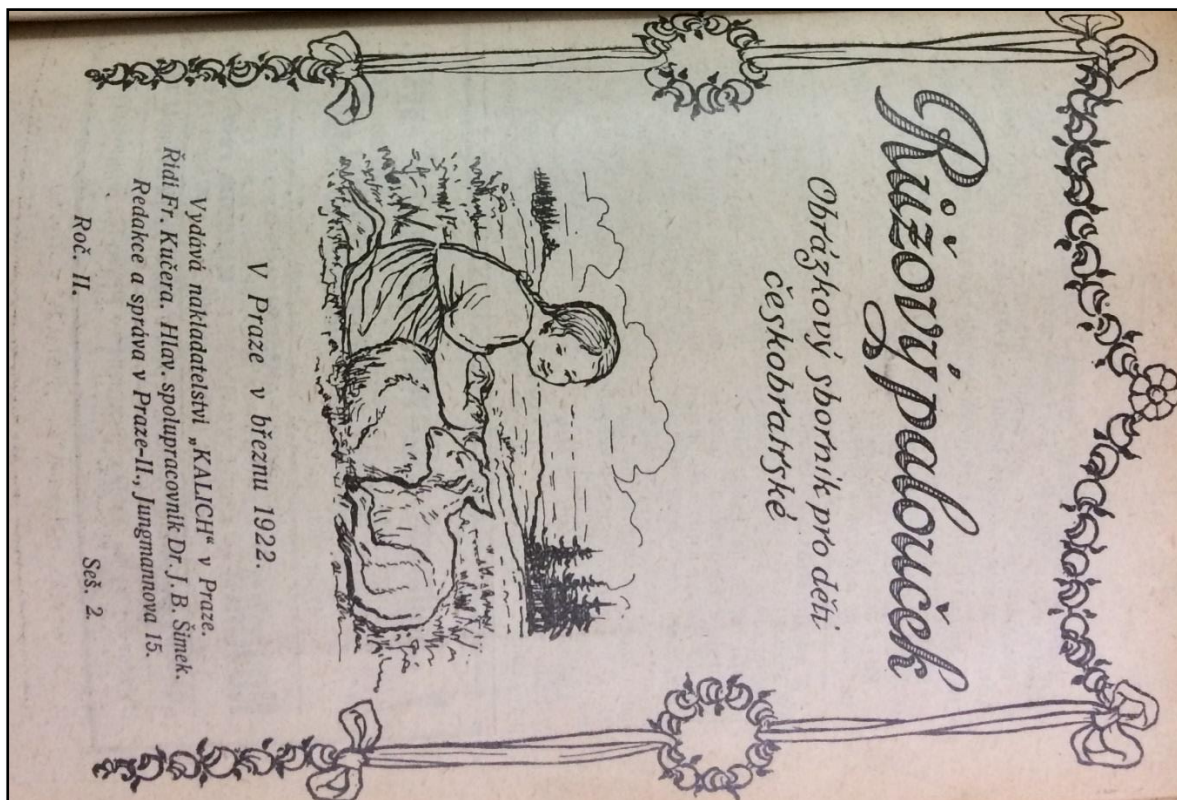
Číslo účtu pošt. spoř. 8730 Praha. Telefon 324-13.

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 18, č. 2)

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 6, č. 5)

Příloha č. 29: Obálka *Růžového paloučku* z roku 1922 a 1929

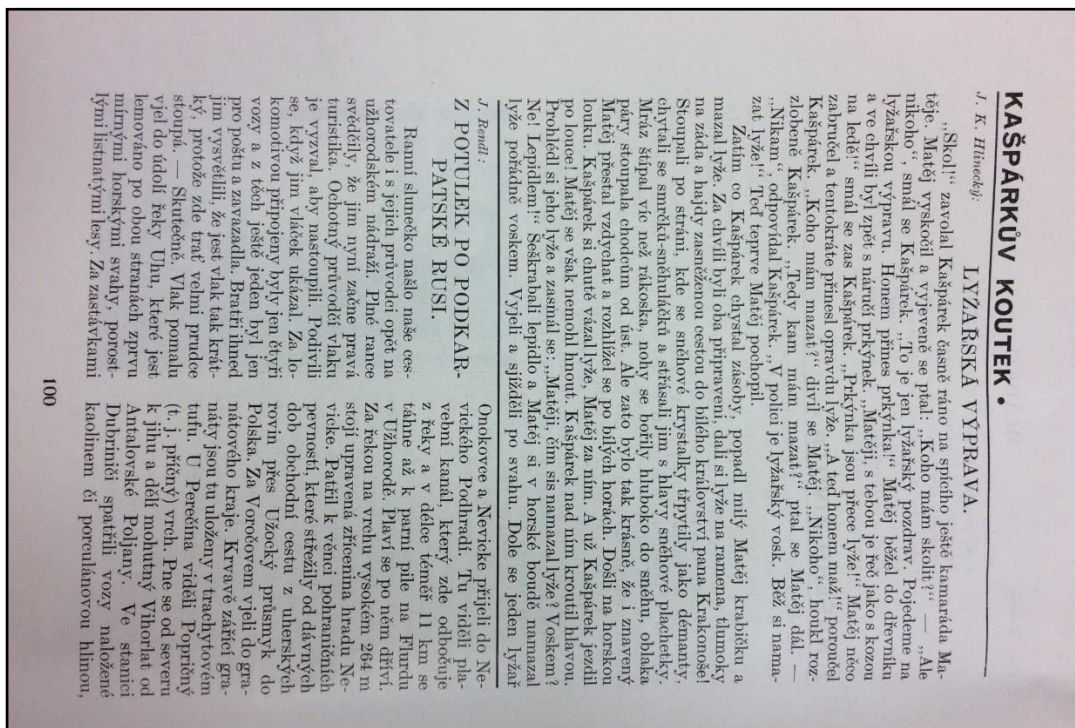
(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 2, č. 2)

(Zdroj: *Růžový palouček*, roč. 10, č. 1)

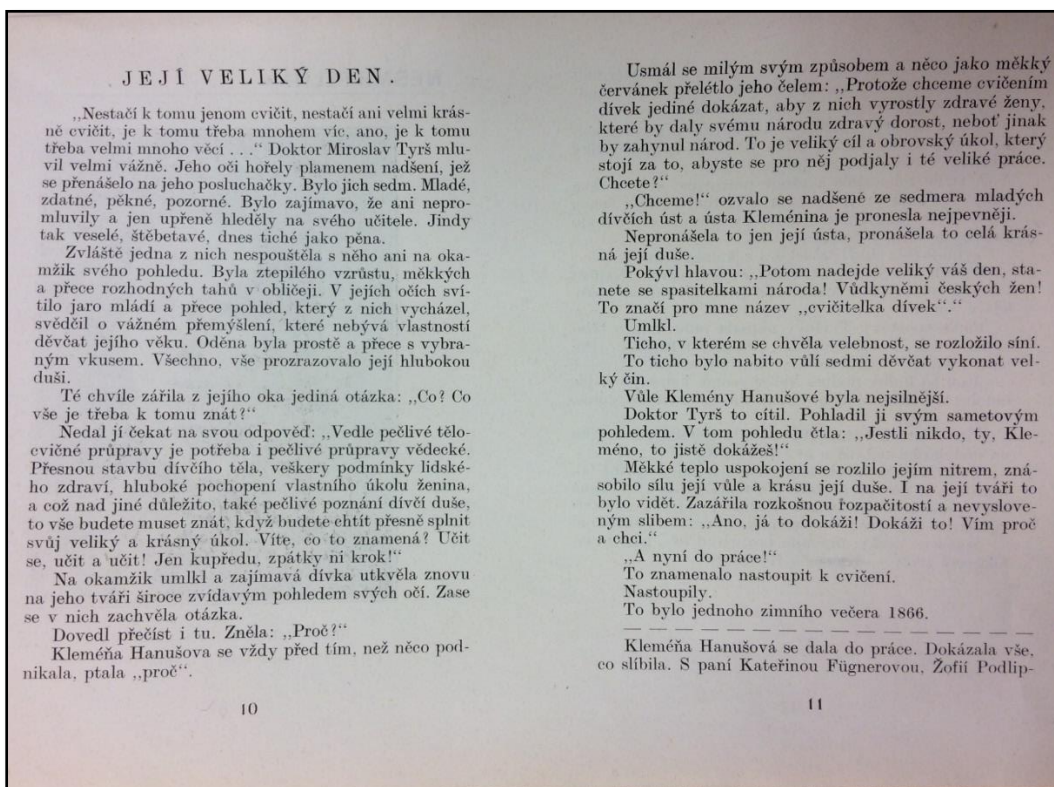

Příloha č. 30: Kašpárkův koutek

(Zdroj: Sokolské jaro, roč. 1, č. 5)

Příloha č. 31: Příběhová kniha

(Zdroj: Sokolské jaro, roč. 1, č. 4)

Příloha č. 32: Vzpomínka na rok 1918

PO DVACETI LETECH.

28. října letošního roku bude tomu dvacet let, co byla po třech stech letech těžké poroby a po těžkých bojích znovu prohlášena naše samostatnost a naše svoboda. Celá naše vlast tomula tehdy v záplavě světlých barev blá, červené a modré, ve všech jejích koutech se ozýval radostný jásot a zpěv, žádá československá duše se těšila, že pomínilo tvrdé otroctví a hrůza ponížení a že zavládne místo nich v naší rodné zemi spravedlnost a mír.

Těšili jsme se, že 28. října po všech vesnickách a městech naši krásné Československé republiky budeme vzpomínat toho velikého dne. Těšili jsme se, že budete slyšet mnoho krásných řečí a mnoho nadšených slov, že budete i vy, děti republiky, nadšené zpívat svou československou hymnu, krásnou a tklivou, a že budete vzpomínat svých otců a starších bratrů, kteří svou krví na bojích vám dobývali svobody, s úctou vyslovovat jména našich velikánů, kteří se zasloužili o to, že se vám žije lépe nežli jim, Masaryka, Beneše, Štefánika a dlouhé řady jiných.

Přítom jsme však, milé děti, byli přesvědčení, že nestací v tento den jenom vzpomínat slavných dnů, je třeba mnohem víc.

*„Ten dlel! Cas nový nově chce mít tynj,
den nový vzešel k nové práci nám,
jst síla ota krásný špate pro syny —
však kdo chceš ota být, dobud si ch sdn!“*

Zpíval nám již před mnoha lety náš veliký básník Jan Neruda.

A prezident Osrohoditel dr. T. G. Masaryk nám po svém návratu do vlasti řekl jinými slovy velmi výrazně totéž: „Nestací svobody dobyt, je nutno ji i udržet.“

To není lehké, to znamená těžkou a odhodvanou práci.

To si musíme každý den připomínat a v tom smyslu musíme každého dne, stále a věčně pracovat.

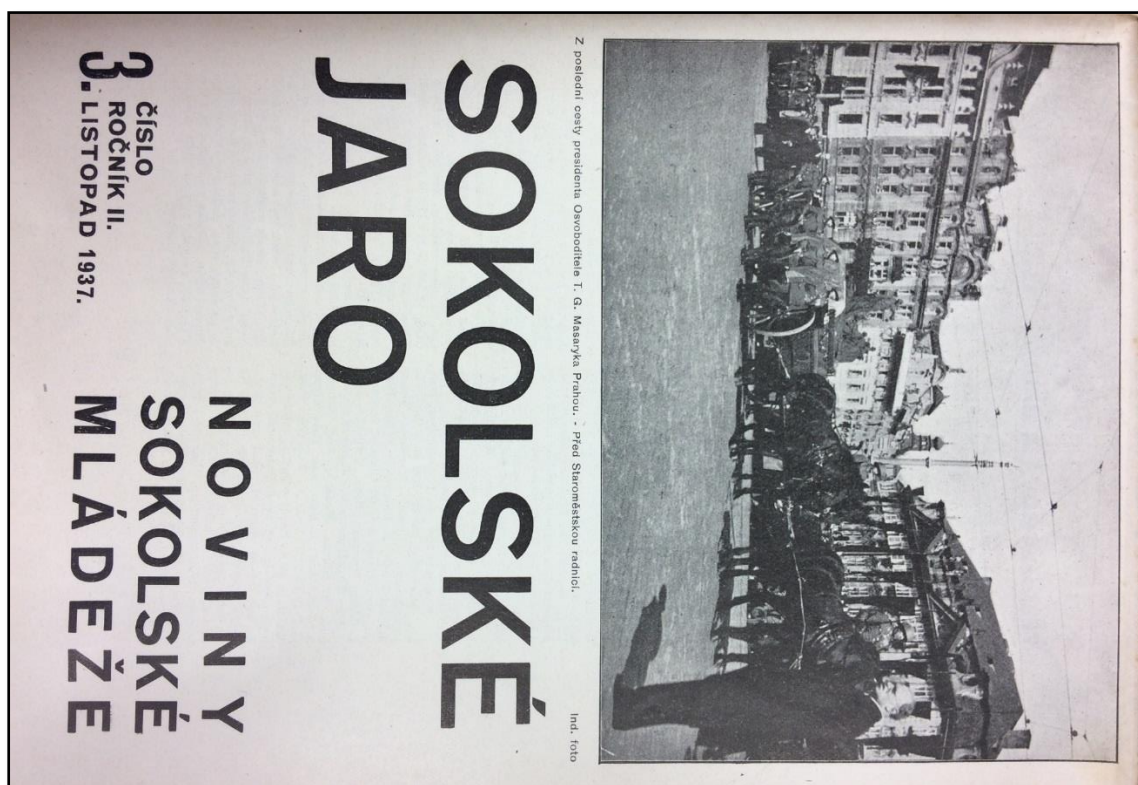
Jen si připomeneme dobře, v jaké dnes žijeme těžké a odhodvané době! Podívejte se okolo sebe, podívejte se i na mapu a dobře si ohleďte naše hranice své vlasti! Máme kolem sebe mnoho nepřítel, kteří by si přáli znovu nás ponížít a podrobit!

Letošní září byl pro nás těžký měsíc. Nezodpovědní lidé pobouřili část německého obyvatelstva v našich pohraničních krajích a pokusili se vyvolat zde vzpouru. Očekávali, že naše vláda nedovede tyto nepokoje utišit a že oni si potom povolají na pomoc německé vojsko ze zahraničí. Toto mělo v našem pohraničí podle jejich přání udělati pořádek tím, že by nás Čechy a Slovaky odtud vyhnalo nebo zde vyhlilo. Tyto kraje měly se potom připojit k německé říši. Takový plán si vytvořily horké hlavy. Ale přepočítaly se. Československo není Rakousko. Naše policie, četnictvo a vojsko udělalo v pohraničním území samo pořádek. Je nám líto, že při tom tekla i krev, nejvíce ovšem našich statečných obránců. Budeme na ně s úctou a láskou vzpomínat. Vádivé povstání zhaběle uprohli do Německa.

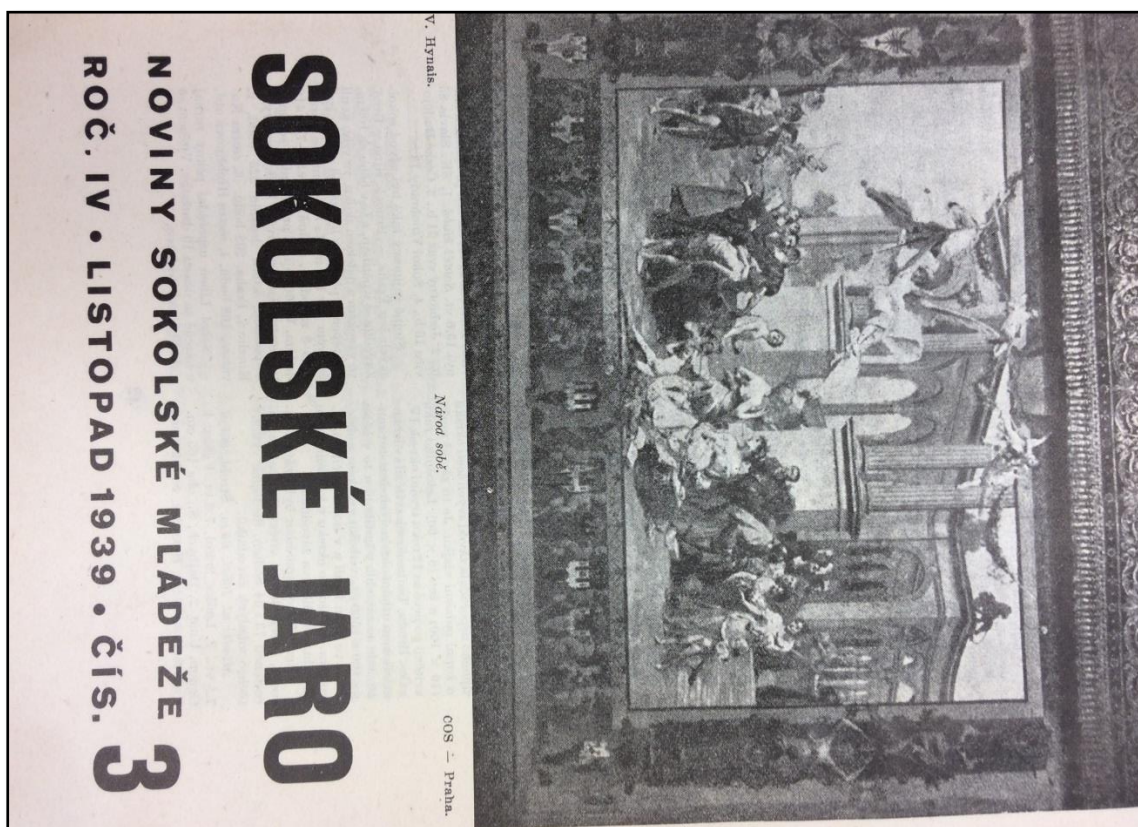
V našem pohraničí byl zase klid. To však neznamenal, že by byl již pevně zajištěn klid a mír v celé Evropě, kterého velmi potřebujeme

(Zdroj: Sokolské jaro, roč. 3, č. 2)

Příloha č. 33: Obálka z roky 1937 a 1939 jako příklad vlasteneckých kreseb

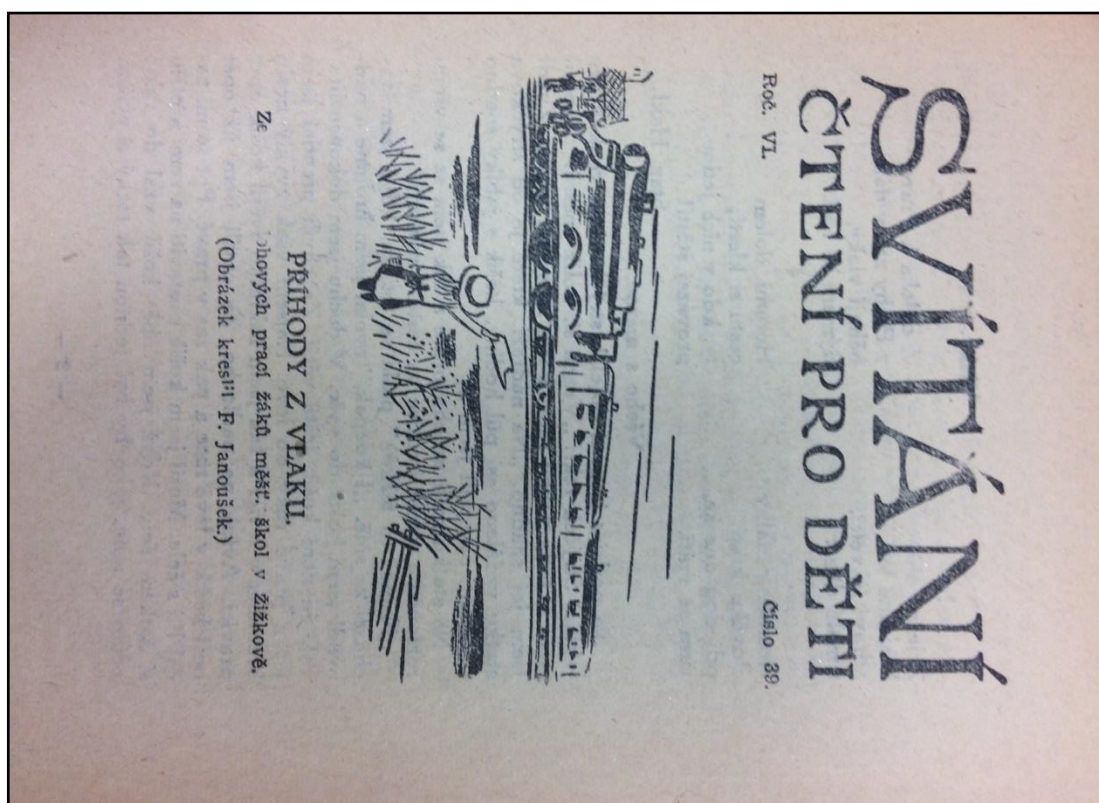

(Zdroj: *Sokolské jaro*, roč. 2, č. 3)

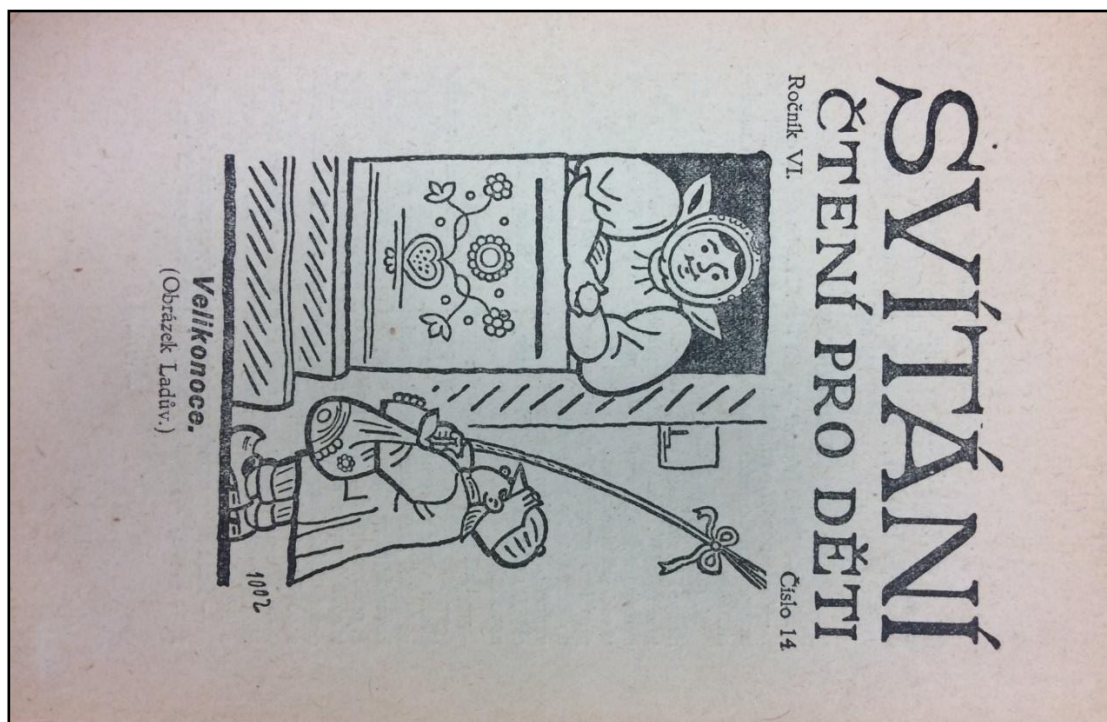
(Zdroj: *Sokolské jaro*, roč. 4, č. 3)

Příloha č. 34: Příhody z vlaku

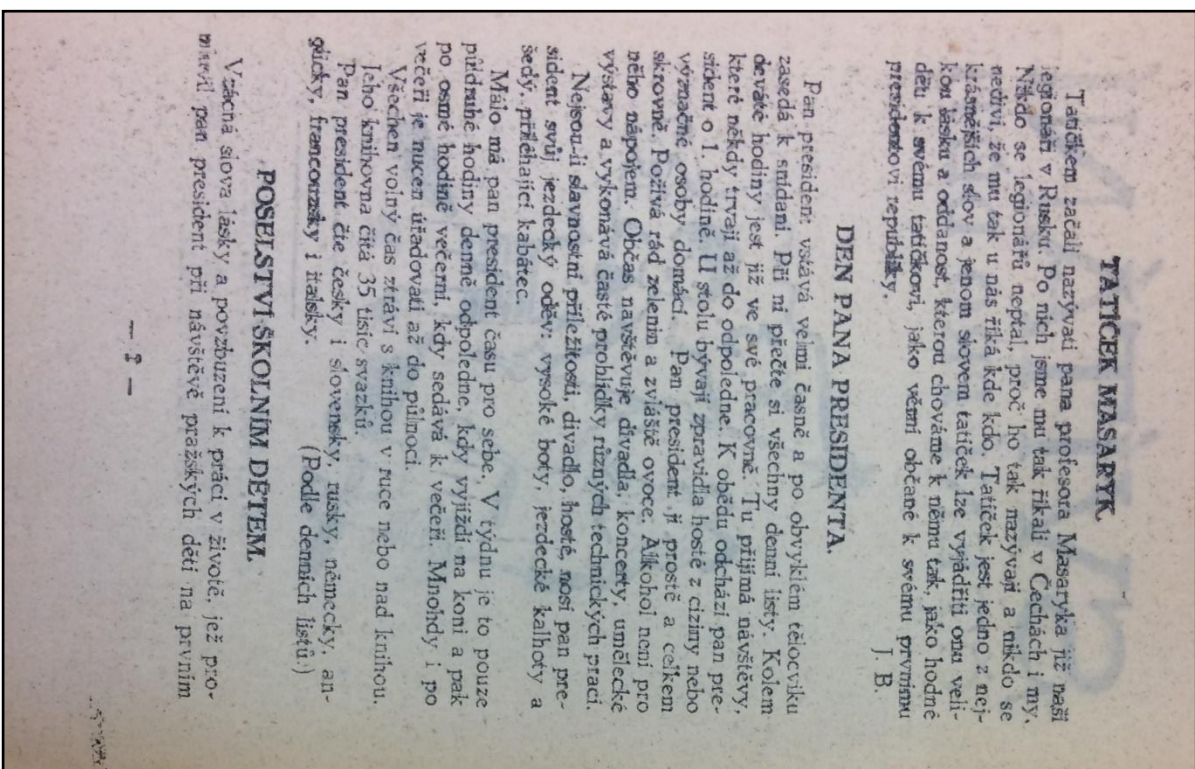

(Zdroj: *Svítlání*, roč. 6, č. 39)

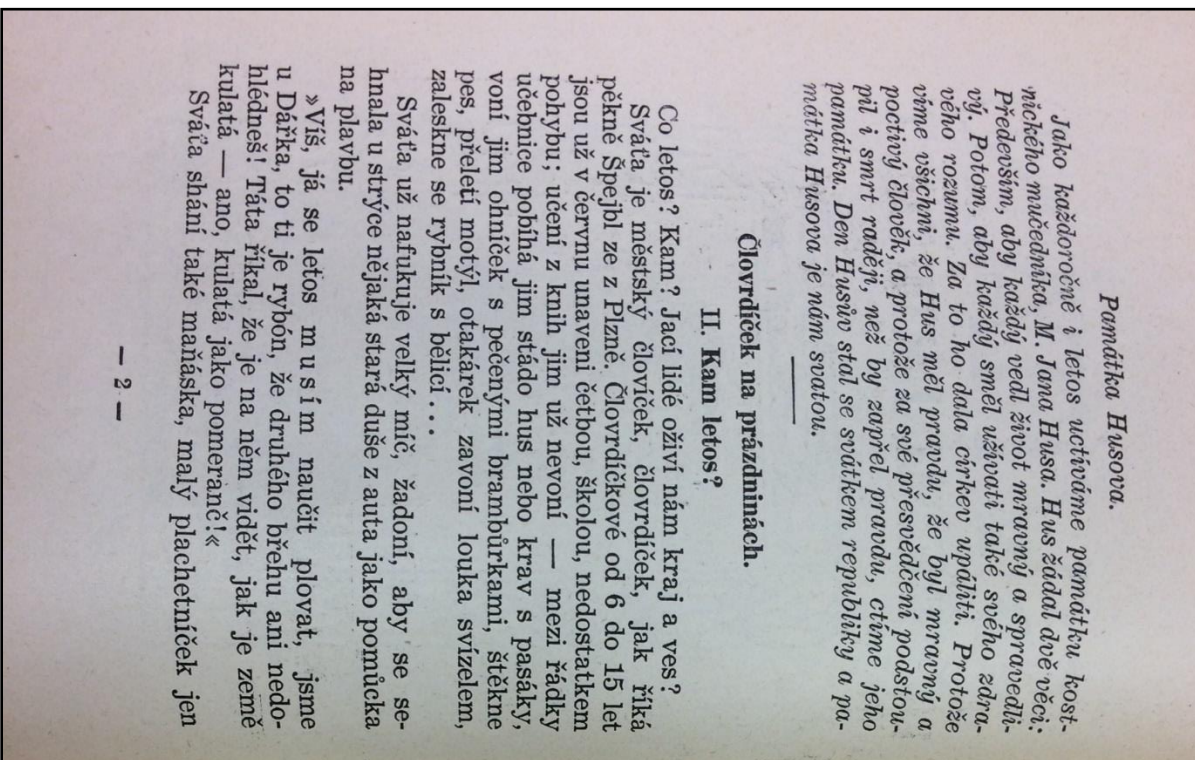
Příloha č. 35: Velikonoční tradice

(Zdroj: *Svítlání*, roč. 6, č. 14)

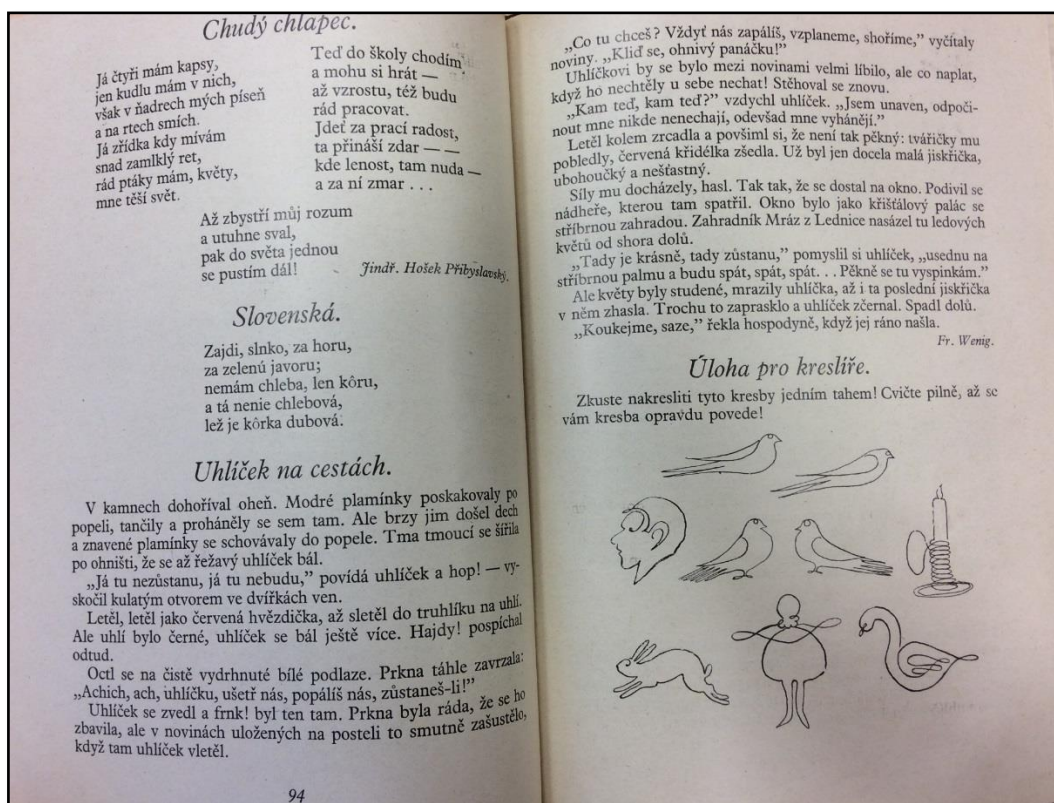

(Zdroj: *Svitání*, roč. 6, č. 10)

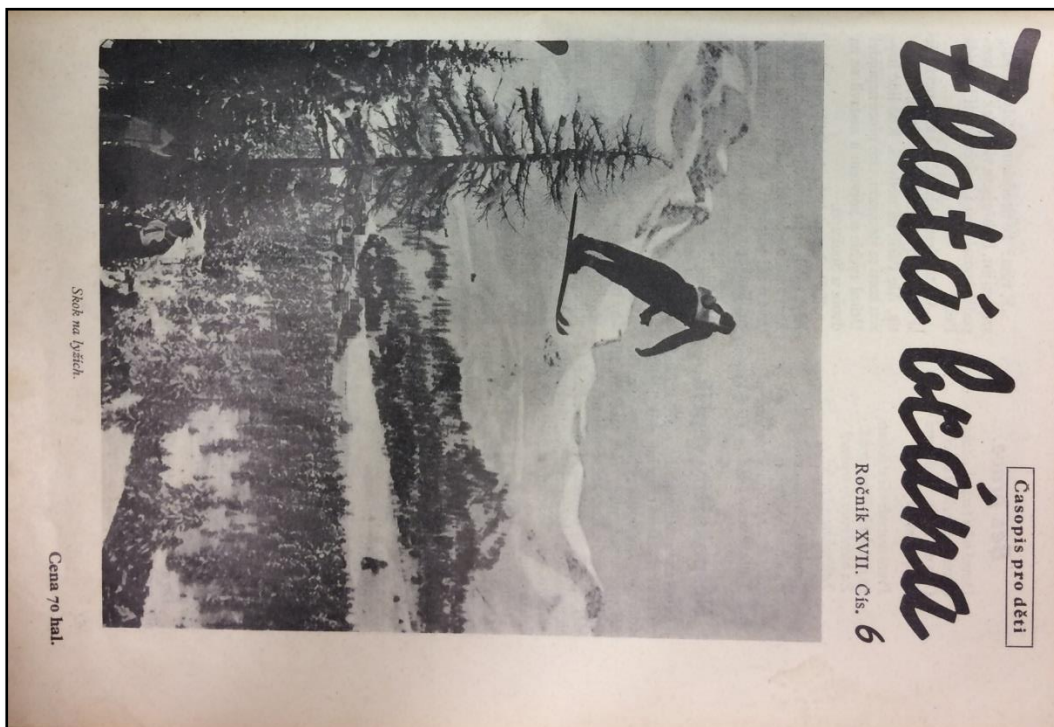
(Zdroj: *Svitání*, roč. 6, č. 13)

Příloha č. 38: Uhlíček na cestách

(Zdroj: *Zlatá brána*, roč. 9, č. 8)

Příloha č. 39: Obálka Zlaté brány z roku 1936

(Zdroj: *Zlatá brána*, roč. 17, č. 6)

Příloha č. 40: Říkanky z Podkarpatské Rusi

věže, klatovské. Trochu v mlhách třčely nad lukami. Dvě vsi a kolik dvorů bylo spáleno.

"Je to strasná zkáza na zimu," hořekoval sedlák z Lutb, kde také o všecko přišli a sotva holé životy zachránili. "A nejlhorší rána dnes na noc přišla. Jana Nákvasu, bratra kněze našeho, jali a kamsi odvlekli. Pro jeho učení takhle kraj pustoší. Bojí se nového světa!"

Stou zpravou se vraceli zvědové mokřými lesy domů. Všude v lesních táborech tu zprávu s bolestí slyšeli. A za pravdu dávali Košináři, že ten vpád jen proto je, že Mistr Jan Hus a jeho učedníci uci pravdě o novém, lepším světě, ve kterém nesmi být ni bohatých, ni chudých, ve kterém nebude nic tvé a nic mé, ale vše obecné; pro ten nový svět bude vojna. A Košináři se všude ptali:

"Bude, bratři, bez nás?"

Zatím neříkali nikde ničeho.

(Pobracování.)

Dětská říkadla z Podkarpatské Rusi.

Hfej, hfej, milé sluníčko,
uvarím ti vajíčko.
Ponesu je na doubek,
přileti tam holoubek.
Nemí pána doma,
odjel do Rachova,
klíče kupovati,
carstvo odmykati.

Adámku, pojd' zrno mlíti!
Unaven jsem, nechci jíti. —
Adámku, pojd' kaši vařiti!
Ukamen se nechci parit. —
Adámku, pojd' obědvati!
Přideje mi lžici, máti,
velký talíř možno dáti,
Adámek vám nic nevrátí!

Myško, myško, kde jsi byla?
Na komoře. — Cos dělala?
Plátno tkala. — Cos dostala?
Kus šatiny. — Kam j si dala?
Pod stolečkem. — Cim přikryla?
Ubrusečkem.

Jede, jede pán, pán,
na koniku sám, sám.
A za pánem chlap, chlap,
na koniku cap, cap.
A za chlapem pastucha,
jede jako bez ducha.

Až já z Remet povandruji,
na bubnen si zabubnuji;
slabě, silně budu bítí,
jak se srdci bude chtití.

Přeložil F. H.

8

(Zdroj: Zlatá brána, roč. 9, č. 8)

Příloha č. 41: Kytička (K 7. březnu)

Kytička.
(K 7. březnu.)

Náš drahý, bílý tatíčku,
dnes lehký je náš krok,
vždyť neseme Ti kytičku
jak každý jiný rok,
jak kytička však nezáří
Ta kytička však nezáří
jak barev pestřý řád,
však přece se nám podaří,
že vezmeš si ji rád.

Ta kytička tak nevoní
jak porozkvetlý sad,
až v srděčku nám zazvoní,
přec budeš poslouchat.

Slyš tedy dobře, tatíčku,
co slibujeme dnes,
těch našich slibů kytičku
by nikdo neodnes.

My chceme se hodně učiti,
vždy práci milovat,
jen práce všechny rozniťi,
by druh měl druhá rád.

My svorně chceme spolu žít,
by vlast nám mohla kvést,
však nejdražší nám musí být
vždy poctivost a čest!

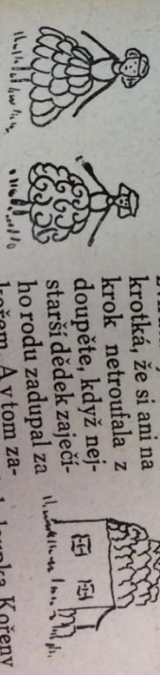
Nuž, drahý bílý tatíčku,
zde děti dlouhý řád
Ti dává slibů kytičku,
a Ty ji přijmi rád.

Až přijde ještě řada let,
ty sliby dozrají,
pak uvidíš ten práce květ,
jak svítí po kraji.

Paavel Škřivan.

Pohádečka.
(K dětským kresbám M. S.)

Byl kdysi kdysi začarovaný les. V tom lese rostly houby na stromech, srnci běhali tam po větvičkách, veverky plazily se v mechu a hadi lítali v povětrí. Také tam kameny zpívaly, země šuměla, voda tam tekla do vršku. Zajíci byli v tom lese velcí hrdinové, až před nimi prchali psi a myslivci, zato všechna dravá zvířata byla taniak krotká, že si ani na krok netroufala z doupěte, když nejstarší dědek záječího rodu zadupal za kerem. A v tom začarovaném lese na mýtině rostla roztočivná chaloupka. Kořeny měla ve skále, okny mřkala na paseku a na střeše vyrostlo jí místo tašek samé malinové listí. Chaloupka byla neklidná, často

95

(Zdroj: Zlatá brána, roč. 7, č. 7)